

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»

Факультет філології, психології та педагогіки

Кафедра германської філології та перекладу

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № ____
Від «__» січня 2025р.
Завідувач кафедри Воробйова О.С.
(прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «Магістр»
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ
АНГЛОМОВНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Виконавець:

Студент 6 курсу, групи 601-ГФ

Бовсунівський Андрій Олександрович

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник роботи:

Кушнірова Т.В., д.ф.н., професор кафедри
германської філології та перекладу
Національного університету «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Рецензент:

Закреницька Л.А.,
к.філол.н., доцент кафедри іноземних мов
Хмельницької гуманітарно-педагогічної
академії

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____

кількість балів: _____

Підпис керівника _____

Зміст

Реферат.....	2
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ТЕРМІН ЯК ОДИНИЦЯ ТЕРМІНОСИСТЕМИ: ВИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ.....	8
1.1 Загальні особливості поняття «термін»	8
1.2 Виклики при перекладі військової термінології	9
1.3 Військовий термін як суть лаконічності	11
1.4 Еквівалентність та безеквівалентність	13
1.5 Культурний контекст	14
1.6 Семантичні та прагматичні міркування	17
1.7 Термінологічна узгодженість.....	19
1.8 Запозичення та калькування.....	21
1.9 Історичні та еволюційні фактори.....	23
1.10 Конфіденційність і делікатність	26
1.11 Міждисциплінарний підхід	27
1.12 Виклики ідіоматичних виразів.....	29
1.13 Технології та машинний переклад.....	31
1.14 Лексико- та структурно-семантичні особливості англомовної військової термінології.....	34
Висновок до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ II. ТЕРМІН У ВІЙСЬКОВОМУ ТЕКСТІ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ	41
2.1 Способи утворення термінології	41
2.2 Передача термінології у військових текстах при перекладі.....	57
2.2.1 Вирішення проблем конфіденційності та безпеки.....	57
2.2.2 Робота з багатозначністю та двозначністю.....	61
2.2.3 Робота із запозиченими термінами та абрєвіатурами.....	69
2.2.4 Тестування та апробація	77
2.2.5 Орієнтування у відмінностях у військовій доктрині та структурі.....	81
2.2.6 Використання перекладацьких технологій.....	88
2.2.7 Управління багатомовними військовими операціями	97
2.2.8 Особливості перекладу різних військових документів	103
Висновки до розділу 2	111
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	112
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	115
Додатки	123

Реферат

МР: 135 с., 85 джерел.

Об'єкт дослідження - структурно-семантичні особливості перекладу англomовної військової термінології українською мовою

Мета роботи - дослідження структурно-семантичних особливостей перекладу англomовної військової термінології українською мовою. У роботі розглядаються ключові виклики перекладу військових термінів, які є критичними для забезпечення точної та ефективної комунікації в умовах військових операцій. Зокрема, увага приділяється проблемам еквівалентності та безеквівалентності термінів, що виникають через культурні та лінгвістичні відмінності.

Методи дослідження - компаративний метод; описовий метод; методи перекладацького та лінгвістичного аналізу.

У першому розділі роботи розкрито поняття терміну як основної одиниці терміносистеми. Виокремлено їх структурно-семантичні особливості. Окреслено прийоми, методи й особливості перекладу термінів. Проаналізовано численні аспекти перекладу від загальних особливостей термінології, до сучасних технологій машинного перекладу.

У другому розділі було розкрито теоретичні питання та особливості функціонування та перекладу термінології у військовому контексті. Розкриті питання як загальної термінології, так і проблеми саме військового контексту.

Робота також охоплює роль стандартизації термінології, особливо в рамках багатонаціональних операцій НАТО, де уніфікована термінологія є необхідною для координації дій військових підрозділів різних країн. Важливим аспектом дослідження є розгляд конфіденційності та безпеки при перекладі

військових документів, а також вплив історичних та культурних факторів на утворення та використання військових термінів.

У роботі проаналізовано підходи до адаптації військової термінології, зокрема запозичення, калькування та використання описового перекладу, які дозволяють зберігати точність і відповідність термінології контексту. Особлива увага приділяється проблемі багатозначності військових термінів, а також способам уникнення непорозумінь у процесі перекладу.

ВІЙСЬКОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ, ПЕРЕКЛАД, ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ, БЕЗЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ, СТАНДАРТИЗАЦІЯ, КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ, БАГАТОЗНАЧНІСТЬ.

ВСТУП

Військова термінологія є важливою складовою лексичного апарату будь-якої сучасної армії та забезпечує точність і ефективність комунікації під час бойових дій, планування операцій і обміну інформацією. Ця специфічна лексика дозволяє фахівцям точно описувати тактичні та стратегічні процеси, використання озброєння, операційні заходи та управління людськими й технічними ресурсами.

Актуальність дослідження зумовлено низкою чинників. По-перше, це постійний розвиток військових технологій та зброї, що призводить до появи нових термінів і понять, які потребують адаптації до української мовної системи. По-друге, у зв'язку з багатонаціональними військовими операціями за участю України, зокрема в рамках співпраці з НАТО, необхідно забезпечити уніфікованість та стандартизацію термінології, аби уникнути непорозумінь та покращити ефективність комунікації між військовими підрозділами різних країн.

Окрім цього, переклад військової термінології має враховувати культурні та лінгвістичні особливості, оскільки багато військових термінів мають спеціальне значення в англomовному контексті та можуть втратити свій сенс або набути нового значення в українській мові. Таким чином, основним завданням є не тільки створення адекватного перекладу, але й його адаптація до української військової культури.

У роботі увага зосереджена на дослідженні основних принципів перекладу англomовної військової термінології українською мовою, аналізі методів утворення нових термінів та їх адаптації. Значну увагу приділено питанням стандартизації термінів, їхньої еквівалентності та культурної адаптації, що забезпечить адекватну передачу смислових та функціональних аспектів військових понять в українському контексті.

Об'єктом дослідження стають військова термінологія англійської мови та структурно-семантичні особливості її перекладу.

Предметом дослідження є структурно-семантичні особливості аббревіатур, скорочень, інших видів термінології та їх переклад українською мовою.

Мета роботи полягає у вивченні структурно-семантичних особливостей перекладу термінології, що використовуються у англійських текстах військової галузі.

Для досягнення поставленої **мети** передбачено вирішення таких **завдань**:

- визначити поняття «термін», констатувати його види;
- розглянути види військових текстів;
- дослідити особливості адаптації й перекладу різних термінів залежно від типу тексту оригіналу й мети перекладу;
- проаналізувати способи перекладу військової термінології;
- розглянути проблеми, які виникають в процесі перекладу англійської військової термінології українською мовою.

Матеріалом дослідження стали терміни з міжнародних словників стандартизованих термінів й загальнодоступних текстів відповідного стилю, таких як історичні звіти, звіти НАТО, та відповідні термінологічні словники як оригінально англійські (НАТО: STANAG), чи українські (СЛОВНИК «ВІЙСЬКОВИХ ТЕРМІНІВ ТА СКОРОЧЕНЬ (АБРЕВІАТУР)» ВКП 1-00(01).01).

Теоретичним матеріалом, що використовувався в процесі аналізу структурно-семантичних особливостей англійських текстів наповнених військовою термінологією є праці провідних вчених галузі: Артюхова В., Балабіна В., Лісовського В., Нікіфорової О.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у дослідженні нами було застосовано такі методи: порівняльно-історичний аналіз, описовий метод із елементами порівняльного аналізу, структурування, класифікація відповідно до груп перекладу.

Наукова новизна одержаних результатів роботи полягає у визначенні особливостей перекладу абревіатур та скорочень в текстах військового спрямування, а саме визначено структурно-семантичні особливості їх перекладу.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що вона є внеском у подальший дослідженні абревіатур та скорочень англійської мови, та новим кроком у дослідженні текстів військової тематики та адаптація їх до норм української мови для кращої міжкультурної комунікації.

Практичне значення роботи зумовлена тим, що визначені у роботі основні способи та особливості перекладу абревіатур та скорочень можуть сприяти ефективнішому вирішенню перекладацьких завдань, що можуть виникнути в процесі перекладу текстів військової, військово-політичної, - військово-технічної тематики. Також, було визначено загальні рекомендації, які можна застосовувати при перекладі абревіатур та скорочень у військовій галузі задля підвищення рівня еквівалентності, ефективності, чи безпеки даних.

Апробація результатів дослідження. Наукове дослідження було апробоване під час IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми іноземної філології та перекладознавства» (9-10 листопада 2023, Полтава), тема доповіді - «Військова термінологія та передача їх українською мовою» та IX Міжнародної науково-практичної конференції “Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи”, тема доповіді - “Автоматизовані системи перекладу та їх використання в сучасній інформаційній діяльності”.

Структура дипломної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, підрозділів, і відповідних мікровисновків, загального висновку та списку використаних джерел.

У вступі визначено загальнотеоретичну мету, предмет аналізу, завдання, виділено об'єкт і методи дослідження, обґрунтовано актуальність теми роботи та апробація дослідження, короткий огляд наукової новизни та практичного значення дослідження.

Перший розділ стосується теоретико-методологічних засад дослідження структурно-семантичних особливостей роботи з військовою термінологією та їх викликів.

Другий передбачає практичний аналіз матеріалу.

Загальний обсяг роботи - 135 сторінок, бібліографія містить 85 джерел використаної літератури.

РОЗДІЛ I. ТЕРМІН ЯК ОДИНИЦЯ ТЕРМІНОСИСТЕМИ: ВИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

1.1 Загальні особливості поняття «термін»

Термінологія - важлива одиниця професійного і наукового спілкування, що забезпечує точний і ефективний обмін інформацією [9]. Їй властиві чимало характеристик, таких як однозначність, спеціалізація, систематизація, стандартизація, лінгвістична економія, сталість значення, динамічність та інтернаціональність, що робить її незамінним інструментом професійної діяльності. Проте, варто спочатку розглянути характеристики та функції терміну, оскільки його тлумачення досі є джерелом значної кількості полеміки й наукових робіт, бо він не має однозначного визначення.

Однозначність термінології в тій чи іншій сфері є однією з ключових характеристик, що гарантують точність та ефективність професійної комунікації. Це пов'язано з тим, що незалежно від контексту їхні значення у відповідній галузі збігаються або повністю, або частково [10]. Це дає змогу уникнути двозначності, яка може виникнути під час використання загальноживаних слів, що мають кілька значень залежно від контексту. Наприклад, термін "реактор" у ядерній енергетиці завжди означає установку для проведення ядерних реакцій, але в побуті слово "реактор" сприймається по-різному або не розуміється зовсім.

Там, де термінологія зрозуміла, інформація передається точно й однозначно. У наукових дослідженнях, технічних посібниках, медичних звітах та інших професійних документах важливо, щоб кожне слово мало конкретне і чітко визначене значення. Це забезпечує ясність і знижує ймовірність помилок у робочому процесі, оскільки комунікація в конкретній дисципліні вимагає, щоб усі учасники розуміли термінологію однаково. Ясність термінології сприяє ефективному спілкуванню між фахівцями і дає змогу швидко та чітко

обмінюватися складною інформацією. Наприклад, у медичній практиці термін "анамнез" завжди стосується історії хвороби пацієнта, і всі лікарі, незалежно від їхньої спеціалізації, розуміють цю термінологію однаково. Для уточнення галузевої термінології часто створюються стандарти, які чітко визначають терміни та їхні значення. Такі стандарти можуть бути національними або міжнародними і зазвичай регулюються відповідною організацією. Наприклад, у машинобудуванні стандарти ISO часто використовуються для уніфікації термінології, щоб фахівці з різних країн могли легко розуміти один одного.

Хоча основна мета термінології - усунути двозначність, її значення може змінюватися або розширюватися в міру розвитку галузі [17]. Це пов'язано з новими відкриттями, технологіями та методологіями. Важливо фіксувати ці зміни в термінологічних словниках і стандартах, щоб підтримувати термінологію в актуальному стані.

Як вже зазначалось, терміни з однієї галузі можуть використовуватися в іншій. Важливо, щоб їхнє значення було однозначним і зрозумілим експертам в обох галузях. Наприклад, термін "потік" у фізиці означає певну кількість частинок або енергії, що проходить через поверхню за одиницю часу, а в біології він використовується для опису руху рідин в організмі. У цьому випадку важливо розрізнити ці два поняття, щоб уникнути помилок, пов'язаних із різною інтерпретацією термінів.

З огляду на вищевикладені характеристики, можна зробити висновок, що термінологія - це вузькоспеціалізована мовна одиниця, метою якої є стислість, ясність і раціональність у галузевому дискурсі та комунікації, що позитивно позначається на її ефективності та розвитку.

1.2 Виклики при перекладі військової термінології

Переклад військової термінології - складне завдання, що вимагає високого ступеня спеціалізації, досвіду та глибокого розуміння лінгвістичних і культурних

особливостей як мови оригіналу, так і мови перекладу [12]. Якщо ці проблеми вдасться вирішити, це забезпечить точність, швидкість і стислість перекладу.

Військова термінологія часто містить складні та спеціалізовані терміни, які незнайомі тим, хто не має відношення до цієї галузі. Ці терміни можуть відображати специфічні концепції, обладнання, стратегії або процедури, що вимагають глибоких знань у цій галузі. Наприклад, назви компонентів особистої зброї (наприклад, рукоятки (grip), стволи(barrel), приціли(sight)) можуть бути неочевидні для техніків інших спеціальностей, не кажучи вже про людей з віддалених сфер.

Як і в інших галузях, термінологічний розбір у військовій справі має величезне значення. Неправильний переклад може призвести до серйозних наслідків, таких як нерозуміння наказів та інструкцій і неминучі втрати. Перекладачі повинні забезпечувати термінологічну точність і уникати двозначності. Це особливо важливо в контексті реальних військових операцій.

Військові документи часто містять безліч аббревіатур і скорочень, які можуть мати різні значення в різних контекстах [16]. Наприклад, одна й та сама аббревіатура може мати різне значення в армії, на флоті та у ВПС. Перекладачам необхідно знати всі можливі значення та обирати правильне значення залежно від контексту.

Військова термінологія часто стандартизована на міжнародному рівні (наприклад, у рамках НАТО), і знання цих стандартів необхідне. Перекладачі повинні дотримуватися цих стандартів, щоб забезпечити відповідність перекладу міжнародним вимогам. Крім того, важливо враховувати відмінності в термінології між країнами, навіть якщо вони є союзниками. Це необхідно в контексті міжнародного військового співробітництва, наприклад, у боротьбі з тероризмом.

Військова термінологія часто вписується в культурний контекст і може сильно відрізнятися в різних країнах [25]. Наприклад, деякі терміни мають

особливі значення в конкретному культурному або історичному контексті, що може ускладнити переклад. Перекладачі повинні враховувати такі культурні відмінності, щоб правильно передати значення терміну іншою мовою (наприклад, за європейськими стандартами, протиповітряна оборона ґрунтується на повітряній потужності, а нещасна жертва советського союзу - на зенітних гарматах).

Військова термінологія постійно змінюється і розвивається разом із розвитком технологій, тактики і доктрини. Можуть з'являтися нові терміни, а значення старих термінів можуть змінюватися або виходити з ужитку. Перекладачі повинні постійно оновлювати свої знання, щоб бути в курсі останніх змін у термінології. Наприклад - типи танкових снарядів (AP-armour piercing – Бронепробивний боєприпас (ББ), найстаріший, APFSDS-armour-piercing fin-stabilised discarding sabot – Бронепробивно оперений підкаліберний снаряд (БОПС), один із найновіших).

Під час роботи з військовими документами часто потрібне дотримання суворих правил конфіденційності та безпеки. Перекладачі повинні знати вимоги до роботи з секретною інформацією і бути впевненими в тому, що їхня робота не становить загрози для безпеки.

1.3 Військовий термін як суть лаконічності

Це явище пов'язано з тим, що ефективність дій, координація між підрозділами і загальний успіх операції залежать від ясності та стислості наказів і повідомлень. У цьому контексті військовий термін "наказ" є символом стислості.

У військовій справі наказ - це розпорядження, віддане командиром своїм підлеглим. Відповідно до його змісту підлегли мають вчинити певну дію або виконати конкретне завдання. Накази можуть стосуватися різних аспектів військових операцій - від оперативного планування і логістики до управління персоналом і дисципліни.

Ключова особливість військових наказів полягає в тому, що вони мають бути стислими та чіткими. Це не просто стилістична вимога, а надважлива умова. Накази формулюють так, щоб їх можна було швидко зрозуміти і негайно виконати. У військовій обстановці, де кожна секунда має значення для результату битви, стислість наказів - найважливіший фактор успіху.

Стислість наказів має кілька важливих переваг

- Швидкість передачі інформації. Лаконічні накази передаються і розуміються за лічені секунди, а то й одразу. Це особливо важливо в бою, де зволікання може призвести до втрат або поразки.

- Ясність і двозначність. Чітко сформульовані накази не залишають місця для різних інтерпретацій. Це знижує ризик помилки під час передачі наказів від генерала вниз по ієрархії. Це забезпечує правильне виконання завдань.

- Психологічні аспекти. Лаконічні накази створюють упевненість і професіоналізм. Це допомагає зберігати спокій і контролювати ситуацію навіть у найскладніших ситуаціях. Паніка обходиться дуже дорого.

Дисципліна - основа військової служби, а лаконічне спілкування - важлива частина цього процесу. З моменту вступу на службу солдати звикають до чітких і лаконічних наказів. Це сприяє швидкому прийняттю рішень і вмінню виконувати термінові завдання.

Простота залишається важливою рисою навіть у рутинних військових справах, де час реакції не потрібен у терміновому порядку. Вона сприяє формуванню культури точності та відповідальності, що є основою для успішного виконання місій. Саме тому військовий термін "наказ" ідеально відображає суть стислості. Ясність, стислість і дохідливість - це не просто особливості військової комунікації, а найважливіші умови ефективного функціонування збройних сил. Лаконічні накази гарантують швидкість, ефективність і точність виконання

завдань і, як показали результати Другої світової війни, можуть стати вирішальним фактором для перемоги в бою.

1.4 Еквівалентність та безеквівалентність

Переклад військової термінології є складним процесом, що вимагає глибокого розуміння як мови оригіналу, так і мови перекладу. Основними поняттями, що виникають у цьому контексті, є еквівалентність і безеквівалентність.

Еквівалентний переклад термінології означає, що термін у мові оригіналу має точний або максимально наближений відповідник у мові перекладу [3]. Це забезпечує повноцінну передачу змісту, що є критично важливим у військовому контексті, де будь-яка неточність може мати серйозні наслідки. Прикладом еквівалентності у військовій термінології можуть служити слова "Brigade" англійською та "бригада" українською, чи "Artillery" англійською та "артилерія" українською. В обох випадках терміни є еквівалентними, оскільки вони позначають одні й ті самі поняття в обох мовах.

Безеквівалентність виникає тоді, коли термін у мові оригіналу не має прямого відповідника. Це часто пов'язано з культурними, історичними або структурними відмінностями між мовами. У таких випадках перекладачі змушені шукати альтернативні способи передачі змісту, використовуючи описовий переклад, калькування, чи шукати аналоги. Прикладами безеквівалентності у військовій термінології будуть "Rules of engagement" англійською — не має точного еквівалента в українській мові, тому його часто перекладають як "правила застосування зброї" або "правила ведення бойових дій", що передає зміст, але не є точним відповідником, чи "Humvee" (High Mobility Multipurpose Wheeled Vehicle) — спеціалізований військовий транспорт, для якого немає прямого українського відповідника. Перекладається як "високомобільний

багатоцільовий колісний транспортний засіб" або просто залишають англійський термін.

Переклад безеквівалентних термінів може створювати значні труднощі. Треба враховувати ряд особливостей, таких як:

- Культурні аспекти. Військові терміни часто пов'язані з конкретними історичними та культурними контекстами. Без відповідного культурного підґрунтя у мові-цілі, перекладачеві може бути складно знайти адекватний відповідник.

- Структурні відмінності. Структурні особливості військових підрозділів та систем управління можуть сильно відрізнятися між країнами, що ускладнює переклад термінів, пов'язаних з організаційними або тактичними концепціями.

- Нові терміни. Розвиток військової техніки та тактики може створювати нові терміни, для яких не завжди існують еквіваленти в інших мовах. В таких випадках перекладачі повинні або запозичувати термін, або створювати новий відповідник.

Еквівалентність та безеквівалентність є ключовими концептами у перекладі військової термінології. Успішний переклад вимагає не тільки знання мов, але й розуміння культурних, історичних і структурних контекстів, які впливають на використання термінів. Перекладачі повинні бути гнучкими та творчими, щоб передати точний зміст військової термінології, зберігаючи при цьому необхідну точність і ясність.

1.5 Культурний контекст

Військова термінологія глибоко вкорінена в культурі та історії країни. Терміни, що мають сенс в одній культурі, можуть бути безглуздими вводити в обіг в іншій. Наприклад, військові звання, назви підрозділів або конкретні тактичні прийоми можуть не мати прямого еквівалента в мові перекладу, тому

перекладачам необхідно знайти або створити терміни, що передають ті самі поняття в культурному контексті цільової аудиторії. Військові операції завжди пов'язані з конкретними історичними, соціальними та політичними умовами. Культурний контекст може чинити значний вплив на сприйняття та інтерпретацію того чи іншого терміну, а також на точність його передавання іншими мовами, зокрема в ЗМІ.

Військова термінологія часто віддзеркалює історичні особливості армій, воєн і конфліктів, характерних для конкретної країни чи культури, і передає цей досвід як у матеріальних об'єктах (шеврони з тематичними назвами і малюнками), так і в нематеріальних (назви ієрархічних посад, підрозділів і навіть окремі назви зброї, найвідоміша з яких - "Дора") [12]. Очевидно, що термінологія, пов'язана з Другою світовою війною, має різні конотації в різних країнах через відмінності їх досвіду. З чого можна зробити висновок, що політичні режими та ідеології впливають на військову організацію і, відповідно, на термінологію. Наприклад, терміни, що використовуються у збройних силах країн з різними політичними режимами (демократія, автократія), можуть не бути прямо еквівалентними або мати різне значення.

У кожній країні існують свої військові традиції, які впливають на формування термінології. Це стосується не лише назв військових звань, а й таких понять, як організаційна структура, доктрина, бойові порядки і навіть військові протоколи. Через ці особливості військові терміни можуть не мати точних еквівалентів в інших мовах. У таких випадках перекладачі вносять зміни, створюють нові терміни або додають пояснення у виносках, щоб правильно передати зміст.

Приклади культурного впливу на військову термінологію добре відомі всім. У японській культурі слово "самурай" має глибоке історичне та культурне значення, пов'язане з японською військовою традицією. У більшості інших мов це слово залишається неперекладеним, але несе в собі сенс, який не завжди може

бути повністю переданий без додаткових пояснень. З іншого боку, тактика "партизанської війни" - це термін, що має різні конотації в різних культурних контекстах. Наприклад, у Латинській Америці цей термін асоціюється з певною історичною подією й рухом, у той час як в інших країнах він може мати нейтральне або навіть зовсім інше значення. Так само і "Червона армія" - цей термін несе особливе ідеологічне навантаження і має свої конотації, особливо в країнах, які, на жаль, були частиною советського союзу або перебували під впливом його ідеології.

Перекладачі стикаються з багатьма проблемами, коли намагаються передати терміни з культурними значеннями. Серед них - дотримання точності та контексту, запобігання ризику непорозуміння та адаптація перекладу до цільової аудиторії залежно від типу тексту [23]. Адже наукові тексти та технічні посібники зрозумілі лише вузькому колу людей. Переклади для таких читачів мають бути досить прямими, тоді як для широкої аудиторії їх стиль доцільно змінити на науково-популярний.

Перекладачі мають знайти баланс між термінологічною точністю та культурною адаптацією, щоб зберегти значення термінів і передати їхню вагу. Може знадобитися додати до перекладу додаткові пояснення або коментарі, щоб передати весь культурний контекст, особливо якщо перекладач не знайомий з історичними та культурними особливостями вихідної мови. Як правило, це можна зробити, додавши виноски або склавши глосарій термінів твору як додаток наприкінці оригінального тексту. Неправильне тлумачення культурного контексту може призвести до серйозних непорозумінь, особливо під час перекладу військової термінології, де точність вкрай важлива. Неправильний переклад має серйозні наслідки, незалежно від того, що саме було неправильно перекладено. Від тактики та логістики до частин зброї і звань.

Під час перекладу військової термінології важливу роль відіграє узус культури оригіналу, що впливає на сприйняття, інтерпретацію та доречність

переданого сенсу. Для успішного перекладу перекладачі повинні враховувати історичні, соціальні, політичні та культурні аспекти, що впливають на формування і використання військової термінології. Лише в цьому разі можна домогтися точності та ефективності в передачі сенсу між різними мовами та культурами.

1.6 Семантичні та прагматичні міркування

Переклад військової термінології вимагає глибокого розуміння як семантичних, так і прагматичних аспектів мови. Це пов'язано з тим, що військові терміни часто мають не тільки чітке технічне значення, а й важливі конотації та культурний підтекст, які необхідно враховувати для створення точного та адекватного перекладу.

Під час перекладу військової термінології необхідно враховувати значення слів, що використовуються в конкретному контексті. Військові терміни зазвичай мають чітко визначені значення, які включають у себе як семантичні (буквальні), так і коннотативні (асоціативні) значення[5].

У військовій термінології важлива точність. Наприклад, терміни “artillery” (артилерія) і “infantry” (піхота) мають чітко визначені значення, які не можуть бути змінені або витлумачені вільно. Хоча семантична точність важлива, щоб уникнути непорозумінь, деякі військові терміни мають більш ніж одне значення (полісемія) або одну й ту саму форму з іншими термінами (омонімія). Наприклад, слово "charge" може означати "атака", "звинувачення" або "заряд", залежно від контексту. Під час перекладу важливо враховувати правильне значення.

У різних культурах один і той самий термін може мати різні значення [12]. Наприклад, термін "командир" (commander) може мати різні ранги та обов'язки залежно від військової структури конкретної країни. Наприклад, термін "бригада" може стосуватися армії певного розміру або використовуватися в метафоричному

сенсі. Для адекватного перекладу важливо розуміти точний зміст тексту оригіналу.

Практичні міркування включають аналіз контексту, в якому використовується термін, його вплив на слухача та його соціальний і культурний підтекст, оскільки військові терміни можуть мати різні значення залежно від контексту, в якому вони використовуються. Наприклад, термін "operation" може стосуватися військових операцій, медичних операцій або будь-якого іншого виду діяльності.

Урахування цільової аудиторії важливе з практичного погляду [18]. Наприклад, термін "Collateral damage"(супутні втрати/збитки) у військовому контексті можна розуміти по-різному залежно від того, кому він адресований - військовим професіоналам, політикам або цивільним особам. Тут також варто згадати форму правління в країні, оскільки в демократичних країнах супутні збитки охоплюють боєприпаси, пальне і пошкоджену інфраструктуру, тоді як у диктаторських режимах йдеться переважно про кількість загиблих. Під час перекладу слід враховувати емоційний і соціальний вплив терміну на аудиторію.

Деякі військові терміни мають особливий культурний і політичний підтекст, який необхідно враховувати під час перекладу. Наприклад, термін "insurgent"(повстанець) може мати різні конотації залежно від політичного та культурного контексту, в якому він використовується. Це ж актуально під час перекладу термінів, що виправдовують або приховують військові дії (наприклад, "попереджувальний удар"), перекладачам необхідно враховувати вплив на громадську думку і сприйняття. Використання військових термінів часто має специфічний підтекст і конотацію. Наприклад, термін "хірургічний удар" має не тільки буквальне значення, а й політичні та етичні конотації, які мають бути ретельно враховані під час перекладу.

Переклад військової термінології потребує комплексного підходу, що поєднує семантичні та практичні міркування. Семантична точність є

основоположною для будь-якого перекладу, але якщо не враховувати прагматичний контекст, переклад може бути неповним або навіть неточним. Щоб домогтися точності та релевантності, перекладачі повинні враховувати як значення терміну, так і його вплив на читача, культурне тло і соціальний контекст.

1.7 Термінологічна узгодженість

Дотримання узгодженості в термінології є життєво важливим у військовому перекладі, особливо в таких документах, як посібники, протоколи або договори. Неузгодженість перекладу може призвести до непорозумінь, операційних помилок або юридичних суперечок. Тому часто рекомендується використовувати стандартизовані глосарії та бази даних військових термінів. Не можливо переоцінити, на скільки узгодження термінології важлива для точності комунікації та усунення двозначності. У військовій сфері термінології слід приділяти особливу увагу через її специфіку та важливість для оперативної діяльності.

Одним з основних принципів термінологічної гармонізації є використання єдиної, усталеної термінології. Це особливо важливо у військових документах, наказах і технічних матеріалах, де навіть незначні зміни у формулюваннях можуть призвести до непорозумінь. Наприклад, термін «повітряна атака» (Air strike) є однаковим у всіх документах, звітах і листуванні. Для забезпечення однаковості військової термінології використовуються офіційні стандарти, такі як глосарії НАТО та словники військової термінології, що забезпечують узгодженість термінології різними мовами. Як країна, що адаптувалася до стандартів НАТО, Україна використовує глосарії НАТО для синхронізації перекладів (Глосарій термінів і визначень НАТО (AAP-06) містить стандартні терміни, які слід використовувати при перекладі). Термін повинен відповідати своєму функціональному значенню, навіть якщо його переклад відрізняється від буквального значення. Функціональний переклад враховує не лише лінгвістичне

значення, але й культурні, військові та технічні особливості, так що «Rules of engagement» - це не просто «правила залучення», а «правила ведення бойових дій», які чітко виражають контекст застосування сили.

Калькування - це передача іноземного терміну шляхом дослівного перекладу його складових елементів [14]. Напівкалькулювання - це часткове запозичення і частковий переклад терміну. Таким чином, «Air defense system» - це напівкалькулювання: аббревіатура «система ППО» відображає суть терміну.

Транскрибування та транслітерування іноді використовуються, коли немає українського еквівалента або у випадку спеціальних термінів [3]. Наприклад, «дрон» - це запозичення, адаптоване до української фонетики. Деякі англійські терміни, особливо ті, що стосуються організаційних чи культурних аспектів, потребують адаптації до українських реалій. У таких випадках їх можна перекласти так, щоб відобразити українські військові традиції та структури. Так, в українському контексті «National guard» відповідає «Національна гвардія».

Узгодження термінології часто вимагає співпраці між перекладачами та військовими експертами, які краще розуміють, як термін використовується в конкретному контексті. Це забезпечує функціональну точність перекладу.

Військова сфера постійно розвивається, з'являються нові технології та тактики, створюється нова термінологія. Це ускладнює уніфікацію термінології, оскільки старі терміни можуть втрачати своє значення або набувати нових значень. Наприклад, термін «cyber warfare» спочатку перекладали як «кібернетична війна», але зараз його частіше використовують як «кібервійна». Однак деякі англійські військові терміни мають більше одного значення залежно від контексту. Це ускладнює переклад і вимагає подальших коригувань для чіткого розуміння. Наприклад, «engagement» може означати як «бойове зіткнення», так і «взаємодію сил» залежно від контексту.

Відмінності в термінології, що виникають з політичних або культурних причин, також є проблемою. Наприклад, різні країни можуть використовувати різні підходи при перекладі військових звань, титулів і військових позначень.

Узгодження термінології при перекладі англійських військових термінів на українську мову є складним і багатоетапним процесом. Для забезпечення точності та зрозумілості використовуються різні методи, зокрема калькування, запозичення та адаптація. Важливо забезпечити узгодженість термінології, використовувати стандартизовані словники та глосарії та консультиватися з експертами. Це забезпечить якісний переклад, який сприятиме ефективній комунікації у військовій сфері.

1.8 Запозичення та калькування

Основними способами перекладу англійської військової термінології українською мовою є «запозичення» та «калькування». У контексті військової тематики ці способи часто використовуються для точної та швидкої передачі термінів, що виникають в англійськомовному військовому середовищі.

Загалом, запозичення - це прийняття іноземного слова без значної модифікації або з мінімальною зміною форми чи вимови. У військовій сфері часто запозичують англійські терміни, оскільки вони широко використовуються в міжнародних структурах (наприклад, НАТО) або мають технічні особливості, які ускладнюють точний переклад [23]. Прикладами запозиченої військової термінології є:

- Дрон (Drone) - безпілотний літальний апарат.
- Радар (Radar) - система, що використовує радіохвилі для виявлення об'єктів.
- Конвой (Convoy) - група транспортних засобів, що рухається під військовим захистом.
- Штаб (Staff) - організація командування та управління підрозділом.

– Брифінг (Briefing) - коротка зустріч, на якій надається оперативна інформація та інструкції.

Запозичені слова можуть бути збережені в оригінальній формі (як у наведених вище прикладах) або адаптовані до фонологічних і морфологічних норм української мови.

Ще одна поширена форма - калькування. Це спосіб перекладу, при якому іноземний термін перекладається безпосередньо українською мовою шляхом відтворення його частин і морфем. Військові терміни часто піддаються калькуванню з використанням існуючих слів у мові перекладу, якщо це дозволяє передати повне значення іноземного терміну [14]. Очевидні приклади:

- Повітряні удари (Air strikes) - військові операції, що передбачають атаки з повітря.
- Нічне бачення (Night vision) - технологія, яка дозволяє людині бачити в темряві.
- Центр командування (Command post) - місце, де здійснюється управління військовими операціями.
- Вогнева підтримка (Fire support) - це підтримка військових операцій артилерією та іншими видами вогнепальної зброї.
- Сухопутні війська (Ground forces) - це військові підрозділи, що діють на суші.

Використання кальки допомагає зберегти ясність і прозорість перекладу, особливо коли структура англійського слова добре відповідає його українському еквіваленту.

Військова термінологія вимагає точності та стислості. Військові операції, технології та системи часто представлені у високотехнічних термінах, які важко передати звичайною мовою. Запозичення з англійської мови дозволяє швидко інтегрувати нові поняття без втрати їхнього спеціалізованого значення.

Наприклад, такі терміни, як безпілотник і радар, вже широко використовуються в українській мові. Але з іншого боку, калькування дозволяє створювати українські еквіваленти, які зберігають логіку та зрозумілість. Наприклад, термінавіаудар звучить більш природно українською, ніж запозичення, і водночас точно відображає значення airstrike в англійській мові.

Запозичення та калькування є важливими інструментами перекладу англійських військових термінів українською мовою. Запозичення допомагають швидко адаптувати нові терміни, які з'являються раніше, ніж очікувалося, тоді як цитати надають чіткі та логічні еквіваленти. Важливо дотримуватися балансу між обома підходами, щоб забезпечити точність, доступність і зрозумілість військової термінології в українському мовному просторі та створити культурно прийнятні нові терміни.

1.9 Історичні та еволюційні фактори

Військова термінологія розвивається з часом, відображаючи зміни в технологіях, стратегії та міжнародних відносинах. Перекладачі повинні знати як історичний контекст терміну, так і його сучасне вживання. Термін, який був актуальним під час Другої світової війни, сьогодні може мати інше значення або бути застарілим.

При перекладі англійської військової термінології українською мовою повинні враховуватись як історичні, так і еволюційні чинники. Військова термінологія, як і інші аспекти мови, розвивалася під впливом культурних, політичних та історичних умов [22]. Протягом століть, а особливо в козацький період, українська армія розвивалася під впливом західних військових традицій. Як наслідок, значна кількість військових термінів потрапила в українську мову через польську, німецьку та інші європейські мови. Термін «командний пункт» (від нім. Stab) - місце управління військовими операціями, запозичений під впливом німецької військової культури.

Коли Україна була частиною російської імперії, а згодом советського союзу, військова термінологія зазнала сильного впливу російської мови. У цей період русифікація була дуже розповсюдженою, і російські терміни частіше використовувалися у військовій сфері. Багато з цих термінів використовуються і сьогодні, але в незалежній Україні вони поступово замінюються термінами, адаптованими до сучасної української мови або запозиченими з англійської. Термін «бойова машина піхоти» (БМП), що залишився у спадок від радянського впливу, можна порівняти з його англійським еквівалентом «Infantry Fighting Vehicle» (IFV).

З моменту здобуття незалежності в 1991 році Україна брала участь у низці міжнародних військових операцій, у тому числі за підтримки ООН, НАТО та інших організацій. Це сприяло інтеграції англійської військової термінології через тісні контакти з міжнародними військовими організаціями та активне запозичення англійських термінів. «Peacekeeping operations» тепер називаються «миротворчими операціями» - термін, запозичений з англійської мови через активну участь України в таких місіях. З 2014 року Україна більш активно співпрацює з НАТО, і військова термінологія була приведена у відповідність до стандартів НАТО. Це сприяло подальшому запозиченню англійської термінології та її адаптації до української мови з урахуванням її культурних та мовних особливостей. Такі терміни, як «логістика» та «субординація» були запозичені з англійської мови та адаптовані до українських військових реалій.

Сучасна військова термінологія розвивається в умовах глобалізації, активно використовуються англійські терміни. Нова термінологія була прийнята для опису новітніх технологій, тактики і стратегії у військовій сфері [17]. Багато з цих термінів не мають українських відповідників і запозичені з англійської мови, наприклад, “Drone” - «Дрон, безпілотник». Новітні технології у сфері безпілотних літальних апаратів призвели до появи нових термінів, інтегрованих в українську мову. Сучасна військова сфера постійно змінюється під впливом технічного

прогресу. З'явилася нова термінологія, пов'язана з кібервійною, безпілотними системами, радіоелектронною боротьбою тощо. Ці терміни здебільшого запозичені з англійської мови та адаптовані до української, наприклад, термін «Cyberwarfare» перекладається як «кібервійна», оскільки він з'явився відносно недавно і активно використовується в міжнародному військовому контексті. У сучасному військовому середовищі зростає потреба у спрощенні та уніфікації термінології для забезпечення швидшого та точнішого обміну інформацією. Як наслідок, англійські терміни часто запозичуються без перекладу або з частковим перекладом, щоб військовослужбовці з різних країн могли легко їх розуміти. Такі терміни, як «Briefing» і «Debriefing» майже не змінилися в українській мові (як «брифінг» і «дебрифінг»), оскільки вони зрозумілі на міжнародному рівні.

Політичні процеси в Україні також вплинули на розвиток військової термінології. Для того, щоб відійти від радянських та російських традицій, необхідно замінити їх сучасними, міжнародно визнаними термінами, які відповідають національним інтересам України та її політичному курсу на євроатлантичну інтеграцію. Радянські терміни, такі як «військовий округ», замінюються сучасними термінами, такими як «оперативне командування».

Деякі сучасні військові технології не мають українських еквівалентів, що призводить до необхідності калькувати та запозичувати. Це може призвести до плутанини і повільної адаптації. Термін «Joint Operations Center» (JOC) не має прямого еквівалента в українській мові, тому перекладачі можуть використовувати «Об'єднаний оперативний центр» або «командний центр».

На переклад англійських військових термінів українською мовою впливають історичні та еволюційні чинники. Історично Російська імперія та Радянський Союз мали великий вплив на термінологію, але сучасні зміни, такі як інтеграція України в міжнародні військові організації, такі як НАТО, та розвиток нових технологій, призвели до запозичення та адаптації англійських термінів.

Процес еволюції військової термінології тісно пов'язаний з глобалізацією, впливом міжнародних стандартів та політичною модернізацією. Незважаючи на такі проблеми, як термінологічна неоднозначність та відсутність усталених українських еквівалентів, перекладачі зосередилися на забезпеченні точності, узгодженості та функціональності термінології відповідно до сучасних реалій українського війська.

1.10 Конфіденційність і делікатність

Конфіденційність та приватність перекладу англійської військової термінології на українську мову є важливим питанням, яке потребує особливої уваги. Військові документи часто містять конфіденційну інформацію про національну безпеку, стратегічні операції та оборонні технології. Тому, щоб уникнути негативних наслідків, пов'язаних з витоком інформації або непорозуміннями, необхідно дотримуватися низки принципів. Усі матеріали, що підлягають обробці, мають бути захищені та обмежені в доступі [1].

Щоб мінімізувати ризик витоку інформації, необхідно використовувати системи з просунутим захистом даних, наприклад, спеціальне програмне забезпечення для перекладу з шифруванням. При перекладі англійської військової термінології важливо використовувати еквіваленти, які точно передають зміст вихідного тексту, не спотворюючи інформацію. Оскільки деякі військові терміни мають кілька варіантів перекладу, що може призвести до двозначного або некоректного перекладу з англійської мови, еквіваленти слід підбирати з урахуванням як контексту, так і традиційного вживання в українській військовій термінології. Наприклад, деякі терміни можуть мати специфічні культурні або історичні конотації, які не мають еквівалентів в українській мові. Щоб уникнути двозначності, перекладачі повинні консультуватися з військовими експертами та користуватися офіційними військовими словниками та глосаріями.

Очікується, що перекладачі залишатимуться неупередженими і не додаватимуть особистих коментарів або змін до змісту документа. Усі військові документи мають бути перекладені з найвищим ступенем точності, особливо коли йдеться про стратегію та таємні операції.

Перекладачі часто працюють у тісній співпраці з військовими експертами, які можуть допомогти роз'яснити певні терміни та поняття. Така співпраця також важлива для забезпечення правильного використання термінології та захисту конфіденційної інформації.

При перекладі військової термінології важливо дотримуватися конфіденційності та делікатності. Враховуючи чутливий характер військових документів, необхідно дотримуватися суворих стандартів безпеки, а також відповідально підходити до вибору термінології та перекладу чутливих документів, щоб уникнути ризиків для національної безпеки.

1.11 Міждисциплінарний підхід

Ефективний переклад військової термінології часто вимагає знань, що виходять за межі лінгвістики. Щоб точно передати значення технічних термінів, перекладачам можуть знадобитися знання з військової історії, міжнародного права, політології або конкретних технічних галузей (наприклад, інженерії чи кібербезпеки). Залучення експертів з різних дисциплін забезпечує глибше розуміння значення і контексту термінології, необхідне для ефективної комунікації на військовій сфері.

Багато військових термінів стосуються технічного обладнання, зброї, транспортних засобів, аерокосмічної галузі, кібербезпеки та інших високотехнологічних галузей. Точний переклад таких термінів вимагає знань з інженерних та наукових дисциплін. Наприклад, терміни, пов'язані з радіолокаційними системами та безпілотними літальними апаратами, можуть бути незрозумілими без хорошого розуміння законів фізики і техніки [15].

Багато військових термінів мають юридичне значення, особливо в міжнародному контексті (договори, конвенції, правила ведення війни). Перекладачі повинні розуміти норми та інструменти міжнародного права, які регулюють військові операції. Такі терміни, як «Rules of engagements», «No-fly zone» та «Peacekeeping operations» вимагають глибоких знань міжнародного права.

Військова термінологія часто містить історичні та культурні значення, важливі для розуміння стратегії і тактики. Наприклад, термін «бліцкриг», запозичений з німецької мови, має історичний контекст, що відсилає до Другої світової війни. Перекладачі повинні враховувати історичні реалії та культурні особливості кожної країни, щоб уникнути неправильного тлумачення та викривлення інформації [8].

Військова термінологія може також включати психологічні та соціологічні аспекти. Наприклад, терміни, пов'язані з моральним духом військ і психологічною війною, вимагають розуміння основ психології. Перекладачі повинні враховувати, як використання певного терміну впливає на громадську думку або як він сприймається суспільством.

Сучасна військова термінологія також тісно пов'язана з інформаційними технологіями та кібербезпекою. Наприклад, такі терміни, як «Cyberwarfare», «Hacktivism» і «Firewall» вимагають глибокого розуміння інформаційних технологій і принципів кіберзахисту. Правильний переклад таких термінів вимагає співпраці з експертами з інформаційних технологій та кібербезпеки.

Військова термінологія часто пов'язана з політичними реаліями, особливо в міжнародних військових конфліктах. Знання політичних і дипломатичних нюансів може допомогти перекладачеві правильно зрозуміти контекст документа або промови, особливо при перекладі міжнародних військових угод і декларацій.

Прикладами міждисциплінарної співпраці є: співпраця з військовими експертами; залучення юристів, істориків, культурологів та інших невійськових

експертів у відповідних галузях. Перекладачі повинні консультиватися з військовими експертами для уточнення технічної і тактичної термінології, а при роботі з міжнародними військовими договорами і конвенціями важливо співпрацювати з юристами, які розуміються на міжнародному праві. Співпраця з істориками також важлива, коли йдеться про переклад термінів з глибоким історичним підґрунтям.

Міждисциплінарний підхід до перекладу англійської військової термінології на українську мову забезпечує більш точний та адекватний переклад з урахуванням технічних, юридичних, історичних та інших аспектів. Такий підхід гарантує високу якість перекладу та мінімізує ймовірність помилок і непорозумінь через складність і багатозначність військової термінології.

1.12 Виклики ідіоматичних виразів

Військова термінологія часто містить ідіоматичні вирази та жаргонізми, які не піддаються прямому перекладу. Наприклад, такі вирази, як «lock and load», можуть вимагати творчого перекладу, щоб передати їх значення іншими мовами, зберігаючи при цьому ідіоматичний колорит. У військовій термінології ідіоматичні вирази використовуються для опису стратегій, тактик, дій або конкретних ситуацій, і їхній переклад вимагає не лише знання мовних структур, а й розуміння контексту та культурних особливостей [24].

Оскільки ідіоматичні вирази тісно пов'язані з культурним контекстом, прямий переклад може не передати бажаного значення. Наприклад, англійська ідіома «bite the bullet» означає «прийняти неприємну ситуацію» або «досягти чогось важкого». При прямому перекладі український читач може не зрозуміти цю ідіому, тому необхідно шукати схожий український вираз, наприклад, «зібрати сили». Військові ідіоми часто походять з певних історичних та культурних реалій і можуть бути невідомими в інших культурах. Наприклад, фраза «Full spectrum

dominance» не має прямого еквівалента в українській мові і потребує пояснення або адаптації.

Багато ідіоматичних виразів не мають прямих відповідників в українській мові. Наприклад, англійський вираз «fog of war» (дослівно «туман війни») означає плутанину та невизначеність під час воєнних дій. Прямого еквівалента в українській мові немає, але можливі варіанти перекладу: «непередбачуваність бойових дій», «плутанина війни».

Існують також ідіоматичні вирази, такі як «to call the shots» (вирішувати або віддавати накази), але вони потребують відповідного перекладу, щоб передати суть вислову. Дослівний переклад «Викликати постріли» не спрацює в українському контексті.

Деякі ідіоми мають більше одного значення або можуть використовуватися в різних контекстах. Військові ідіоми можуть мати подвійне значення, що ще більше ускладнює переклад. Наприклад, фраза «To hold the line» може означати як утримання оборонної позиції, так і в ширшому сенсі - витримувати тиск. Перекладачі повинні враховувати контекст і вибрати правильний відповідник українською мовою.

Деякі військові поняття, виражені в ідіомах, відрізняються між країнами та військовими культурами. Наприклад, англійський термін «Friendly fire» стосується ситуацій, коли війська помилково атакують свої власні війська. На українську мову його можна перекласти як «вогонь по своїх», але без додавання контексту читач може не зрозуміти, що йдеться про помилку, допущену під час бойових дій [12].

Багато ідіоматичних виразів потрібно адаптувати до цільового читача за допомогою відповідних формулювань, зрозумілих як українським військовим, так і широкому загалу. Наприклад, фраза «to hit the ground running» означає швидко та активно розпочати операції і може бути перекладена як «негайно приступити до дій».

Перекладачі повинні шукати українські ідіоми, які виражають подібні настрої та значення. Наприклад, англійська фраза «kill two birds with one stone» може бути перекладена українською як «вбити двох зайців одним пострілом». Якщо точного або подібного перекладу знайти неможливо, можна використовувати описові фрази. Наприклад, «слон у кімнаті» можна перекласти як «очевидна проблема, яку всі ігнорують».

Перекладачі повинні адаптувати фразеологізми з урахуванням військових реалій української армії та традицій країни. Це особливо важливо при перекладі військових підручників та інструкцій, де важлива ясність і точність.

Переклад англійських ідіоматичних виразів у військовій термінології на українську мову є складним завданням і вимагає глибокого розуміння культурного фону та лінгвістичних особливостей обох мов. Перекладачі повинні бути гнучкими, додавати виноски, надавати пояснювальні переклади та шукати українські еквіваленти, щоб зберегти точність і ясність.

1.13 Технології та машинний переклад

З розвитком машинного перекладу та штучного інтелекту зростає інтерес до автоматизації військового перекладу. Однак через складні нюанси військової термінології часто потрібна людська експертиза, особливо там, де точність є критично важливою. Машинний переклад корисний для обробки великих обсягів текстів, але при цьому виникають труднощі з якістю перекладу в питаннях, таких як ідіоми, термінологія і культурні особливості [7].

Сучасні системи машинного перекладу, такі як Google Translate та DeepL, використовують нейронні мережі для обробки та контекстуалізації великих обсягів тексту. Ці системи можуть вивчати шаблони перекладу на основі великих обсягів даних і надавати більш точні переклади військових термінів. Хоча такі інструменти корисні для швидкого перекладу загальних текстів, при перекладі

специфічних військових термінів можуть бути допущені помилки, тому особливо важливо враховувати контекст і вибирати правильний еквівалент.

Деякі спеціалізовані системи перекладу, такі як Trados і MemoQ, інтегрують термінологічні бази даних і глосарії для забезпечення точності військової термінології. Ці системи дозволяють перекладачам створювати власні глосарії, пристосовані до конкретних галузей, наприклад, військової термінології. Це особливо важливо при перекладі документів, пов'язаних з військовою стратегією, технікою та операціями, де навіть невеликі зміни в термінології можуть вплинути на розуміння тексту.

Підхід, який часто використовується для військових документів, полягає в тому, що переклад виконується машиною, а потім редагується людиною (перекладачем). Такий підхід економить час і зусилля, але точність перекладу гарантується завдяки втручанню експерта. Особливо у важливих текстах, пов'язаних з військовими операціями, постредагування необхідне для виправлення помилок, пов'язаних з неправильним вибором термінів і фраз.

Системи машинного перекладу можуть навчатися на реальних прикладах військових документів, використовуючи корпуси (великі бази даних перекладів). Ці корпуси можуть включати як офіційні документи, так і технічні посібники, що значно підвищує точність перекладу. Корпусний підхід допомагає системам перекладу краще розуміти деталі військових термінів і те, як вони взаємодіють у різних контекстах.

Військові терміни часто мають спеціалізовані значення, які можуть бути втрачені або неправильно перекладені системами машинного перекладу. Наприклад, термін «Rules of engagements» іноді перекладають дослівно, але це не передає повного значення у військовому контексті (правила ведення бою). Щоб вирішити цю проблему, важливо використовувати словник або глосарій, що спеціалізується на військовій термінології, для забезпечення точного перекладу.

Машинними засобами часто важко перекладати ідіоматичні вирази, або такі, що мають специфічний культурний контекст. Наприклад, вираз «Fog of war» може бути перекладений неправильно, якщо система не врахує переносного значення цього виразу. У військових текстах важливо зберігати точність і уникати кальки, яка може призвести до втрати сенсу.

Машинний переклад також може допускати помилки в термінах, пов'язаних із військовою технікою та стратегією. Наприклад, терміни, пов'язані з авіацією, артилерією та зв'язком, можуть бути перекладені неправильно, що впливає на розуміння інструкцій і документів. Уникнути таких помилок можна за допомогою пост-редагування та використання спеціалізованих військових словників.

Однією з головних проблем є забезпечення безпеки військових перекладів. Військові документи часто містять конфіденційну інформацію і не можуть бути передані за допомогою загальнодоступних систем перекладу, таких як Google Translate, через ризик витоку даних. Для забезпечення безпеки важливо використовувати захищені внутрішні системи перекладу та спеціалізоване програмне забезпечення з функцією шифрування даних [11]. Машинний переклад дозволяє швидко обробляти великі обсяги тексту, що особливо корисно в надзвичайних ситуаціях, наприклад, при перекладі оперативних військових повідомлень і звітів. Він також полегшує міжнародну співпрацю та аналіз військових матеріалів, оскільки військові експерти мають доступ до текстів різними мовами.

Машинний переклад є потужним інструментом і може бути дуже корисним при перекладі англійської військової термінології на українську мову, особливо при використанні спеціалізованих систем і словників. Однак, щоб забезпечити точність і безпеку перекладу, важливо використовувати технології в поєднанні з людським втручанням, щоб уникнути помилок і забезпечити релевантність військових документів.

1.14 Лексико- та структурно-семантичні особливості англомовної військової термінології

Військова термінологія – частина активної загальномовної лексики, адже освітлювані поняття життєво важливі для сучасної людини [33]. Військові терміни утворюються характерним для англійської мови способами словотвору: Морфологічним, лексико-семантичним, запозиченням з інших галузей, мов, а на основі словосполучень [35].

Лінгвісти виокремлюють п'ять основних типів словотворення: семантичний, морфологічний, синтаксичний, морфосинтаксичний і запозичення. У структурному аспекті англійської військової термінології за кількістю компонентів виокремлено такі одиниці: слова-терміни (монолексизми) (і складові терміни, утворені шляхом додавання основ або дефісного написання) та фразеологізми (багатокомпонентні терміни) (які володіють структурною та семантичною єдністю, номінація термінів (поєднання слів, розділених літерою а). Критерієм, що дає змогу вважати слово або словосполучення номінативною термінологічною одиницею, є використання його для найменування одного поняття.

Згідно аналізу, найбільш продуктивні суфікси для утворення військових термінів-іменників, це: -age (barrage, espionage, stowage, damage, fuselage, camouflage, salvage), -al (official, corporal, admiral, arsenal, dispersal,), -ant (sergeant, warrant, lieutenant, militant), -er (Bomber, launcher, commander, officer, canister, gunner), -ier (carrier, grenadier), -ing (Fighting, camouflaging, fueling, hardening), -(t)ion (ammunition, position, battalion, division, explosion, incursion, invasion, fortification), -ency (counterinsurgency, insurgency), -ance (ordnance, reconnaissance, surveillance, guidance), -ity (security, infectivity, lethality, mobility, modularity, survivability). А найбільш уживаним префіксом є counter- (counterinsurgency, counterair, counterattack, countermeasure, countermobility, sounterscarp, countersign) [56].

З суфіксів прикметників частіше вживають такі: -ary (military), -ic(al) (Hypersonic, mobaric, tactical), -ty (safety, lethality). У медійних текстах найбільш уживані: hyper- (Hypersonic, hypervelocity) і anti- (anti-ballistic, antiarmor, antiaircraft, antipersonnel, anti-ship). А ось з дієсловами з префіксами бідніше: de- (debrief, defend), re- (remove, reenlist, retire), in-(invade, incapacitate).

До групи термінів-слів входять наступні іменники: Battlefield, rifleman, cockpit, countdown, field-expedient, Blackjack, warplane, firepower, stronghold, warship, Beyond-line-of-Sight, bridge-erection, low-drag, fireball, firepower, hedgehog, helicopter [56].

Конверсія – тип словотвору, у якому деякі існуючі слова, не змінюючи вихідної форми, набувають значення іншої частини мови [42]. Цим методом, переважно з іменників, утворюються дієслова (mortar – to mortar; shell – to shell, rocket – to rocket). Можливий і протилежний процес – від іменників до дієслів (to intercept – intercept, bomb – to bomb, defeat – to defeat, rebel – to rebel, rocket – to rocket, blockade – to blockade, to attack - attack).

Еліпсис - скорочення окремих частин звукової оболонки або фігури слова - є поширеним способом морфологічного словотворення в галузі англійської військової лексики [28]. Стилiстичні особливості військових документів (стислість, лаконiчність) безпосередньо впливають на iнтенсивність i поширеність цього явища. У багатьох випадках ці терміни набувають легальних варіантів скорочених написань, однак використання таких скорочень не є словотворенням у прямому розумінні слова, оскільки вони слугують лише для умовного позначення наявних лексичних одиниць, а не для утворення нових слів. Ці одиниці використовуються в письмовій мові (FA - Field Artillery). До лексичних скорочень належать усічення, складні слова та аббревіатури. Фонетичні аббревіатури є лексичними одиницями і реалізуються в мові назвами букв алфавіту (MG - machine gun, MP - military police).

Терміни-фрази складаються з терміна (під яким розуміється звичайне поняття) та ознак, які його характеризують. термін-фраза поміщає поняття під більш загальне поняття і водночас вказує на ознаки, характерні для цього поняття. Таким чином, термінологічне словосполучення створює гніздо специфічних термінів, що охоплюють позначуване явище.

Такі терміни поділяються на : двох-, трьох-, чотирьох-, і більш компонентні (intelligence officer, career management field, dual purpose improved conventional mutation, multiple-integrated laser engagement system). Кількість компонентів може бути збільшена, але чим їх більше, тим сильніше руйнуються семантичні та смислові зв'язки всередині низки термінів, і фраза розпадається на окремі поєднання. З цієї причини деякі компоненти зазвичай виділяються дефісом або комами (Landing craft, infantry - flagship landing craft).

Що стосується словосполучень, то граматичне оформлення може виражатися суфіксами (нерухома позиція, захисний пристрій), прийменниками (система осей, система провідників), закінченнями (множинна інтегрована система, підлеглий офіцер), а інколи й неінфлектованими атрибутивними конструкціями (стрілецька дивізія, нічне спостереження).

Російсько-українська війна вплинула і на англійську термінологію. Наприклад, найуживанішими стали лексичні одиниці, що позначають військову техніку, зброю та боєприпаси, причому окремі елементи відображають потреби українських військових. Слова, що становлять 21 % аналізованої лексики, зазвичай відносяться до зброї та техніки (javelin - спис; tank - танк; missile - ракета; shell - снаряд; drone - безпілотник; weapon - зброя; bomber - бомбардувальник; howitzer - гаубиця); боєприпаси; засоби захисту (шолом - каска; сховок - укритие - притулок).

79 % слів - це зброя. (ракетні системи класу «земля-повітря» - ракетні системи класу «повітря-повітря»; винищувачі - винищувальні літаки; вантажні літаки - вантажні літаки; протитанкова зброя - протитанкова зброя; зенітна (АА) війна/ППО -

протиповітряна оборона; ракетні установки/РПГ - ракетні установки; бронетранспортери (БТР) / автомобілі - бронетранспортери (БТР); штурмові гвинтівки; Хірургічні удари; термобаричні бомби; касетні бомби; навісні кулемети; кулемети зі стрічковим живленням; бронежилети; сирени протиповітряної оборони.

Ще одна група військових термінів включає іменні одиниці, що описують військові дії, 17% слів-термінів (invasion: вторгнення; morale: мораль; withstand: опір; rebuff: контратака; capitulate: капітуляція; capitulate: здача; curfew: комендантська година; ejection: викидання; withdrawal: withdrawal of troops; robbing), 83% фразеологічних термінів (go behind enemy lines - йти в тил ворога; hold/lose a position - утримувати або втрачати позицію; place tracking markers - розміщувати place markers; make/throw Molotov cocktails - робити, кидати пляшки із запальною сумішшю; utter defeat - повна поразка; to get the knock - бути переможеним; lay down one's arms - скласти зброю; fire/launch/intercept a missile - запуск ракети/пуск ракети/перехоплення ракети; hit/miss/destroy/eliminate the target - вразити ціль/промахнутися по цілі/знищити ціль/ліквідувати ціль; attack civilian targets - атакувати цивільні цілі; атакувати цілі; hold off the enemy - стримувати ворога; beat back the enemy - відбивати ворога; besiege the city - брати в облогу місто; be under threat of an aerial attack - бути під загрозою повітряної атаки; to face a fierce rebuff from - зустріти запеклу відсіч; ground zero - епіцентр; guerrilla warfare - партизанська війна; cease the fire - припинити атаку; disembarkation of troops - висадка військ; hold someone in captivity - взяти в полон; push forward - просуватися вперед; retain a significant part of their military potential - зберегти значну частину свого військового потенціалу).

Наступна група включає іменники, що використовуються для позначення людей та організацій. У цьому словнику переважають слова, які становлять 87 % аналізованої лексики (загарбники; спецслужби; заручники; жертви; поранені; біженці; союзники; блокпости; пастори; мародери). Фразеологічні сполучення

становлять 13 % цієї групи (українська армія; територіальна оборона; втрати; військовополонені; партизани).

Слід відзначити дипломатичні терміни. Це терміни, які не кодифіковані, але чітко відображають поточні події. Під час аналізу англійських повідомлень було виявлено такі терміни та словосполучення: to close the Ukrainian airspace - закриття повітряного простору України; Evacuation routes for people - маршрути евакуації людей; to act as a mediator - виступати як посередник; to bring the war to end the war - кінець війни; to hold negotiations - провести переговори; to delay negotiations - відкласти переговори; to join efforts - долучитися до спільних зусиль; to ensure the safety evacuation людей - забезпечити безпечну евакуацію населення; to rescue people - рятувати населення; flee the country - тікати з країни (у негативному контексті); flock to the railway station - заповнити залізничну станцію; stand one's ground - стояти на своєму, і лише один термін-слово - denazification - умиротворення.

Загалом складні терміни є продуктивним способом утворення формальних найменувань військових термінів, особливо органів влади, установ, озброєння та техніки. Більшість складних іменників будуються за моделлю $N+N=N$. Прикладами можуть слугувати літаки, боєголовки та вогнева міць. Деякі слова утворюються шляхом поєднання іменників і дієслів, причому за першою моделлю $N+V=N$ утворюється іменник, наприклад warfare, а за другою моделлю $N+V+(-e)=Adj$ із суфіксом -e утворюється прикметник, наприклад airborne. Найважливішою особливістю термінологічних словосполучень є їхня відтворюваність у спеціалізованих сферах уживання для вираження спеціальних понять.

Більшість компонентів військової термінології становлять тематично пов'язані складні прикметники (наземного, повітряного, морського, дальнього, середнього, середнього та тактичного типів).

Скорочення також активно використовуються у словотворенні і можуть бути поділені на два типи: аббревіатури та усічені слова. Наприклад, активно використовуються аббревіатури для титулу General: Chief of Air Force Staff Gen. Charles Brown. Таким чином, назва часто скорочується (Chief of the Staff - CofS або C-of-S), але, як правило, використовується повна назва посади, навіть якщо назва повторюється. В армії існує безліч складних термінів, що позначають предмети і явища, абсолютно не характерні для цивільного населення. Багато з них містять установи, зброю і техніку (міжконтинентальні балістичні ракети (МБР), курси підготовки офіцерів запасу (ROTC), сатком (Satellite. термін, утворений від супутникового зв'язку). Семантична природа військової термінології корисна для перекладу. Наприклад, полісемічні терміни у військовій сфері (сила, підрозділ, штаб, противник) повністю еквівалентні в українській мові (сила: армія (вид), підрозділ: невеликий підрозділ (частина), штаб: командування, супротивник). Ба більше, військова термінологія знаходить відображення не лише у військовій сфері, а й в інших галузях людської діяльності (грецька тактика поширена у спорті, лінгвістиці та політології).

Термінологічна структура містить усе необхідне для перекладу й аналізу, даючи змогу працювати поза контекстом.

Висновок до розділу 1

Однією з основних семантичних проблем при перекладі військової термінології є питання еквівалентності та безеквівалентності термінів, що часто виникає через культурні та історичні відмінності між англomовним і українським військовим контекстом. Це вимагає від перекладачів творчого підходу та врахування не лише буквального, але й культурного та контекстуального значення термінів.

Досить часто при адаптації військової термінології використовують такі методи терміноутворення як аббревіації та запозичення. Запозичення та

калькування часто є необхідними для точного відтворення значення термінів у контексті новітніх технологій та міжнародних військових операцій. При цьому важливим є дотримання принципів стандартизації, що дозволяє уніфікувати термінологію для використання в багатонаціональних військових операціях, що позитивно впливає на дотримання структури (як тексту оригіналу, так і особливостей військових структур загалом).

Перекладачі мають враховувати як семантичні, так і прагматичні аспекти перекладу, зокрема вплив термінів на громадську думку, особливості використання в різних військових доктринах і тактичних концепціях. Успішний переклад вимагає як глибоких лінгвістичних знань, так і розуміння культурного контексту, що дозволяє забезпечити точність та ефективність комунікації між різними військовими підрозділами.

РОЗДІЛ II. ТЕРМІН У ВІЙСЬКОВОМУ ТЕКСТІ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ

2.1 Способи утворення термінології

Формування спеціалізованої термінології є важливим процесом у будь-якій галузі знань, оскільки вона забезпечує ефективне спілкування між фахівцями та точне відображення сутності понять, що використовуються в професійній діяльності. Військова термінологія — це особлива галузь, яка також потребує чітких правил та методів для утворення нових термінів. Існує кілька ключових методів, які використовуються для створення нової термінології як у військовій, так і в інших сферах [2].

Пряме запозичення — це процес, коли слово або терміні з однієї мови повністю переймається в іншу без змін або з мінімальними адаптаціями [1]. Це є одним із найпоширеніших методів у сучасній військовій термінології, оскільки багато нових військових технологій і концепцій спочатку розробляються англійськими країнами, і терміни, що їх позначають, широко використовуються іншими державами. Прикладом будуть вже такі звичні терміни "drone" (дрон), "radar" (радар), або "stealth" (стелс), які зберігаються в українській термінології майже без змін, що дозволяє швидко інтегрувати нові концепції та технології.

Або ж калькування. Процес створення нового терміну через дослівний переклад елементів іншомовного слова. Цей метод широко використовується тоді, коли терміні з чужої мови може бути адаптований під структуру цільової мови без втрати основного значення [1]. Англійський термін "airborne forces", наприклад, перекладається українською як "повітряно-десантні війська". Кожен компонент англійського терміну дослівно перекладено українською мовою

Одним із ключових методів перекладу військової термінології є семантичне розширення, яке використовується для адаптації значень термінів під новий контекст, часто розширюючи їх значення або додатково уточнюючи смислове

навантаження. Цей метод відіграє важливу роль у перекладі англійської військової термінології українською мовою, оскільки забезпечує адекватну передачу сенсу, уникаючи буквального, неточного перекладу. Він полягає в тому, що слово або термін набуває додаткових значень у новому контексті. У військовій сфері цей підхід стає важливим, оскільки терміни часто перетинаються з іншими сферами діяльності, зокрема технологіями, політикою, стратегією тощо.

У багатьох випадках англійські військові терміни є полісемічними, тобто мають кілька значень. У перекладі українською важливо враховувати всі можливі значення і вибирати найвідповідніше залежно від контексту. Слово "engagement", зокрема, в англійській мові може мати декілька значень у військовому контексті: від «запланованої битви» до «участі в дипломатичних переговорах». При перекладі термін може бути переданий як «бойове зіткнення» або «взаємодія», залежно від контексту.

Чимало загальних термінів, які в англійській мові використовуються як військові терміни, потребують точного перекладу й адаптації, що розширює їхнє початкове значення [4]. Слово "target" в англійській може означати як «ціль» у звичайному сенсі, так і «об'єкт нападу» у військовому, наприклад. В українському перекладі потрібно враховувати контекст і використовувати такі варіанти, як «об'єкт», «ціль» або навіть «противник».

Англійська військова термінологія часто використовує метафоричні вирази, які вимагають семантичного розширення при перекладі. Важливо не просто дослівно перекладати такі терміни, але й передавати метафоричне навантаження. Як ось, наприклад, у виразі "theater of operations". Дослівно він перекладається як «театр операцій», але в українській мові він позначає «зону бойових дій». У даному випадку спостерігається метафоричне розширення вихідного значення терміну.

Деякі терміни мають чітко визначене значення у військовій сфері, яке відрізняється від їх загальноживаного значення в інших галузях. Семантичне

розширення дозволяє інтегрувати такі терміни в українську військову термінологію без втрати суті. Англійське слово "mission" у загальному значенні перекладається як «місія», але у військовому контексті воно може означати «операцію» або «завдання». Важливо враховувати цей нюанс, щоб уникнути неправильного тлумачення терміну українською.

Семантичне розширення часто пов'язане з культурними відмінностями, які мають велике значення в процесі перекладу військових термінів. Англійська військова культура, особливо в таких країнах, як США та Велика Британія, має свою специфіку, яка відрізняється від української. Це впливає на військову термінологію і вимагає додаткового врахування культурних аспектів при перекладі. Термін "ROE" (Rules of Engagement), зокрема, в англійському військовому контексті стосується правил ведення бойових дій. В українській мові цей термін потребує додаткового пояснення або розширеного перекладу — «правила ведення бойових дій», що враховує культурні особливості та правові норми, які можуть відрізнятися від англійських стандартів [23].

Щоб з цими викликами впоратись, існують численні методи семантичного розширення. Основний — це детальний аналіз контексту, в якому використовується термін. Це дозволяє перекладачеві підібрати найбільш відповідний варіант перекладу, враховуючи значення терміну в конкретному випадку. Також раціональним є використання глосаріїв і словників, які спеціалізуються на військовій термінології, адже це допомагає перекладачеві зрозуміти, яке саме значення має термін конкретній військовій операції або документі. Та нічого не зможе замінити консультацію з експертами. У багатьох випадках перекладачі звертаються до військових експертів для уточнення термінів і їхнього правильного розуміння в конкретному контексті. Це є особливо важливим при перекладі спеціалізованих військових документів або звітів.

Семантичне розширення відіграє важливу роль у перекладі англійської військової термінології на українську мову, забезпечуючи точність і адекватність

перекладу. Врахування культурних, контекстуальних та прагматичних особливостей є необхідним для того, щоб терміни зберігали своє оригінальне значення, але водночас були зрозумілими в українському військовому середовищі.

Адаптація англомовних військових термінів при перекладі українською мовою є надзвичайно важливим процесом, який вимагає врахування лінгвістичних, культурних, і прагматичних аспектів. Військова термінологія часто є дуже спеціалізованою, і переклад таких термінів потребує не лише лексичного аналізу, а й глибокого розуміння військових доктрин, практик та структур, які можуть суттєво відрізнятися у різних країнах [25].

Англомовні країни мають власні військові традиції, структури та концепції, які можуть не мати точних еквівалентів в українській мові. Важливо передати не лише лексичне значення терміну, а й контекст, в якому він використовується. Термін "commander-in-chief" в українській мові перекладається як «головнокомандувач», однак у кожній країні ця посада може мати різні функції та повноваження, тому важливо розуміти контекст, у якому використовується термін. Військова термінологія часто відображає специфічні доктрини та концепції, які відрізняються в залежності від країни. Перекладаючи терміни, важливо адаптувати їх до реалій української армії та військової структури, аби забезпечити розуміння змісту. Англійський термін "brigade" відповідає українському «бригада», однак внутрішня структура бригади може відрізнятися між збройними силами різних країн. Таким чином, при перекладі документів потрібно враховувати ці відмінності для коректної інтерпретації. Зокрема, ефективним методом є запозичення та калькування. У деяких випадках англомовні терміни запозичуються без змін або калькуються, що означає їхнє пряме перенесення у мову перекладу. Це явище особливо поширене у випадках термінів, які не мають українського еквівалента або є частиною міжнародної термінології. Термін "drone" часто залишається без змін в українській мові як

«дрон», хоча існує еквівалент «безпілотник». Вибір варіанта залежить від контексту і стилю документа. Інший метод адаптації — це пошук лексичних еквівалентів, які найближче передають значення оригінального терміну. У таких випадках перекладач має розуміти смислове навантаження терміну і обирати такий варіант, який буде зрозумілим для українських фахівців, як ось термін "reconnaissance", що перекладається як «розвідка», але в деяких контекстах може вимагати точнішого перекладу, наприклад, «повітряна розвідка» або «тактична розвідка» [13].

Коли англійський термін не має прямого еквівалента в українській мові, описовий переклад стає необхідним. Це дозволяє точно передати зміст терміну, пояснюючи його значення замість використання спрощеного перекладу. "Rules of engagement", наприклад, перекладається як «правила ведення бойових дій». Описовий переклад допомагає уникнути двозначності й забезпечує точність передачі смислу.

Подібною є семантична адаптація. Це процес, під час якого термін розширює або звужує своє значення в перекладі, аби відповідати українському військовому контексту. Семантична адаптація дозволяє зберегти зміст і логіку терміну, одночасно враховуючи особливості української військової системи. Втім, ототожнювати їх не варто, адже англійське "joint operations" може бути перекладене як «спільні операції», але в деяких випадках потребує уточнення, наприклад, «операції з участю кількох видів збройних сил».

Більш звичними можуть здаватись транскрипція та транслітерація. Деякі терміни просто передаються за допомогою транскрипції або транслітерації, особливо якщо вони є загальноживаними у міжнародному військовому середовищі. Це особливо стосується технічних термінів або аббревіатур, як ось термін "radar", що зберігає свою оригінальну форму в українській мові як «радар», оскільки це загальновідомий технічний термін.

Для адаптації англomовної термінології перекладачі часто звертаються до спеціалізованих словників і глосаріїв, які містять офіційні переклади та пояснення термінів. Це допомагає забезпечити узгодженість термінології в офіційних документах і звітах.

Та не можна ігнорувати ще більш практичні аспекти перекладу, як контекстуальний аналіз. Перекладачам необхідно враховувати контекст, у якому використовуються терміни. Військові документи можуть варіюватися від технічних інструкцій до стратегічних доповідей, що вимагає відповідного підходу до адаптації термінів. Окрім того, доктрини різних країн можуть включати різні концепції й підходи до ведення бойових дій. Важливо враховувати ці відмінності, щоб уникнути неправильного трактування термінів. "Asymmetric warfare", зокрема, у різних країнах може трактуватися по-різному, тому українським перекладачам важливо розуміти, яке саме значення цей термін несе в конкретному документі. Та легше з цим працювати, якщо враховувати міжнародна термінологічна уніфікація. Адаптація військових термінів також залежить від міжнародної співпраці в межах таких організацій, як НАТО. Це дозволяє зберігати єдині стандарти термінології при перекладі військових документів, що значно спрощує адаптацію [18].

Адаптація англomовних військових термінів при перекладі українською мовою є складним і багатогранним процесом, який вимагає врахування різних лінгвістичних, культурних і контекстуальних факторів. Вибір методу адаптації залежить від типу документа, контексту, а також від наявності або відсутності прямих еквівалентів у мові перекладу.

Афікси, як важливий засіб словотвору, відіграють значну роль в утворенні англomовних військових термінів. Афіксація, яка включає додавання префіксів (на початок слова) та суфіксів (до кінця слова), дозволяє не лише створювати нові терміни, а й змінювати або уточнювати значення вже існуючих термінів. У

військовій сфері використання афіксів є важливим для створення термінів, які точно відображають різні аспекти військових операцій, технологій та структур.

Префікси в англійській мові використовуються для зміни або уточнення значення основи слова, додаючи до нього певний контекст чи характеристики. У військовій термінології префікси часто використовуються для позначення певних дій, ступенів, положень, напрямків чи інших аспектів військової діяльності. "anti-" — один із найпоширеніших префіксів у військовій термінології. Він позначає протидію, опір або захист. Як ось antitank — протитанковий, antiaircraft — протиповітряний. А ось "sub-" — позначає нижчий рівень, підпорядкування або розташування під чимось. Він часто використовується для позначення підрозділів або елементів військових структур: submarine — підводний човен, subordinate — підлеглий. "inter-" — використовується для позначення взаємодії між кількома сторонами або об'єктами, особливо в контексті міжнародної військової співпраці: interservice — міжвідомчий (між різними військовими відомствами), interoperability — взаємосумісність (між військовими силами різних країн або структур). Префікс "pre-" використовується для позначення дій або станів, що відбуваються до основної події чи операції: preemptive strike — превентивний удар (удар, який наноситься з метою запобігання ворожому нападу), precauion — запобіжний захід [5].

Суфікси в англійській мові додають нові значення або модифікують базові терміни, часто вказуючи на роль, функцію або процес. У військовій термінології суфікси можуть вказувати на вид операції, характер дій або технологічні процеси. наприклад: "-er/-or" — суфікси, які часто використовуються для позначення суб'єктів дії або осіб, що виконують певні функції, як ось commander — командир, operator — оператор (той, хто керує військовою технікою або проводить операції). Інший суфікс - "-ment". Він використовується для позначення дій або процесів у військовому контексті: deployment — розгортання (процес переміщення військових сил або техніки), reinforcement — підкріплення (додавання військових

ресурсів для посилення потужності операції). Також цікаві суфікси "-tion/-sion". Вони вказують на процеси або стани, часто вказують на результат дії або стан: mobilization — мобілізація (процес збирання сил для участі в бойових діях), operation — операція (плановані дії в ході військових завдань). Також варті уваги "-able/-ible". Ці суфікси позначають можливість або здатність, і часто використовується для позначення характеристик військових об'єктів або ресурсів: deployable — здатний до розгортання, invisible — невидимий (особливо в контексті технологій стелс) [10].

У деяких випадках англomовні військові терміни утворюються через комбінацію префіксів і суфіксів, що надає додаткової складності і точності терміну. Як ось:

un- + deploy + -able = undeployable — неможливий до розгортання;

re- + enforce + -ment = reinforcement — підкріплення.

Префікси та суфікси в англійській військовій термінології не лише формують нові терміни, а й додають семантичне навантаження, яке дозволяє чітко визначити характер дії, суб'єкта чи об'єкта. Це особливо важливо для точного відображення ролі військових технологій та операцій. Префікс anti- часто вказує на захисні чи оборонні функції, підкреслюючи важливість відповідних військових технологій чи операцій. Військові системи з таким префіксом мають на меті протидіяти атакам або загрозам, а префікс inter- відіграє ключову роль у створенні термінів, які описують кооперацію та взаємодію між різними військовими структурами або країнами, особливо у контексті багатонаціональних військових операцій. Суфікси -ment, -tion, -sion допомагають описати військові процеси та операції, дозволяючи чітко окреслити, які саме дії або стани маються на увазі, наприклад, під час виконання військових завдань.

Під час перекладу англomовної військової термінології українською мовою адаптація афіксальних термінів потребує збереження їхнього семантичного навантаження. Основна проблема при перекладі таких термінів полягає у

відсутності прямих еквівалентів для багатьох англійських префіксів і суфіксів в українській мові. Перекладачам доводиться або застосовувати описовий переклад, або використовувати кальки. У випадках, коли префікс або суфікс не має прямого еквівалента, перекладачеві доцільно обрати описовий підхід, щоб точно передати значення терміну. Unmanned aerial vehicle — безпілотний літальний апарат. Та у деяких випадках англійські афікси можуть бути кальковані в українську мову, особливо якщо термін є міжнародно визнаним і часто використовується в українському військовому контексті (Antitank — протитанковий, Interoperability — взаємосумісність).

Таким чином, утворення військових термінів за допомогою афіксів є важливим інструментом у формуванні точних і зрозумілих термінів. Завдяки афіксам створюються терміни, які відображають різноманітні аспекти військових дій, і правильна їх адаптація в перекладі українською мовою забезпечує зрозумілість і точність військової документації.

Створення неологізмів є важливим аспектом адаптації військової термінології під час перекладу з англійської українською. Військова справа постійно розвивається, що спричиняє виникнення нових понять, технологій, тактик і стратегій. Для коректної передачі нових термінів та понять, часто використовується процес створення неологізмів, які допомагають уникнути двозначності або неправильного трактування нових англійських концепцій. Військова термінологія є однією з найдинамічніших сфер лексики через швидкі зміни у стратегіях ведення війни, появу новітніх технологій та зброї. Часто англійські терміни не мають готових відповідників в українській мові через новизну понять або їхні специфічні значення. Це зумовлює потребу створювати нові слова або адаптувати існуючі, додаючи їм нового значення.

Калькування полягає у точному перекладі окремих частин англійських термінів, де кожен елемент терміну перекладається дослівно на українську. Це дозволяє створити нові терміни, які досить точно відображають оригінальний

зміст, як ось Cyberwarfare (кібервіна), чи Stealth technology (технологія стелс). Калькування часто є ефективним у випадках, коли англomовний термін складається з відомих складових або коли ці складові мають чіткі українські аналоги.

Як і в англійській мові, для створення неологізмів в українській можуть бути використані афікси (префікси, суфікси). Часто англійські афікси можуть бути замінені українськими відповідниками для збереження семантичного навантаження: Deployment (розгортання), De-escalation (деескалація).

У багатьох випадках військові терміни запозичуються з англійської мови у свою оригінальну форму з незначними адаптаціями до українських фонетичних і морфологічних норм. Це особливо часто стосується високотехнологічних термінів, що є новими для обох мов. Запозичення англomовних термінів є найбільш доцільним, коли термін є універсальним і використовуваним у різних мовах без значної зміни.

Метод транскодування (Транскрибування та транслітерація) передбачає перенесення англійських термінів за допомогою українських літер [29]. Транскрипція зберігає оригінальне звучання терміну, а транслітерація — орфографію. Це актуально для власних назв, найменувань технологій та аббревіатур (Combat – комбат, Logistics – логістика).

Часто для нових англomовних військових термінів можна використовувати вже існуючі українські слова, однак із додаванням нових значень. Такий підхід дозволяє ефективно адаптувати терміни без створення нових слів. Це може бути особливо ефективним для термінів, що мають загальновійськовий характер, наприклад Strike адекватно можна перекласти як удар, але не лише в фізичному сенсі, а й як військова операція [4].

Нові терміни можуть створюватися шляхом поєднання двох або більше слів, які разом утворюють нове поняття. Цей метод дозволяє створити термін,

який чітко передає сутність явища чи об'єкта (Force multiplier - множник сили, Situation awareness - ситуаційна обізнаність).

У випадках, коли прямого відповідника в українській мові не існує, використовується описовий переклад, де поняття пояснюється за допомогою кількох слів. Це забезпечує зрозумілість терміну, але може ускладнювати його вживання через його багатослівність, бо, зокрема, Forward Operating Base (FOB) - передова операційна база, не над-то лаконічно, ще не відповідає потребам військового контексту.

При утворенні неологізмів, очевидно, виникають певні проблеми, як ось:

Точність. Адже неологізми мають відображати сутність військових термінів без втрати їхньої специфіки. Неточний переклад або невдало створений неологізм може призвести до нерозуміння терміну або його неправильного застосування. Не меншим викликом є уніфікація, адже багато нових військових термінів є міжнародними. Тому важливо, щоб неологізми, які створюються в українській мові, відповідали загальноприйнятим стандартам та могли бути впізнаними і зрозумілими в міжнародному контексті. Використання різних варіантів одного й того самого терміну може створити плутанину. І останнє з важливих - вплив на мову. Військові неологізми часто походять із технічної або спеціалізованої лексики, що впливає на загальний розвиток української військової термінології. Запозичення з англійської мови можуть призвести до надмірного домінування англійської в українському термінотворенні, і мові загалом. Тому й вимагає ретельного підходу до утворення нових термінів [5].

Створення неологізмів є важливим аспектом адаптації англійської військової термінології українською мовою. Це складний процес, що вимагає врахування семантики, морфології, контексту використання та міжнародних стандартів. Використання різноманітних методів, таких як калькування, запозичення, семантичне розширення та транскрипція, дозволяє перекладачам

забезпечити точність та зрозумілість термінології, зберігаючи її відповідність українській мовній системі та військовим реаліям [5].

Абревіація є одним з найважливіших та ефективних методів утворення нових термінів у багатьох галузях, включаючи військову сферу. Цей метод забезпечує стислість і зручність у використанні, що є важливим у військовому контексті, де швидкість передачі інформації та економія часу є критичними. При перекладі англійських військових термінів українською мовою абревіація відіграє особливу роль, оскільки багато військових термінів, операцій, назв підрозділів та технологій часто представлені у формі аббревіатур. Це зумовлено необхідністю передавати складні поняття стисло й лаконічно, особливо під час оперативної діяльності. Наприклад, такі терміни як NATO (North Atlantic Treaty Organization), AWACS (Airborne Warning and Control System) або IED (Improvised Explosive Device) є стандартними у міжнародній військовій практиці. Переклад таких термінів українською мовою потребує збереження їх скороченої форми для зручності та відповідності міжнародним стандартам [10].

При перекладі англійських військових аббревіатур українською мовою, важливо зберігати основні принципи точності, стислості та зрозумілості. Існує кілька основних методів роботи з аббревіатурами при перекладі:

Часто англійські військові аббревіатури запозичуються в українську мову без перекладу. Це стосується міжнародно визнаних скорочень або тих, що стали загальноживаними на глобальному рівні (NATO — НАТО, UN — ООН, GPS — GPS). Використання оригінальних англійських аббревіатур допомагає уникнути плутанини при спілкуванні з міжнародними партнерами та сприяє уніфікації військових термінів.

При калькуванні кожен елемент англійської аббревіатури перекладається на українську мову. Однак, при цьому зберігається початкова структура аббревіатури, що дозволяє зберегти оригінальне скорочення або його варіант (AWACS (Airborne Warning and Control System) → ДРЛС (Чи АВАКС) (Система Дальнього

Радіолокаційного Стеження), IED (Improvised Explosive Device) → СВП (Саморобний Вибуховий пристрій). Такий метод використовується тоді, коли український переклад є цілком зрозумілим і легко відтворюваним у скороченій формі [9].

Іноді переклад англійської абрєвіатури вимагає створення нової української абрєвіатури, що відображає сутність терміну, але не обов'язково відповідає оригінальній структурі. Це може бути результатом адаптації термінів для кращого сприйняття українськомовною аудиторією. У таких випадках абрєвіатура може бути змінена для відповідності українським мовним нормам, однак важливо, щоб вона відображала основне значення оригіналу.

У випадках, коли немає повноцінного еквівалента в українській мові, можуть використовуватися гібридні абрєвіатури. Це комбінація англійських та українських елементів, що дозволяє зберегти певні частини оригінальної абрєвіатури, водночас інтегруючи українські мовні норми: ICBM (Intercontinental Ballistic Missile) → МБР (Міжконтинентальна балістична ракета). Цей підхід часто застосовується для термінів, які є занадто поширеними в оригінальній формі, щоб повністю їх змінювати, але потребують певної адаптації для української аудиторії.

При перекладі військових абрєвіатур варто враховувати певні особливості, такі як, зокрема, точність. Військова термінологія має специфічні значення, які можуть сильно впливати на інтерпретацію операцій, стратегій та технологій. Неправильний переклад або неякісно створена абрєвіатура може призвести до непорозумінь і навіть до операційних помилок. Інша важлива особливість – уніфікація. У багатомовних військових операціях важливо зберігати уніфікацію термінології для спільного розуміння між союзниками. Стандартизація абрєвіатур, особливо в межах військових союзів, таких як НАТО, є ключовим фактором для досягнення ефективної комунікації. Переклад абрєвіатур має відповідати міжнародним стандартам і зберігати загальновизнані скорочення.

Навіть, здавалося б, нейтральні аббревіатури варто адаптовувати під культурні особливості мови-рецепієнта. У деяких випадках аббревіатури можуть містити культурні або історичні відсилки, які складно перекласти дослівно або адаптувати. У таких ситуаціях важливо зберігати суть терміну, але при цьому враховувати культурні відмінності, щоб не порушити контекст або значення терміну.

Та не рідко військові аббревіатури мають специфічне значення у контексті конкретних операцій або військових доктрин. Наприклад, скорочення можуть мати різні значення в залежності від типу операцій (наземних, повітряних, морських) або стратегічного рівня (тактичний, оперативний, стратегічний). Переклад аббревіатур має враховувати цей контекст, щоб уникнути двозначності.

Абревіація є одним з ключових методів утворення військової термінології при перекладі з англійської на українську мову. Вона забезпечує стислість та ефективність комунікації, особливо у військовому контексті, де точність і швидкість є вирішальними. Пряме запозичення, калькування, створення нових аббревіатур і використання гібридних форм — усі ці методи допомагають зберегти сутність термінів, забезпечуючи водночас зрозумілість для українських користувачів. Уніфікація і стандартизація термінів є важливим аспектом, який сприяє ефективній комунікації між військовими з різних країн.

Окрім вже зазначеного, важливим і широко вживаним методом утворення термінології у багатьох сферах, включаючи військову, є словоскладання. Цей метод полягає в поєднанні кількох кореневих слів для створення нового терміну, який відображає певне поняття. У військовій термінології англомовного походження словоскладання є зручним інструментом перекладу, що дозволяє передати складні поняття за допомогою стислих і водночас зрозумілих конструкцій. Військова термінологія характеризується високою складністю понять і потребує точного та лаконічного формулювання. Багато термінів описують складні військові концепції, технології або процеси, тому

словоскладання дозволяє об'єднати два або більше слів, щоб передати ці складні ідеї. В англійській мові часто використовуються складні терміни, що поєднують кілька слів, і словоскладання – ефективний, природний засіб їх перекладу українською мовою (Battlefield surveillance radar може бути перекладено як радар бойового спостереження, де два слова об'єднуються для створення єдиного поняття, або Fire support base - база вогневої підтримки). І варіацій у цього процесу доволі багато.

Загалом, словоскладання дозволяє передати зміст англійських термінів максимально точно й водночас стисло. Це особливо важливо у військовій сфері, де швидке й правильне розуміння термінів може впливати на оперативні рішення (Counterattack – контратака, Firepower - вогнева міць)[10].

Передовим методом є пряме словоскладання, яке, зокрема, передбачає злиття двох слів англійського оригіналу в один український термін. Це часто стосується випадків, коли українська мова має відповідні еквіваленти для кожного з компонентів англійського терміну, як ось Airstrike - повітряний удар, Armored vehicle - броньована машина.

Якщо початкові елементи можуть мати інше значення або форму в українській мові - доцільно застосовувати адаптаційне словоскладання. У цьому випадку структура українського терміну може дещо відрізнятись від оригіналу, але основна суть залишається незмінною (Command post - пункт управління, Missile defense system - система протиракетної оборони).

Вільне словоскладання, на відміну від іншого, використовується для перекладу тих термінів, що не мають безпосередніх еквівалентів в українській мові. У таких випадках для створення нового терміну використовується змістове поєднання двох або більше слів, яке відображає суть англійського оригіналу: Search and rescue operation - пошуково-рятувальна операція, Airborne troops → повітряно-десантні війська.

При перекладі англomовних військових термінів важливо дотримуватися правил української мови. Словоскладання має відповідати не лише змісту терміну, але й загальноприйнятим нормам мови, щоб забезпечити легкість сприйняття терміну (Infantry fighting vehicle - бойова машина піхоти, Operational command - оперативне командування).

Також важливо враховувати міжнародні стандарти, особливо в межах НАТО. Це дозволяє забезпечити уніфікацію термінології й уникнути непорозумінь між військовими з різних країн. Військова термінологія часто стандартизована на міжнародному рівні, і словоскладання має враховувати цю стандартизацію.

Така значна кількість методів існує не просто так, адже є і відповідна кількість особливостей. Однією з головних складнощів є відмінність між культурними та концептуальними підходами до військових понять в англomовному та українському контекстах. Наприклад, деякі військові концепції можуть мати глибше значення або іншу семантику в українській мові, тому потрібна адаптація терміну шляхом словоскладання. Наприклад, термін «Force projection» не має прямого еквівалента в українській мові і може бути перекладений як проектування сили або демонстрація сили залежно від контексту. Та все ж багато англomовних військових термінів мають різні значення залежно від контексту. У таких випадках словоскладання потребує детального аналізу значення терміну в конкретній ситуації для вибору правильного варіанту перекладу. Наприклад, термін fire control може перекладатися як контроль вогню або система управління вогнем, залежно від специфіки тексту. А підвести підсумки варто короткими й лаконічними термінами, що можуть стати значно довшими після перекладу українською мовою за допомогою словоскладання. Це може створювати складнощі при використанні термінів у військових документах, де стислість є важливою (warfighting capability може бути перекладений як бойова здатність, що хоча й передає суть терміну, але є дещо довшим за оригінал).

Зокрема, як вдалі приклади перекладу термінів за допомогою словоскладання, можна продемонструвати:

- Close air support - близька повітряна підтримка.
- Logistics support - логістична підтримка.
- Combat engineer - інженер бойового забезпечення.
- Operational readiness - оперативна готовність.

Словоскладання це ключовий методом перекладу англomовної військової термінології українською мовою. Воно дозволяє створювати нові терміни, які передають складні поняття максимально точно і лаконічно. Пряме, адаптаційне та вільне словоскладання допомагають перекладачам створювати терміни, які відповідають міжнародним стандартам і забезпечують ефективну комунікацію у військовій сфері. Проте переклад термінів за допомогою словоскладання вимагає детального аналізу значень, контексту та врахування культурних відмінностей, щоб забезпечити точність і зрозумілість для української аудиторії.

2.2 Передача термінології у військових текстах при перекладі

2.2.1 Вирішення проблем конфіденційності та безпеки

Переклад військової термінології – це надзвичайно відповідальна діяльність, яка потребує не лише мовної компетенції, але й глибокого розуміння питань безпеки та конфіденційності. Військові документи можуть містити критично важливу інформацію, витік якої може призвести до серйозних наслідків як для військових операцій, так і для національної безпеки. Особливо важливо дотримуватися стандартів інформаційної безпеки в умовах активного використання кібертехнологій та зростання ризиків кібератак. Оскільки перекладачі часто працюють з документами, що містять секретну інформацію, необхідно забезпечити захист таких даних на всіх етапах роботи.

Перекладачі, що працюють з військовими документами, відіграють ключову роль у захисті конфіденційної інформації. Від їхньої компетенції,

етичних норм і дотримання правил безпеки залежить, чи зможуть військові зберегти секретність своїх операцій та стратегій. Залежно від рівня конфіденційності, перекладачі можуть мати доступ до оперативних планів, звітів, технічних характеристик озброєнь або навіть до інформації про майбутні військові операції. Відповідно до цього, існують кілька важливих аспектів, які визначають відповідальність перекладачів:

Однією з найважливіших функцій перекладача є забезпечення максимально точного відтворення змісту оригінальних текстів. У військовому контексті навіть найменші зміни у формулюванні можуть призвести до серйозних наслідків, таких як неправильне розуміння наказів або невірне тлумачення оперативних планів [1].

При роботі з військовою документацією перекладачі повинні дотримуватися суворих правил конфіденційності. Це означає, що вони не мають права ділитися інформацією навіть з колегами, якщо це не санкціоновано замовником. Конфіденційність має зберігатися навіть після завершення роботи над проектом.

Перекладачі повинні дотримуватися високих етичних стандартів, щоб уникнути можливих конфліктів інтересів або спроб отримання вигоди від роботи з конфіденційними даними. Порушення етичних норм може призвести не лише до юридичних наслідків, але й до зниження довіри до професійної спільноти.

У сучасному світі інформаційна безпека є однією з найвразливіших сфер, особливо коли мова йде про переклад військових текстів. Ризики, пов'язані з кібератаками, витоком інформації або фізичним викраденням документів, є постійними загрозами. Важливо виділити основні типи загроз.

По перше - використання інформаційних систем для обробки та зберігання військових документів підвищує ризик кібератак. Хакери, що працюють на інші країни або терористичні організації, можуть намагатися отримати доступ до конфіденційної інформації через злам серверів або перехоплення даних, що

передаються через мережу. Використання незахищених комп'ютерів або публічних Wi-Fi мереж може підвищити вразливість.

Та з моєї суб'єктивної точки зору, недбалість або недобросовісність перекладачів є не меншою загрозою. Ненавмисні помилки при роботі з конфіденційними документами можуть призвести до витоку даних. Крім того, деякі перекладачі можуть бути схильними до неправомірних дій, що створює ризик цілеспрямованого витоку інформації.

По-третє варто виділити передачу військових документів через незахищені або загальнодоступні канали, такі як електронна пошта або файлообмінні сервіси. Це одна з основних загроз для безпеки. Перехоплення таких даних може дати змогу зловмисникам отримати доступ до конфіденційної інформації.

Та навіть збереження паперових версій військових документів також потребує уваги. Недотримання правил безпеки при зберіганні таких документів може призвести до їх втрати або крадіжки. Це особливо важливо, якщо документи містять секретні або стратегічні відомості.

Щоб мінімізувати ризики, пов'язані з витоком інформації при перекладі військових текстів, необхідно дотримуватися низки заходів безпеки. Сучасні технології та організаційні практики дозволяють значно підвищити рівень захисту конфіденційної інформації. Серед основних стратегій варто виділити такі, як:

Використання захищених інформаційних систем. Перекладачі повинні використовувати захищені системи зберігання та обробки документів. Це можуть бути спеціалізовані платформи, розроблені для роботи з конфіденційною інформацією, що мають механізми шифрування та багатофакторної автентифікації.

Навчання та сертифікація перекладачів. Перекладачі, що працюють з військовою термінологією, повинні проходити спеціальні курси навчання з питань інформаційної безпеки. Це дозволить їм бути обізнаними про ризики та

вимоги щодо захисту конфіденційних даних. Крім того, необхідно впроваджувати систему сертифікації для підтвердження компетенції перекладачів у галузі безпеки.

Обмеження доступу. Доступ до секретних документів має бути наданий лише тим перекладачам, які мають необхідні дозволи та рівень допуску. Всі етапи роботи з документами повинні бути ретельно контролювані та фіксовані, щоб уникнути можливих витоків.

Застосування NDA (Non-Disclosure Agreement). Юридичні механізми захисту конфіденційності, такі як договори про нерозголошення (NDA), є важливим інструментом. Перекладачі підписують угоду, згідно з якою вони зобов'язуються не розголошувати інформацію, з якою працюють, навіть після завершення проєкту [12].

І, останнє, це контроль фізичної безпеки. При роботі з паперовими версіями документів необхідно забезпечити їх належне зберігання в захищених сейфах або інших засобах захисту. Доступ до таких документів повинен бути обмежений, а їх знищення після завершення роботи має відбуватися відповідно до процедур.

Кожен військовий документ містить інформацію, яка може мати стратегічну або тактичну важливість. Тому робота перекладача повинна базуватися на ретельному аналізі термінології та можливих наслідках її неправильного використання.

У військових документах часто використовуються терміни, що стосуються озброєння, операцій або систем військових технологій. При перекладі цих термінів необхідно бути особливо уважними, щоб не розкрити надмірно специфічну або важливу інформацію, яка може бути використана ворогом. Окрім того, участь у багатомовних військових операціях потребує особливої уваги до координації перекладу. Терміни, що використовуються однією країною, можуть мати інші значення в іншій, тому точність і конфіденційність мають зберігатися на всіх рівнях комунікації.

В Україні основним документом, що регулює питання безпеки інформації, є Закон України "Про державну таємницю" [11]. Він регламентує порядок доступу та роботи з документами, що містять інформацію, яка є секретною, що вимагає від перекладачів дотримання чітких процедур. Та крім національних законів, існують міжнародні угоди та нормативні акти, що регулюють питання безпеки та конфіденційності в рамках багатонаціональних військових операцій. У контексті співпраці з НАТО, Україна повинна дотримуватися правил конфіденційності, що діють у цій організації.

Забезпечення безпеки та конфіденційності при перекладі англійської військової термінології українською мовою є критично важливим завданням, яке вимагає ретельного підходу. Врахування можливих загроз та впровадження відповідних заходів захисту є ключовими факторами успішної та безпечної роботи перекладачів з військовими документами. Забезпечення конфіденційності та точності перекладу допомагає уникнути ризиків, пов'язаних із витоком інформації, та підвищує ефективність міжнародної військової співпраці.

2.2.2 Робота з багатозначністю та двозначністю

Переклад англійської військової термінології українською мовою є одним з найбільш складних аспектів роботи перекладачів, оскільки терміни часто бувають багатозначними і можуть містити двозначність. Це зумовлено не лише технічними особливостями термінів, але й тим, що термінологія військової справи охоплює широке коло понять: від стратегічних і тактичних концепцій до технічних описів зброї та комунікацій. При перекладі таких термінів на українську мову потрібно враховувати не тільки їхній буквальный сенс, а й контекст, а також військові реалії та структури, що використовуються в українській армії.

Багатозначність та двозначність термінів можуть суттєво ускладнити процес перекладу і вимагати особливих підходів для забезпечення правильного

передавання змісту англomовних джерел. Важливість точного передавання інформації у військовому перекладі є критичною, оскільки неточності можуть призвести до помилок у виконанні військових операцій [28].

Багатозначність або полісемія виникає тоді, коли слово або термін має декілька значень, і перекладач повинен визначити, яке з них є відповідним конкретному контексту. Багато військових термінів в англійській мові мають кілька значень залежно від контексту використання.

Наприклад, термін "engagement" може мати різні значення: У бойовому контексті "engagement" означає "зіткнення" або "бойову операцію". В адміністративному або дипломатичному контексті це слово може означати "участь" або "взаємодію". Так само термін "operation" може означати як конкретну військову місію або бойову операцію, так і роботу або функціонування певної системи (наприклад, "operation of the radar system").

Для точного перекладу таких багатозначних термінів перекладач повинен аналізувати контекст, у якому використовується слово. Контекст може бути як внутрішнім (залежним від самого тексту), так і зовнішнім (залежним від військової доктрини, ситуації або навіть історичних реалій). Переклад багатозначних термінів потребує уваги до деталей, адже у військовій справі кожне значення має різні наслідки. Наприклад, неправильна інтерпретація терміну "engagement" як "взаємодія" замість "бойове зіткнення" у конкретному військовому тексті може спотворити розуміння ситуації.

Двозначність виникає тоді, коли термін або фраза має два значення, і ці значення рівною мірою можливі у конкретному контексті. Військова термінологія часто містить двозначні терміни через складність самої військової сфери та багаторівневу структуру описів. Прикладом може бути термін "cover", який має два можливих значення: "Накриття" або захист від обстрілу (у тактичному контексті), чи "Підтримка" вогнем або ресурсами (у стратегічному контексті).

Коли термін зустрічається у тексті, перекладач повинен визначити, яке з двох значень є релевантним. Наприклад, у фразі "provide cover" у контексті бойових дій може йтися про фізичне прикриття для військ, або ж про забезпечення підтримки вогнем. Неправильний вибір значення може кардинально змінити сенс тексту і призвести до помилок у виконанні наказів.

Переклад військової термінології є надзвичайно складним завданням, оскільки значення термінів часто залежать від контексту, у якому вони вживаються. Аналіз контексту дозволяє перекладачеві правильно розуміти сенс терміну та вибрати відповідний переклад на українську мову. Нижче наведені ключові методи, які допомагають аналізувати контекст і приймати рішення щодо перекладу військових термінів.

Лексичний контекст включає аналіз слів та фраз, які оточують терміну тексті. Іншими словами, перекладач аналізує, як термін взаємодіє з іншими словами у реченні або абзаці. Це дозволяє уточнити значення багатозначного терміну. Наприклад, термін "operation" може означати "операцію" (як військову місію) або "роботу" (функціонування системи). Якщо поруч з цим словом згадується конкретна військова дія, як-от "combat" (бойова), тоді "operation" вірогідніше означатиме "бойову операцію". Методів аналізу доволі багато, наприклад аналіз синтаксичних структур (визначення функцій слова у реченні (іменник, дієслово, прикметник)), чи ідентифікація ключових слів (пошук слів, що допомагають конкретизувати значення (наприклад, "attack", "support", "maintenance")).

Мікроконтекст включає речення та абзаци, які безпосередньо оточують термін. Це рівень тексту, де йдеться про конкретну операцію, систему чи подію, і цей контекст дає можливість зрозуміти, як саме використовується термін. Аналіз мікроконтексту дозволяє уникнути двозначності та вибрати найбільш точний переклад. Наприклад, термін "command" може означати як "наказ", так і "командування". Якщо термін використовується у контексті військової стратегії,

де згадується структура управління, це означатиме "командування". Якщо ж текст описує конкретну ситуацію, де хтось віддає накази, тоді правильним перекладом буде "наказ". Тут варто читати кілька речень перед та після терміну. Це дозволяє зрозуміти загальний контекст і мету використання терміну. Або ж шукати текстові індикатори. Слова, що пов'язують термін з певним аспектом військової діяльності (наприклад, "give an order" або "take command").

Макроконтекст охоплює ширший текстовий контекст, у тому числі загальний наратив, тему, жанр та цільову аудиторію тексту. Військові тексти можуть бути написані для різних аудиторій, наприклад, для командирів, для технічних спеціалістів або для широкої публіки, і це впливає на стиль та термінологію, яка використовується. Наприклад, у тексті стратегії НАТО термін "forces" може означати збройні сили в широкому сенсі. Водночас, у технічному документі він може означати "сили" в контексті фізичних величин (наприклад, сили у фізиці). Аналіз загальної тематики тексту допомагає вибрати правильний переклад. У таких випадках варто спочатку ідентифікувати жанр та стиль тексту: чи це стратегічний документ, технічний звіт або навчальний посібник. Потім визначити цільову аудиторію. Хто є читачем тексту, які очікування у реципієнта від термінології.

Культурний контекст військових термінів є важливим, оскільки кожна країна має свою військову доктрину, історію та структури, які впливають на значення термінів. Деякі терміни можуть мати різні значення або відтінки значень у різних арміях, тому під час перекладу необхідно враховувати ці відмінності. Термін "brigade" в англійській армії має одну структуру, в армії США — іншу, а в українській армії — третю. Аналіз культурного контексту дозволяє перекласти терміни з урахуванням національних військових структур. Доцільно буде порівняти військові структури. Співставлення англійської військової системи та української армії облегшує пошук аналога. А вивчення військових доктрин,

тобто, аналіз того, як конкретний термін функціонує у військовій доктрині різних країн, спростить й пришвидшить виконання таких завдань в майбутньому [42].

Історичний контекст має велике значення для перекладу військової термінології, оскільки терміни можуть змінювати своє значення з плином часу. Перекладач має знати, у який період був написаний текст або до якого історичного періоду відноситься термін. Найвідоміший приклад, термін "Cold War", може мати різні відтінки значення залежно від того, коли і в якому контексті використовується. Переклад потребує врахування історичних подій та умов, що впливають на термінологію. Може допомогти аналіз історичних джерел. Вивчення значення термінів у контексті історичних подій допоможе правильно зрозуміти й передати контекст. А інтерпретація термінів відповідно до епохи надасть тексту відповідної стилістики.

Функціональний контекст зосереджується на тому, як термін виконує свою функцію у тексті та яке значення він несе в конкретній військовій операції або ситуації. Наприклад, термін "deploy" може означати розгортання військових сил у полі або активацію технічних систем. Функціональний контекст дозволяє перекладачеві визначити, що саме робить той чи інший військовий термін у тексті — чи це дія, чи це назва функції або структури. Спочатку важливо визначити функціональне навантаження терміну, а саме, що він робить у тексті — описує дію, систему чи стратегію. Якщо не допомогло, варто порівняти з іншими прикладами в тексті: чи повторюється термін, і як змінюється його функція залежно від контексту.

Аналіз контексту є вирішальним для успішного перекладу англійської військової термінології українською мовою. Він включає не лише лексичний і текстовий контекст, але й врахування культурних, історичних та функціональних аспектів, які впливають на значення термінів. Використання цих методів допомагає перекладачеві робити точні та адекватні переклади, що відповідають

не лише формальній стороні, але й змісту тексту, що є критичним у військовій сфері.

Переклад військової термінології часто вимагає консультування з експертами у військовій галузі. Фахівці можуть допомогти зрозуміти тонкощі використання конкретних термінів, їхні значення у конкретних ситуаціях або навіть можливі варіанти перекладу, що вже усталилися в практиці. Залучення експертів є особливо важливим для двозначних термінів, які можуть мати кілька можливих інтерпретацій. Військові фахівці можуть допомогти вибрати правильний варіант перекладу відповідно до військової доктрини або практики.

Окрім живих спеціалістів, є й безсмертні. Стандартизація військової термінології, зокрема через документи НАТО (STANAG), є важливим інструментом у роботі з багатозначністю та двозначністю. Багато термінів, зокрема аббревіатури та військові концепції, мають офіційні переклади, які варто використовувати під час роботи з текстами. Наприклад, перекладаючи термін "Rules of Engagement" (ROE), що означає "Правила ведення бою", можна звернутися до офіційної військової документації для точного визначення значення цього терміну і його відповідного перекладу [29].

Описовий переклад є важливим методом у перекладі спеціалізованих термінів, таких як військова термінологія, коли в мові перекладу немає прямого відповідника для того чи іншого терміну або коли термін є настільки специфічним, що його точний переклад потребує додаткового пояснення. В англійських військових текстах часто зустрічаються терміни, які відображають особливі структури, стратегії або функції, що можуть не мати точних еквівалентів в українській мові. У таких випадках використання описового перекладу дозволяє досягти точності та адекватності передачі змісту. Описовий переклад передбачає відтворення значення терміну через пояснення його функцій, ролі чи характеристик, коли прямий переклад неможливий. Він корисний для військових термінів, що відображають специфічні концепти чи реалії, притаманні арміям

англомовних країн. Наприклад, термін "Rules of Engagement" (ROE), який часто використовується у військових документах, не має точного еквівалента в українській мові. Він позначає правила ведення бойових дій, які визначають, коли та як війська можуть застосовувати силу. В такому випадку може використовуватися описовий переклад: "правила застосування військової сили в бойових умовах". Хоча цей переклад не є настільки коротким, як оригінальний термін, він передає всю суть концепції.

Причиною застосування цього методу може бути, зокрема, відсутність еквівалента в мові перекладу. Деякі терміни, що використовуються в англомовних арміях, відображають особливості їх військових структур або доктрин, які не мають аналогів в українській армії. Наприклад, терміни, що позначають звання або структури командування, можуть не мати точного відповідника. Наприклад, "Joint Chiefs of Staff" в українській армії не має прямого еквівалента, оскільки ця структура є специфічною для збройних сил США. Описовий переклад може звучати як "об'єднаний комітет начальників штабів збройних сил".

Варто зазначити, що багато військових термінів включають у собі специфічні концепти, які вимагають детального пояснення. Це може бути пов'язано із тактикою, стратегією або логістикою. Наприклад, термін "surge" в контексті військової операції означає раптове збільшення чисельності військ або інтенсивності дій. Описовий переклад може передати це як "раптове збільшення військової присутності".

Між іншим, військові тексти часто містять велику кількість аббревіатур, які самі по собі можуть бути малозрозумілими для тих, хто не є фахівцем у цій сфері. У таких випадках описовий переклад допомагає уточнити, що стоїть за аббревіатурою. Наприклад, аббревіатура "AWACS" (Airborne Warning and Control System) може бути перекладена описово як "система повітряного спостереження та управління".

У описового перекладу є свої переваги, адже він дозволяє максимально точно передати сенс терміну, навіть якщо він є незвичним або складним для розуміння в іншій мові. Це особливо важливо у військовій сфері, де будь-яке неправильне тлумачення термінів може призвести до критичних помилок. Зрозумілість для цільової аудиторії, наприклад, є найпріоритетнішою умовою. Використання описового перекладу забезпечує, що текст буде зрозумілим для українських військових фахівців, які можуть не бути знайомими з англійською військовою термінологією. Описовий переклад дозволяє адаптувати текст до рівня знань аудиторії.

Окрім того, цей метод дозволяє уникати термінологічних помилок. Коли прямий переклад може бути двозначним або некоректним, описовий переклад допомагає уникнути помилок, надаючи повний опис поняття. Це знижує ризик неправильного розуміння важливих стратегічних чи тактичних концепцій.

Та де є переваги, будуть і недоліки. Наприклад – збільшення обсягу тексту. Один із основних недоліків описового перекладу, враховуючи схильність до лаконічності у військовому контексті. Термін, який в англійській мові може складатися з одного-двох слів, в українському перекладі може бути переданий кількома фразами або навіть реченням. Це може ускладнити роботу з текстом, особливо якщо мова йде про технічні або оперативні документи. Військові тексти часто вимагають чіткої і лаконічної мови, особливо в оперативних документах. Використання описового перекладу може порушити цю вимогу, оскільки терміни можуть стати довгими і менш компактними, що може ускладнити їх сприйняття.

При всіх його недоліках, його використовують, що каже про його ефективність, і вагу його переваг. Прикладами можуть бути "No-fly zone" — описовий переклад: "зона, де заборонені польоти авіації", чи "Force projection" — описовий переклад: "проекція сили, тобто здатність держави використовувати свої військові сили на віддалених територіях", або "Logistics tail" — описовий

переклад: "логістичне забезпечення військових операцій, включаючи постачання та підтримку".

Описовий переклад є ефективним методом у контексті перекладу англomовної військової термінології українською мовою, особливо коли йдеться про специфічні або незвичні терміни. Він дозволяє перекладачеві зберегти точність і адекватність перекладу, особливо коли прямих відповідників немає, або коли існує ризик неправильно зрозуміти термін. Однак, перекладачі повинні бути обережними у використанні цього методу, щоб не перевантажувати текст додатковою інформацією і зберегти його лаконічність і ясність, що є важливим у військових текстах.

Сучасні перекладачі мають доступ до різноманітних термінологічних баз даних, таких як IATE (InterActive Terminology for Europe), яка містить стандартизовані переклади військових термінів. Використання цих ресурсів допомагає зменшити ризики неправильного перекладу багатозначних або двозначних термінів [39].

Переклад англomовної військової термінології українською мовою потребує особливої уваги до багатозначних та двозначних термінів. Правильний вибір значення терміну, залежно від контексту, є вирішальним для точного передавання змісту тексту. Методи аналізу контексту, консультації з фахівцями, використання стандартів та офіційних документів, описовий переклад і застосування термінологічних баз даних є важливими інструментами для перекладачів. Від якості перекладу залежить не лише правильність розуміння тексту, але й ефективність військових операцій та безпека їх учасників.

2.2.3 Робота із запозиченими термінами та аббревіатурами

Переклад англomовної військової термінології на українську мову — це не лише складний мовний процес, але й завдання, яке потребує врахування різноманітних контекстуальних, культурних та функціональних чинників. У

військовій термінології часто зустрічаються запозичені терміни та аббревіатури, які утворилися у межах англомовних військових структур і відображають особливості їхньої військової культури, організаційної структури, а також технологічного розвитку. Саме тому робота з ними при перекладі вимагає як адаптації, так і стандартизації, щоб забезпечити чітке і адекватне відображення змісту оригіналу в українській мові [9].

Запозичені терміни є невід'ємною частиною сучасної військової термінології. Вони, як правило, з'являються під впливом новітніх технологій, міжнародних військових контактів та інтеграції в багатонаціональні альянси, як-от НАТО. Багато з цих термінів впроваджуються безпосередньо в оригінальному вигляді, але перекладачі мають враховувати декілька аспектів при їх адаптації до української мови.

При перекладі англомовної військової термінології на українську мову застосовуються кілька основних підходів до адаптації запозичених термінів:

Калькування — дослівний переклад компонентів іншомовного терміну. Наприклад, англійське слово *aircraft carrier* перекладається як "авіаносець".

Транскрипція і транслітерація — передача терміну через відтворення його звучання або написання в оригінальній мові. Наприклад, слово *drone* може бути перекладене як "дрон", а *Humvee* — як "Хамві".

Описовий переклад — використовується тоді, коли прямий переклад терміну не передає його значення або вимагає додаткового пояснення. Наприклад, англійський термін «*Rules of Engagement*» перекладається як "правила ведення бойових дій".

Створення нових термінів — у випадках, коли запозичення або калькування не забезпечують необхідної ясності, можуть створюватися нові терміни, які краще відображають суть явища.

Транскрипція та транслітерація — одні з найбільш поширених методів адаптації запозичених військових термінів. Ці методи дозволяють зберегти

оригінальне звучання терміну, що важливо для термінів, які широко використовуються у міжнародних військових структурах. Транскрипція полягає у фонетичному відтворенні іншомовного слова українськими літерами. Цей метод використовується для адаптації тих запозичень, які не мають прямих еквівалентів в українській мові. Загальновідомим прикладами могли б бути *drone* — "дрон", *radar* — "радар", *satellite* — "сателіт". Такий підхід допомагає зберегти міжнародне значення терміну, оскільки він залишається впізнаваним для військових фахівців, незалежно від країни їх походження. Транслітерація передбачає передачу графічної форми оригінального слова за допомогою українського алфавіту. Вона зазвичай використовується для адаптації імен власних, назв техніки, зразків зброї або специфічних військових програм і систем. *Humvee* — "Хамві", *Patriot* (система ППО) — "Патріот", *Tomahawk* (ракета) — "Томагавк" – чудові приклади. Транслітерація дозволяє зберегти міжнародну ідентичність термінів, особливо у випадках, коли ці назви мають юридичне або технічне значення.

Калькування є важливим методом адаптації, коли структура англійського терміну дозволяє його дослівний переклад без втрати змісту. Цей метод є особливо корисним для складених термінів, які містять кілька слів. наприклад - *airborne troops* — "повітряно-десантні війська", *command post* — "командний пункт", *battle group* — "бойова група".

Проте в деяких випадках, коли калькування не дає змоги точно передати зміст, перекладачі можуть створювати нові терміни. Цей підхід використовується, зокрема, для термінів, які описують нові військові технології або стратегії, що не мають аналогів в українській військовій практиці. Описовий переклад застосовується в тих випадках, коли ні калькування, ні транскрипція не дозволяють досягти адекватної передачі значення. Цей метод передбачає використання опису, який пояснює суть терміну в українському контексті, як ось: *Rules of Engagement* — "правила ведення бойових дій", *Joint Task Force* —

"об'єднана оперативна група", Forward Operating Base (FOB) — "передова оперативна база". Описовий переклад дозволяє зберегти суть і функцію терміну в новому мовному контексті, але може бути громіздким, що знижує його зручність у використанні під час оперативних військових дій.

Семантична адаптація у перекладі військових термінів означає передачу змісту терміну з урахуванням лінгвістичних та культурних особливостей мови перекладу. Основною метою є збереження функції терміну, його значення у контексті, водночас забезпечуючи його зрозумілість для носіїв мови перекладу. Наприклад, термін «counterinsurgency» в англійській мові має дуже конкретне значення, яке охоплює комплекс військових та політичних заходів, спрямованих на боротьбу з повстанцями. Його буквальний переклад як "проти повстанська операція" може бути недостатньо зрозумілим для української аудиторії, якщо не пояснити його у контексті використання [10].

Одна з основних проблем у семантичній адаптації — це багатозначність англійських військових термінів. Одне й те саме слово може мати різні значення залежно від контексту. Наприклад, термін «engagement» може означати як "зав'язування бою" (rules of engagement), так і "взаємодію" або "участь" у міжнародних військових заходах. У перекладі ці значення необхідно точно передати, орієнтуючись на контекст та функцію терміну.

Контекст відіграє ключову роль у виборі перекладацької стратегії. Наприклад, термін «detachment» у різних ситуаціях може означати як "підрозділ", "відрядження", що вимагає різних підходів до його перекладу залежно від того, про яку військову операцію йде мова. Неправильна інтерпретація контексту може призвести до помилкового або надто узагальненого перекладу.

Одним із способів семантичної адаптації є лексична заміна, коли англійський термін перекладається через інший український термін, що є більш адекватним у конкретному контексті. Наприклад, англійський термін «task force» часто перекладається як "оперативна група" або "бойова група", хоча буквально

це "загін для виконання завдань". Лексична заміна дозволяє уникати буквалізму, який у випадку складних термінів може зашкодити правильному розумінню змісту.

Фразеологічні вирази в англomовній військовій термінології часто вимагають додаткового пояснення або повного переформулювання при перекладі українською. Наприклад, фраза *boots on the ground* буквально означає "чоботи на землі", але вона використовується для опису військової присутності або введення наземних військ у зону бойових дій. У таких випадках перекладач повинен знайти адекватний український вираз, який б відображав суть терміну, наприклад, "введення сухопутних військ". Аналогічно, термін «*collateral damage*» часто перекладається як "побічні втрати", проте його можна адаптувати як "ненавмисні втрати", щоб передати більш м'яке значення і уникнути негативної конотації.

Окрему роль у процесі перекладу відіграє стандартизація термінів у міжнародних військових організаціях, таких як НАТО. Стандартизація допомагає уникнути семантичної плутанини між термінами різних країн і сприяє уніфікації їх значень. Перекладачі мають дотримуватися ustalених стандартів, таких як STANAG (Standardization Agreement), щоб забезпечити правильну ідентифікацію термінів у різних мовах і уникнути непорозумінь [62].

Семантична адаптація при перекладі англomовної військової термінології українською мовою вимагає глибокого аналізу термінів та їх функціонування в конкретному військовому і культурному контексті. Завдання перекладача — не просто знайти відповідники, але й забезпечити адекватне відтворення змісту, який несе термін, з урахуванням прагматичних, культурних та військових аспектів. Транскрипція, транслітерація, калькування, описовий переклад та стандартизація — це лише деякі з інструментів, які дозволяють перекладачам досягти цієї мети, забезпечуючи точність та зрозумілість термінології в українському військовому контексті.

Переклад та адаптація англomовних військових абревіатур українською мовою є складним завданням, яке вимагає точності, контекстуального розуміння та відповідності військовій термінології, прийнятій у Збройних Силах України. Абревіатури є важливим елементом військової комунікації через їхню стислість і зручність у використанні, особливо в умовах бойових дій або командування. У процесі перекладу військових абревіатур важливо враховувати не лише лінгвістичні аспекти, а й функціональні особливості військових структур, їхній культурний контекст, а також міжнародні стандарти. Англomовні військові абревіатури можуть мати різний рівень складності, від однослівних скорочень до комплексних акронімів, що охоплюють декілька понять одночасно.

- NATO (North Atlantic Treaty Organization) — "НАТО" або "Організація Північноатлантичного договору".
- AWACS (Airborne Warning and Control System) — "Система повітряного попередження та управління".
- ROE (Rules of Engagement) — "Правила ведення бою".
- IED (Improvised Explosive Device) — "Саморобний вибуховий пристрій".

Ці приклади демонструють, що абревіатури можуть варіюватися від простих до дуже складних структур, що містять інформацію, яку складно передати лише через буквальний переклад.

У багатьох випадках абревіатури, які вже стали міжнародно визнаними, можуть бути адаптовані через транскрипцію або транслітерацію. Це означає, що англomовний акронім залишається в оригіналі або передається на українську мову з мінімальними змінами: NATO — "НАТО", F-16 — "Ф-16", GPS — "ГПС" або "система глобального позиціонування". Такий підхід доцільний у випадках, коли абревіатура широко вживається в міжнародному військовому контексті, а її переклад може викликати непорозуміння або втрату функціонального змісту.

Калькування полягає у створенні буквального перекладу кожного елементу аббревіатури та формуванні нової аббревіатури українською мовою. Цей метод використовується для аббревіатур, значення яких легко зрозуміти та передати українськими еквівалентами: AWACS (Airborne Warning and Control System) — "СППУ" (Система повітряного попередження та управління), IED (Improvised Explosive Device) — "СВП" (Саморобний вибуховий пристрій). У цьому випадку аббревіатура адаптується за допомогою буквального перекладу компонентів, але іноді такий підхід може призвести до того, що новий акронім не буде інтуїтивно зрозумілим для української аудиторії [15].

Іноді буквальний переклад аббревіатури може бути недоцільним або викликати проблеми з розумінням через специфічність термінів, які вона охоплює. У таких випадках використовується описовий переклад, коли замість створення нової аббревіатури дається розширене пояснення: ROE (Rules of Engagement) — "Правила ведення бою" або "Порядок застосування зброї". Описовий переклад не завжди зручний у використанні через свою розгорнутість, але він забезпечує точніше передавання значення, особливо для малозрозумілих або нових термінів.

Часто при перекладі використовують комбінацію вищезгаданих методів. Це може включати залишення частини аббревіатури в оригіналі, але з додаванням пояснення або перекладу інших її елементів, як :UAV (Unmanned Aerial Vehicle) — "БПЛА" (безпілотний літальний апарат). У цьому випадку поєднується калькування (переклад елементів терміна) з адаптацією через використання зрозумілої української аббревіатури.

Багато англomовних військових аббревіатур можуть не мати прямого еквівалента в українській військовій термінології, оскільки деякі терміни відображають специфічні концепції, структури або технічні деталі, які можуть бути відсутні в українській військовій системі. У таких випадках необхідно або створювати нові терміни, або використовувати описовий переклад. Наприклад,

термін SEAL (Sea, Air, and Land Teams) у США позначає спеціальні підрозділи військово-морських сил, аналогів яких немає в українській армії, тому цей термін часто залишають в оригіналі.

Одна з головних проблем при перекладі абревіатур — це відсутність єдиних стандартів для їх перекладу. Військова термінологія, зокрема у міжнародному контексті, підпорядковується стандартизаційним угодам, таким як STANAG у НАТО. Однак іноді існують розбіжності у використанні термінів, що може викликати труднощі у перекладі і потребує узгодження між різними державними та міжнародними інституціями.

Військова термінологія, зокрема абревіатури, постійно розвивається з огляду на нові технічні та стратегічні реалії. Наприклад, терміни, пов'язані з безпілотними літальними апаратами (UAVs), кіберзагрозами або новітніми типами озброєння, швидко змінюються та поширюються. Перекладачам необхідно бути в курсі цих змін, щоб забезпечувати актуальність та точність перекладу.

Абревіатури можуть мати глибокі культурні або історичні конотації, які складно передати при перекладі. Наприклад, термін «D-Day» в англійському військовому контексті несе історичне значення для опису дня висадки військ союзників у Нормандії під час Другої світової війни. Його переклад на українську як "День Д" може бути зрозумілим лише в історичному контексті, але у військовій документації часто залишають оригінальну абревіатуру.

Переклад англійських військових абревіатур українською мовою є складним і багатогранним процесом, який вимагає врахування як лінгвістичних, так і прагматичних аспектів. Основні методи перекладу, такі як транскрипція, транслітерація, калькування та описовий переклад, допомагають забезпечити точність і зрозумілість термінів. Проте перекладачам також потрібно звертати увагу на специфіку військових реалій та стандартизаційні вимоги, щоб уникнути неточностей або двозначностей у термінології.

Робота зі запозиченими термінами та аббревіатурами при перекладі англomовної військової термінології українською мовою вимагає не лише лінгвістичної компетенції, але й глибокого розуміння військової специфіки та культурних відмінностей. Транскрипція, транслітерація, адаптація та стандартизація є основними інструментами, які дозволяють забезпечити точний і зрозумілий переклад.

2.2.4 Тестування та апробація

Переклад військових текстів і термінології з англійської на українську є складним і багаторівневим процесом. Він вимагає не лише знання обох мов, але й розуміння військових доктрин, культурних відмінностей і специфічного контексту, в якому ці терміни використовуються. Особливо важливим етапом перекладу є тестування та апробація військової термінології, щоб перевірити її відповідність та ефективність у реальних або симуляційних умовах. Цей процес допомагає уникнути неправильних інтерпретацій і знижує ризики, пов'язані з комунікацією в багатомовних військових операціях.

Одним із ключових етапів тестування є польова апробація перекладеної термінології. Військові операції, як правило, відбуваються у складних, динамічних умовах, де чіткість та однозначність команд мають критичне значення. Тестування в польових умовах допомагає оцінити, чи перекладені терміни достатньо зрозумілі та придатні для використання у бойових або навчальних умовах.

Польова апробація може включати симуляції бойових операцій або навчальні завдання, під час яких військові підрозділи використовують перекладену термінологію для виконання команд і координації дій. Наприклад, під час навчань із симуляції командування військовими підрозділами можна перевірити, як швидко і точно виконується наказ, якщо він передається через перекладений на українську текст.

Перекладачі, які працюють із військовими текстами, мають співпрацювати з військовими експертами для перевірки правильності термінології. Військові фахівці володіють не лише практичним досвідом, а й знанням конкретних військових доктрин, що дозволяє їм оцінювати адекватність використання перекладених термінів. Для прикладу, переклад складного терміну, як-от Rules of Engagement (правила ведення бойових дій), може викликати труднощі через відмінності у підходах до військових операцій між англomовними країнами та Україною. У цьому випадку консультації з військовими юристами або командирами можуть допомогти адаптувати термін відповідно до національної доктрини і забезпечити правильне його використання у військових операціях.

Для забезпечення точності та узгодженості перекладу необхідно провести порівняльний аналіз перекладених термінів із офіційними українськими військовими стандартами. Це особливо важливо в контексті адаптації термінів НАТО, де кожен термін має чітке визначення і використовується відповідно до встановлених стандартів.

Під час тестування може виявитися, що деякі англomовні терміни потребують модифікації або створення нових еквівалентів для української армії. Це важливо, оскільки зміст і контекст використання термінів у різних військових доктринах може суттєво відрізнятись. Наприклад, переклад терміну Combined Arms Operations (загальновійськові операції) повинен відповідати не лише лінгвістичним вимогам, але й враховувати українські бойові доктрини та стратегії.

Важливою частиною тестування є перевірка оперативних звітів, інструкцій, бойових планів та іншої військової документації, перекладеної на українську мову. Ці документи мають бути зрозумілими, точними та придатними для практичного використання військовими підрозділами. Польове тестування документації може включати її використання під час командних навчань або

симуляційних операцій, щоб перевірити, як військовослужбовці розуміють і використовують перекладені документи.

Прикладом може слугувати тестування оперативної карти, яка містить тактичні інструкції та позначення. У реальних умовах навчань важливо перевірити, чи правильно інтерпретуються військовими всі маркери і команди, перекладені з англійської на українську, та чи відповідають вони стандартам картографії Збройних Сил України.

Часто військові комунікаційні системи використовують абрєвіатури, кодові слова та скорочення, що значно прискорюють передачу інформації. При перекладі таких елементів важливо не тільки передати точний зміст, але й зберегти можливість швидкого і чіткого їх використання в екстремальних умовах.

Тестування термінів у радіообміні та інших системах комунікації дозволяє визначити, чи правильно сприймаються перекладені терміни під час стресових ситуацій, коли швидкість прийняття рішень критично важлива. Наприклад, переклад радіокоманд або оперативних інструкцій може бути перевірений у рамках бойових навчань, де військові повинні швидко реагувати на накази в реальному часі.

Одним із найважливіших етапів тестування є отримання зворотного зв'язку від військовослужбовців, які безпосередньо використовують перекладену термінологію під час виконання своїх обов'язків. Цей зворотний зв'язок допомагає виявити можливі недоліки перекладу та визначити терміни, які можуть бути неправильно інтерпретовані або викликати труднощі під час їхнього застосування.

Важливо також враховувати зворотний зв'язок щодо того, наскільки зручними є нові терміни для використання у швидких комунікаціях та командних структурах. Наприклад, якщо військовослужбовці повідомляють про труднощі у використанні перекладеного терміну *area of responsibility* (зона відповідальності),

це може вказувати на необхідність перегляду перекладу або його подальшої апробації.

Деякі військові терміни англійською мовою не мають прямих еквівалентів в українській мові. Це може ускладнювати переклад і апробацію, оскільки необхідно створювати нові терміни або адаптувати існуючі. Наприклад, термін «force multiplier» (множник сили) може не мати очевидного еквіваленту в українській, що змушує перекладачів шукати адекватні варіанти, які зможуть точно передати зміст оригіналу.

Різні країни мають власні військові доктрини та концепції, які можуть відрізнитися від українських. Це ускладнює переклад термінології, особливо якщо вона пов'язана з певними доктринальними принципами або тактиками, що використовуються в англійськомовних арміях. Під час тестування перекладу необхідно враховувати ці відмінності і перевіряти, чи відповідають нові терміни доктринальним стандартам Збройних Сил України.

Багато військових термінів мають різні значення в залежності від контексту, в якому вони використовуються. Під час апробації важливо враховувати, що в різних операціях або документах той самий термін може бути інтерпретований по-різному, тому потрібно проводити тестування у різних сценаріях.

Тестування та апробація перекладів англійськомовної військової термінології українською мовою є важливими кроками на шляху до забезпечення точності і надійності військових комунікацій. Апробація в польових умовах, консультації з військовими експертами, перевірка відповідності доктринальним стандартам і аналіз зворотного зв'язку від військовослужбовців — це ключові елементи цього процесу. Важливо також враховувати виклики, пов'язані з адаптацією нових термінів та контекстуальних відмінностей під час перекладу.

2.2.5 Орієнтування у відмінностях у військовій доктрині та структурі

Переклад військових документів з англійської на українську мову вимагає не тільки глибоких лінгвістичних знань, а й розуміння істотних відмінностей у військових доктринах, організаційних структурах і культурних особливостях двох країн. Військова доктрина визначає стратегію, тактику, принципи та методи ведення війни і відображає підхід певної країни до військових операцій. Різні країни мають різні військові підходи до війни. Наприклад, США активно використовують концепцію *combined arms* (об'єднані збройні сили) для координації дій різних видів військ, тоді як українська доктрина має деякі відмінності в пріоритетах застосування збройних сил. Перекладачам варто звернути увагу на зміни в доктринах двох країн, особливо у сферах гібридної війни, кібербезпеки та асиметричних операцій. Наприклад, англійський термін «*cyber warfare*» можна перекласти як «кібервійна», але різні доктрини охоплюють різні види цієї діяльності й загроз.

Воєнні доктрини англійськомовних країн можуть суттєво відрізнятися за своїм підходом до ведення війни. Наприклад, доктрина США може зосереджуватися на використанні високотехнологічного обладнання та перевазі в повітрі, в той час як британська чи канадська доктрина може зосереджуватися на колективній безпеці та міжнародній коаліції. Перекладачі повинні чітко розуміти концептуальні відмінності в стратегіях і доктринах англійськомовних країн та адаптувати їх до українського контексту. Наприклад, термін «проекція сили» може мати інше значення в українській доктрині. Доктрина в англійськомовних країнах часто відображає геополітичні та національні пріоритети, які можуть відрізнятися від українських реалій. Перекладачі повинні пам'ятати про ці відмінності та адаптувати термінологію до українських реалій у сфері оборони та безпеки [9].

Важливо пам'ятати, що військова структура в англійськомовному світі може суттєво відрізнятися від української. Це стосується номенклатури підрозділів, функцій та взаємодії між підрозділами. Наприклад, термін «полк» у Великій

Британії відрізняється за функціями та структурою від української армії, тому перекладачі повинні бути обережними з використанням прямих еквівалентів, щоб уникнути непорозумінь. У деяких випадках британська доктрина має специфічні організаційні терміни, які потрібно правильно адаптувати до української структури. Наприклад, «Task Force» можна перекласти як «оперативно-тактична група», але важливо враховувати, як така організація функціонує в англійській армії і як її роль співвідноситься з українською армією.

Англійська військова доктрина часто відображає історичні події та політичні реалії, які можуть бути не дуже відомі українському читачеві, наприклад, деякі терміни та поняття, які мають глибоке культурне значення в англійському світі, такі як «D-Day» (День початку військової операції (Найвідоміший приклад – висадка в Нормандії)) та «Blitz» (глобальна тактика німецької армії під час Другої світової війни, що призвела до значних змін у тактиці ведення війни), можуть не мати еквівалентів в українському контексті. Перекладачі повинні пояснювати такі терміни в тексті або використовувати відповідні історичні аналогії. Англійські країни можуть мати різні військові традиції, які впливають на формування термінів. Перекладачі повинні враховувати такі культурні відмінності для забезпечення точності та правильного розуміння тексту.

Значні відмінності у мовній структурі англійської та української мов роблять це особливо важливим при перекладі офіційних військових текстів чіткого та формального характеру. Британська військова доктрина часто сформульована в дуже формальній і технічній манері. Під час перекладу цей формальний стиль має бути збережений, щоб український текст відповідав рівню серйозності та точності оригіналу. У той час як англійська мова має тенденцію до використання довгих і складних речень, українська надає перевагу коротким і чітким структурам. Перекладачі повинні коригувати синтаксис так, щоб речення були чіткими та лаконічними, не втрачаючи при цьому сенсу тексту.

Переклад англomовної військової доктрини українською мовою вимагає комплексного підходу, який враховує відмінності у стратегії, термінології, військовій структурі та культурному контексті. Завдання перекладача - не лише забезпечити термінологічну точність, а й забезпечити повне та правильне розуміння тексту, коректно адаптувавши зміст до реалій української військової сфери.

Однією з найскладніших проблем при перекладі військових текстів є відмінності між системами звань та організаційними структурами збройних сил. Кожна армія має власну систему звань. Наприклад, Lieutenant Colonel в армії США еквівалентний «підполковнику» в Україні, але ці звання не завжди точно відповідають один одному через відмінності в обов'язках і посадах. Оскільки системи підрозділів у збройних силах США та України можуть відрізнятися, перекладачі повинні розуміти, як різні терміни співвідносяться з реальною військовою структурою. Наприклад, функції та структура "Brigade" в США можуть відрізнятися від аналогічної бригади в Україні.

В англomовних військових системах, таких як США, Великобританія та Канада, звання мають власну структуру, яка не обов'язково має прямі еквіваленти в українській армії. Для перекладача важливо знати точні еквіваленти і водночас зберігати контекст.

Офіцерські звання в англomовних країнах поділяються на молодший, середній та вищий офіцерський склад, як і в Збройних силах України. Однак назви звань можуть суттєво відрізнятися. Наприклад, у США «Lieutenant» еквівалентний «лейтенанту», тоді як у Великій Британії це може бути «старший лейтенант». Звання старшого сержанта і унтер-офіцера також можуть відрізнятися. Звання «Sergeant Major» у США приблизно еквівалентне званню «старший прапорщик» в Україні, але може мати різну історію служби. Генеральні звання зазвичай однакові, але можуть бути відмінності в ієрархії та назвах. Наприклад, в англomовних країнах «General» зазвичай відповідає українському

слову «генерал», тоді як «Brigadier General» може не мати точної відповідності, тому перекладається як «бригадний генерал».

Структура англomовних військових частин часто відрізняється від української, що може призвести до труднощів перекладу. Важливо правильно адаптувати термінологію, оскільки структури підрозділів, взаємодія між підрозділами та функції можуть відрізнятися. Наприклад, у США та Великій Британії існують такі підрозділи, як platoon (взвод) та company (рота), а в Збройних силах України - їхні еквіваленти. Однак такі терміни, як Taskforce (оперативно-тактична група) і Battlegroup (бойова група) не є загальноживаними в Збройних силах України і можуть потребувати додаткових пояснень. У багатьох англomовних країнах підрозділи різних видів збройних сил можуть діяти як одна організація, наприклад, під час спільних операцій. Такі організації можуть мати власні назви та характеристики. Перекладачі повинні враховувати це і правильно адаптувати термінологію відповідно до українських військових традицій.

Важливо розуміти не лише самі звання, а й їхні функції. Наприклад, в англomовному світі звання не завжди означає ті самі обов'язки чи можливості, що й в Україні. Наприклад, звання «Captain» (Капітан) у збройних силах США чи Великої Британії може мати інше функціональне навантаження, ніж звання «капітан» у Збройних силах України. Якщо в англomовному світі «капітани» зазвичай командують ротами, то в Україні капітан може мати інші обов'язки залежно від структури підрозділу.

При перекладі текстів про військову організацію та звання слід враховувати стандарти НАТО, які прийняла Україна. Стандарти НАТО впливають на термінологію та допомагають гармонізувати звання та структури. Багато англomовних країн, таких як США та Велика Британія, діють за стандартами НАТО (STANAG), які регулюють військову термінологію та звання; стандарти НАТО вже використовуються в Збройних силах України і є корисними для перекладачів, оскільки вони також допомагають гармонізувати термінологію.

Лінгвістичні особливості англійських військових документів часто відрізняються від українських за стилем і структурою. Англійські тексти є більш формальними і використовують складну термінологію, яку необхідно адаптувати до більш стислої української мови. В англійській мові часто використовуються складні фрази та речення з кількох частин, тоді як українські військові документи надають перевагу короткій, чіткій та зрозумілій структурі. Перекладачі повинні коригувати структуру речень, щоб забезпечити ясність і точність. Важливо зберігати термінологічну точність перекладу, навіть якщо необхідні пояснення або використання додаткових слів. Наприклад, «commanding officer» можна перекласти як «командир», але слід додати контекст і пояснення, щоб прояснити відповідальність і звання.

При перекладі англійських військових документів українською мовою особливу увагу слід звертати на еквівалентність звань і структур, їх функціональні характеристики, а також на культурні та організаційні відмінності між англійськими та українськими збройними силами. Врахування цих аспектів допомагає забезпечити точність і достовірність перекладу і є особливо важливим у військовій сфері.

Історичний і культурний контекст військової термінології є важливим для коректного перекладу, оскільки багато термінів і концепцій формуються під впливом національної історії та культури. Військова культура відображає особливості конкретної країни. Наприклад, англійські військові терміни можуть мати конотації, що пов'язані з історичними подіями, які є мало знайомими українській аудиторії. Деякі військові терміни можуть нести політичний підтекст. Наприклад, термін «coalition forces» (сили коаліції) може сприйматися по-різному залежно від політичної ситуації, і це потрібно враховувати під час перекладу, щоб уникнути зміни значення.

Зі всього зазначеного можна зробити висновок, про необхідність використання довідникових джерел. Але які джерела можуть бути досить

надійними? Насправді, чимало. наприклад STANAG — стандартизаційні угоди НАТО, що визначають єдині правила і термінологію для країн-учасниць Альянсу. Вони є важливим джерелом для перекладачів, особливо у сфері військових операцій та документації.

- STANAG 6001: Стандарти військової термінології
- STANAG 2014: Порядок взаємодії між підрозділами

Військові глосарії — спеціалізовані словники, що містять терміни, використовувані в арміях різних країн. Вони допомагають перекладачам знайти відповідники для специфічних термінів.

- "NATO Glossary of Terms and Definitions" (AAP-06)
- "UK MOD Defence Terminology"
- Військовий глосарій Міністерства оборони України

Військові доктрини, статuti та інші нормативні документи, затвержені Міністерством оборони України, є важливим джерелом для перекладу англomовних термінів українською мовою.

- Військова доктрина України
- Статuti Збройних Сил України

Цей словник є авторитетним джерелом для англomовних термінів, які можуть використовуватися у військовій сфері. Він містить розширені описи понять і дає можливість отримати повну картину значення терміну.

- "The Oxford Essential Dictionary of the U.S. Military"

Багато країн видають свої власні довідники, що описують структуру армії, звання, формування та організацію. Вони можуть бути корисними для порівняння з українськими структурами.

- "The US Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms"

- "The UK Army Field Manual"

Ці джерела охоплюють широкий спектр військових тем і допомагають розуміти терміни в їхньому історичному та стратегічному контекстах.

- "The Encyclopedia of Military History"
- "The International Encyclopedia of Military History"

Наукові дослідження можуть допомогти зрозуміти зміни в термінології та її використання в сучасному військовому контексті. Зазвичай це статті, монографії та дослідження фахівців із військової справи.

- Наукові статті з журналів "Військова думка", "Наука і оборона"
- Дисертаційні дослідження з перекладу військової термінології

Перекладені документи та інструкції міжнародних військових організацій та урядів можуть слугувати зразком при перекладі. Переклади офіційних текстів дозволяють побачити узгоджену термінологію.

- Переклади офіційних документів НАТО українською мовою
- Міжнародні військові угоди і договори, перекладені офіційними органами

Багато університетських бібліотек мають великі колекції з військової тематики. Архіви можуть містити документи про військові операції, що допомагають у перекладі.

- Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
- Архіви Міноборони України

Залучення експертів, які мають практичний досвід у військовій сфері, допомагає уникнути помилок і неправильних тлумачень.

- Інтерв'ю з військовими
- Консультації з офіцерами та військовими аналітиками

Ці ресурси є важливими інструментами для забезпечення точності та доречності при перекладі англійських військових текстів українською мовою, допомагаючи перекладачам уникати помилок і дотримуватися українських

військових стандартів. Переклад військових текстів з англійської на українську вимагає не лише мовної компетенції, а й розуміння військових доктрин, структур та культурних особливостей двох країн. Важливо враховувати відмінності в термінології, званнях, стратегії та історичних конотаціях, щоб точно і правильно передати зміст оригінального тексту.

2.2.6 Використання перекладацьких технологій

Для перекладу військових текстів рекомендується використовувати локальні системи машинного перекладу, не підключені до Інтернету. Це значно знижує ризик витоку інформації, оскільки дані не перетинають внутрішні мережі військової організації. Такі системи можуть бути побудовані на основі штучного інтелекту або нейронних мереж, але вони не потребують підключення до зовнішнього сервера і працюють автономно [8].

Внутрішні системи не підключені до інтернету, а тому забезпечують високий рівень захисту даних. Перекладені такими системами військові тексти залишаються в закритій мережі, що запобігає несанкціонованому доступу та витоку інформації. Це особливо важливо при перекладі документів, що містять тактичну, стратегічну або технічну інформацію, яка повинна зберігатися в таємниці.

Використовуючи власні системи, військові організації мають повний контроль над процесом перекладу, а також можуть налаштувати систему відповідно до своїх специфічних вимог. Це включає адаптацію термінології до стандартів і особливостей військової операції. Такий контроль допомагає уникнути помилок, які часто трапляються через недоліки звичайних систем перекладу, що можуть неправильно інтерпретувати певні терміни та фрази.

Локальні системи машинного перекладу можуть бути налаштовані на роботу зі специфічними військовими термінами. Використання термінологічних баз даних і словників, які враховують особливості української та англійської

військової термінології, забезпечує точність перекладу. Це важливо для уникнення двозначностей, неправильного вживання термінів та помилок у розрахунках, які можуть вплинути на розуміння документа.

Локалізовані системи перекладу можуть бути інтегровані з іншими системами, що використовуються військовими організаціями, такими як системи управління документами та рішення з кібербезпеки. Це гарантує, що обробка документів відбувається на єдиній платформі, зменшуючи ризик витоку інформації під час передачі файлів між різними підрозділами.

Внутрішні системи можуть бути адаптовані та вдосконалені на основі відгуків перекладачів та експертів. Вони можуть «вчитися» на конкретних військових документах і покращувати якість перекладу з появою нових текстів. Оскільки локальна система працює в закритому середовищі, будь-які зміни в алгоритмі перекладу або термінології відображаються негайно, забезпечуючи актуальність і точність перекладу.

Однак не все ідеально, і існують певні проблеми. Розробка, впровадження та підтримка локальної системи машинного перекладу може бути досить дорогим задоволенням для військових організацій, особливо якщо їм потрібно інтегрувати специфічні термінологічні бази даних і глосарії та створювати власні системи. Крім того, для ефективної роботи ці системи потребують постійного оновлення програмного забезпечення та обслуговування серверів.

Налагодження та підтримка локальної системи перекладу потребує висококваліфікованих ІТ-спеціалістів, перекладачів та лінгвістів, які можуть оптимізувати систему для обробки військових текстів. Якщо виникають технічні проблеми, ці фахівці повинні вміти швидко усувати несправності та збої.

Внутрішні системи перекладу можуть бути відключені від постійної оптимізації та оновлень, що надаються хмарними сервісами машинного перекладу, такими як Google та DeepL. Це може призвести до відставання якості перекладу від сучасних хмарних рішень, особливо якщо системи не оновлюються

регулярно. Гарними прикладами локальних систем машинного перекладу можуть бути: SDL Trados Studio, MemoQ, OpenNMT.

Усі документи, що перекладаються, повинні бути зашифровані до і після процесу перекладу. Використання сучасних методів шифрування може захистити військові документи від несанкціонованого доступу, навіть якщо вони потрапили в кіберпростір. Шифрування також слід використовувати при передачі файлів перекладу між різними підрозділами військової організації.

Для забезпечення безпеки важливо запровадити суворий контроль доступу до системи перекладу. Це передбачає багаторівневу автентифікацію, обмеження доступу до системи лише авторизованими особами та регулярний аудит використання системи. Кожен перекладач або користувач повинен мати унікальний логін. Це дає змогу відстежувати їхню діяльність у системі та запобігати витоку інформації.

Системи перекладу, як і інше програмне забезпечення, можуть бути вразливими до нових типів загроз. Військові організації повинні регулярно оновлювати свої системи перекладу для усунення вразливостей і забезпечення високого рівня кібербезпеки.

Це включає оновлення антивірусного програмного забезпечення, брандмауерів та інших засобів захисту.

Постредагування військових документів фахівцями, які спеціалізуються лише на перекладі англійської військової термінології на українську мову, є важливим кроком для забезпечення точності, ясності та відповідності специфічним вимогам військового сектору. Після автоматичного або машинного перекладу військових текстів, що містять складну термінологію та конфіденційні дані, потрібне втручання людини для виправлення помилок, уточнення термінології та адаптації контенту до реальних потреб.

Це пов'язано з тим, що системи автоматичного перекладу не можуть гарантувати точність перекладу термінології, відповідність стилю і тону,

усунення помилок, властивих машинному перекладу, або базову конфіденційність і безпеку інформації.

Військові документи містять низку спеціалізованих термінів, які системи автоматичного перекладу можуть перекладати неправильно. Наприклад, значення термінів, що стосуються зброї, техніки, тактики та військових операцій, є чітким і не допускає двозначності. Постредагування кваліфікованими експертами забезпечує узгодженість і точність термінології та запобігає неправильному розумінню значення і помилкам, які можуть мати серйозні тактичні наслідки.

Машинний переклад часто не може точно передати стиль і тональність тексту. Особливо це стосується військових документів, де потрібні офіційні, чіткі та однозначні формулювання. Кваліфікований коректор може адаптувати тон до вимог військової комунікації та забезпечити необхідну чіткість і офіційність. Військові документи часто вимагають точних формулювань, а помилки або двозначності можуть мати серйозні наслідки. Автоматичні перекладачі можуть допускати граматичні, синтаксичні та стилістичні помилки, особливо у випадку складних текстів і спеціальних конструкцій. Постредагування людиною може виявити та виправити такі помилки і зробити текст більш природним і зрозумілим. Машинний переклад також може неправильно перекласти ідіоми та вирази, які особливо часто зустрічаються у військових документах. Постредагування здійснюється в умовах суворого контролю доступу до документів, що важливо для збереження конфіденційності військових даних. Кваліфіковані фахівці підписують угоди про нерозголошення інформації та працюють у захищених середовищах, що мінімізує ризик витоку даних. Також людське втручання дозволяє виявити потенційно чутливі або небезпечні помилки, яких могла допуститися автоматична система.

Військові організації часто мають власні внутрішні стандарти та глосарії для перекладу термінології. Постредагування допомагає забезпечити відповідність перекладу цим стандартам. Це важливо для того, щоб гарантувати,

що перекладач створив узгоджений документ. Кваліфіковані фахівці також можуть синхронізувати переклади з попередніми версіями документів і текстів, які вже використовувалися в конкретній операції або військовому процесі.

Постредагування військових документів включає виправлення термінологічних помилок, узгодження оригінального тексту з контекстом, покращення стилістичної та граматичної якості та інші специфічні завдання. Постредагування включає ретельну перевірку відповідності перекладеної термінології українській військовій термінології. Сюди входить перевірка розрахунків та адаптація термінів, які не мають точних еквівалентів у мові перекладу (у нашому випадку - державній мові).

Кваліфіковані фахівці стежать за тим, щоб переклад відповідав загальному контексту документа та враховував специфіку військової операції. Це включає в себе роз'яснення понять, які мають різне значення в різних контекстах. Постредагування виправляє механічні помилки в граматиці та синтаксисі й повертає текст до його природного стану. Це робить документ більш зрозумілим і таким, що відповідає нормам української мови. Експерти також стежать за тим, щоб термінологія, яка використовується в тексті, відповідала затвердженим військовим стандартам, словникам і посібникам. Вони також можуть додати додаткову термінологію, якщо це необхідно для адаптації тексту до нових реалій.

Звісно, є певні вимоги до таких фахівців. Вони повинні глибоко розуміти як англійську, так і українську військову термінологію. Це дозволяє їм не лише перекладати термінологію, а й правильно інтерпретувати її відповідно до контексту. Вони також повинні бути знайомі з останніми досягненнями у військовій сфері, включаючи новітнє обладнання, озброєння та стратегії, володіти новітньою термінологією та дотримуватися конфіденційності, оскільки вони мають справу з секретними та часто чутливими документами. Це передбачає дотримання протоколів безпеки і цілісності даних. Як уже згадувалося раніше, важливо, щоб фахівці мали досвід роботи з автоматизованими системами

перекладу та розуміли їхні переваги та недоліки. Таким чином, вони зможуть швидко виявляти типові помилки і знати, на що слід звертати увагу при редагуванні військових текстів.

Постредагування військових текстів кваліфікованими фахівцями є необхідною умовою для забезпечення точності та конфіденційності перекладу англійських військових термінів українською мовою. Ці фахівці можуть виправити орфографічні помилки, адаптувати стиль і тональність документа до військових стандартів і забезпечити правильне використання всіх термінів відповідно до затверджених норм. Тому залучення експертів з лінгвістичною та військовою експертизою є запорукою якісного перекладу в цій сфері.

Сучасні системи машинного перекладу на основі штучного інтелекту можуть бути адаптовані для обробки чутливої інформації за допомогою алгоритмів, які мінімізують ризик витоку даних. Наприклад, системи можуть бути налаштовані на автоматичне видалення або шифрування конфіденційних даних перед початком перекладу.

Військові організації можуть створювати та використовувати власні внутрішні бази даних і словники для перекладу. Це дозволяє уникнути використання зовнішніх джерел і забезпечує більшу конфіденційність. Такі бази даних можуть містити терміни, характерні для певних видів операцій або обладнання, що підвищує точність перекладу та знижує ризик неправильного перекладу.

Створення власних військових баз даних і словників та вдосконалення перекладу англійської військової термінології українською мовою є важливим кроком на шляху до точних і послідовних перекладів. Військова термінологія є настільки специфічною та спеціалізованою галуззю, що загальні або поширені інструменти перекладу часто не можуть врахувати всіх нюансів і повинні розроблятися з використанням власних ресурсів.

Військові терміни можуть означати різні речі в різних контекстах, тому створення власної бази даних може допомогти уникнути двозначності. Бази даних військової термінології можуть допомогти гармонізувати використання різних термінів у різних підрозділах, типах підрозділів та країнах. Вони також можуть забезпечити однакове використання термінології в усіх перекладених текстах, незалежно від перекладача чи автоматизованої системи. Військові організації часто мають власні стандарти перекладу та терміни, які не відповідають загальноприйнятим нормам. Створення власної бази даних дозволяє врахувати ці стандарти та включити їх у процес перекладу. Врахування особливостей української мови та військової термінології дозволяє робити більш точні переклади. Це особливо важливо при міжнародному співробітництві та обміні інформацією з іноземними арміями.

У військовій сфері термінологія може швидко змінюватися з появою нових технологій, озброєнь і тактик. Використовуючи власні словники, можна швидко оновлювати базу даних і додавати нові терміни. Це особливо корисно при перекладі технічної документації, специфікацій та інструкцій для нових видів озброєння та військової техніки. Вона також може бути інтегрована з локальними системами машинного перекладу для підвищення ефективності автоматичного перекладу. Такі системи використовують спеціалізовані бази даних для перекладу технічних термінів, що зменшує кількість помилок і полегшує роботу постредакторів. Це не тільки підвищує точність перекладу, але й економить час, оскільки певні терміни вже враховані в тих випадках, коли машинний переклад не є досконалим.

Власні словники та бази даних також можна використовувати для навчання нових перекладачів та військових спеціалістів. Ці словники можна використовувати як навчальні матеріали для кращого розуміння військової термінології та її перекладу. Таким чином, навіть нові та недосвідчені перекладачі можуть виконувати якісні переклади.

Створення такої корисної термінологічної бази даних вимагає кількох кроків. На першому етапі необхідно зібрати всю відповідну військову термінологію з різних джерел, включаючи технічні документи, офіційні тексти та міжнародні конвенції. Сюди входять як загальні військові терміни, так і терміни, характерні для певних видів військ або підрозділів. Важливо організувати ці терміни за такими категоріями, як зброя, тактика, стратегія та логістика. Така структура полегшить використання бази даних у майбутньому.

Після того, як терміни зібрані, важливо переконатися, що вони правильні і відповідають військовим стандартам. Для цього можуть знадобитися консультації з військовими експертами, технічними фахівцями або перекладачами з військовим досвідом. Перевірка гарантує, що термін правильно інтерпретується і відповідає контексту.

Після перевірки терміни вносяться в електронну базу даних. Ця база даних повинна бути легкодоступною для перекладачів і мати функції пошуку, класифікації та оновлення. Для створення та управління термінологічною базою даних рекомендується використовувати програмне забезпечення для управління термінологією або платформи, такі як SDL MultiTerm. Термінологічні бази даних потребують регулярного оновлення, щоб відображати нові розробки у військовій сфері. Для цього потрібна система збору та перевірки нових термінів. Військові експерти та перекладачі повинні мати можливість пропонувати нові терміни для підтримки бази даних в актуальному стані. Для підвищення ефективності перекладу базу даних і термінологію слід інтегрувати з такими перекладацькими інструментами, як Trados, MemoQ або місцевими системами машинного перекладу. Це забезпечить автоматичне використання правильної термінології при перекладі військових текстів.

Як ви можете собі уявити, проект такого масштабу пов'язаний з низкою викликів. Розробка якісної бази даних займає багато часу, оскільки термінологія

має бути ретельно зібрана, перевірена та валідована. Також може знадобитися залучення досвідчених військових експертів і перекладачів.

Підтримка бази даних в актуальному стані вимагає регулярного оновлення, що може потребувати додаткових ресурсів. Це передбачає моніторинг нових подій у військовому секторі та внесення відповідних змін до словників. Це особливо важливо в періоди активних технологічних інновацій та модернізації озброєнь.

Для ефективного управління термінологією потрібні фахівці, які мають досвід роботи з військовою термінологією та знають, як користуватися програмним забезпеченням для управління термінологією. Такі фахівці є вкрай рідкісними, і необхідно докласти подальших зусиль для їх залучення до цього процесу.

Розробка власних військових баз даних та глосаріїв для покращення перекладу англійської військової термінології на українську мову є важливою частиною забезпечення точності, послідовності та релевантності перекладу. Використання власної термінології дозволяє дотримуватися національних стандартів, спростити процес машинного перекладу та підвищити загальну якість перекладеного тексту. Однак створення та підтримка словника вимагає значних ресурсів, часу та залучення кваліфікованих фахівців. Слід додати, що вирішення питань конфіденційності та безпеки при перекладі англійської військової термінології українською мовою вимагає комплексного підходу, що включає використання захищених локальних систем перекладу, шифрування даних, суворий контроль доступу та постійне оновлення інструментів кібербезпеки. Військові організації повинні адаптувати свої перекладацькі процеси до новітніх технологій та практик безпеки, щоб забезпечити надійність перекладів та запобігти витоку конфіденційної інформації.

2.2.7 Управління багатомовними військовими операціями

Військова термінологія англомовних країн, таких як США та Велика Британія, може мати глибоке історичне підґрунтя або бути пов'язаною з певною військовою традицією, яка відрізняється від реальної ситуації в Україні. При перекладі необхідно не тільки знайти еквівалентні терміни, але й зрозуміти контекст, в якому ці терміни вживаються. Наприклад, термін «Red coat», що стосується британських солдатів колоніальних часів, не має прямого еквівалента в українській військовій історії. При перекладі, залежно від контексту, в якому він вживається, може виникнути необхідність уточнити термін або замінити його більш відповідним культурним аналогом [31].

Оскільки структура та функціональні відмінності англомовної армії можуть відрізнятися від української системи, при перекладі важливо адаптувати термінологію до реалій української армії. Перекладачі повинні враховувати відмінності в ієрархічній структурі та системі підпорядкування. У США термін «Join chiefs of staff» означає групу високопоставлених офіцерів, які координують міжвідомче управління. В українському контексті це може відповідати терміну «Об'єднаний комітет начальників штабів», але може потребувати подальшого роз'яснення для розуміння українськими військовими.

Військова культура кожної країни відображає свій підхід до управління, стратегічного планування та взаємодії. Наприклад, культура прийняття рішень у США часто базується на принципах децентралізованого управління місіями, тоді як у централізованій системі, як в українській армії, цей підхід може потребувати роз'яснення або адаптації. Термін «mission command», що стосується децентралізованого прийняття рішень командирами на місцях, може бути адаптований як «командування місією» з контекстуальним поясненням для українських військових, які звикли до централізованої системи командування.

Військові системи можуть відображати певні культурні та моральні цінності, які відрізняються між британським та українським військовими

контекстами. Наприклад, аспекти патріотизму, лояльності до держави та військової етики можуть впливати на використання та сприйняття термінів. Термін «warrior ethos», який має значну символічну вагу в армії США, може бути адаптований до українського військового контексту як військовий дух, враховуючи відповідні історичні та культурні відмінності у сприйнятті ролі солдата.

У політико-стратегічному контексті термінологія, що використовується для опису військової доктрини, може відрізнитися між англійськими країнами та Україною через відмінності у політичних підходах. Застосування такої термінології вимагає аналізу відмінностей у військовій стратегії та доктрині в обох культурах. Термін «Deterrence» (Стимування), який широко використовується в західних концепціях військової стратегії, може бути адаптований як «стратегія стимування» в українському контексті, але потребуватиме повного пояснення у світлі різного досвіду і підходів до військової стратегії.

Символи, метафори та алегорії, що використовуються в англійських військових документах, може бути важко перекласти точно, не втративши при цьому культурного контексту і значення. Це також стосується елементів з глибоким культурним значенням, таких як військові символи, бойові девізи та емблеми. *Semper Fidelis* («Завжди будь вірним»), офіційний девіз морської піхоти США, не має прямого аналогу в українській військовій культурі і може потребувати прямого перекладу або пояснення, щоб повністю передати його символічне значення [26].

Військові тексти англійською мовою можуть бути риторичними або емоційними, що ускладнює їх переклад на українську мову без втрати сенсу. При перекладі таких текстів важливо зберегти не лише зміст, але й прагматичний ефект. Залежно від риторичної традиції українських військових, може виникнути необхідність перекладу військових промов та звернень, наповнених

патріотичними або мотиваційними виразами. Наприклад, англійське словосполучення *fight for freedom* можна перекласти як «боротьба за свободу», але для того, щоб справити належний вплив на українську аудиторію, необхідна емоційна адаптація.

Переклад англійської військової термінології українською мовою вимагає врахування культурних, історичних, військових та стратегічних відмінностей. Точний і культурно прийнятний переклад військової термінології є ключовим для забезпечення чіткого розуміння та ефективної комунікації в міжнародних військових операціях.

Перекладачі завжди повинні аналізувати контекст, у якому вживається аббревіатура, оскільки одна й та сама аббревіатура може мати різні значення залежно від військової структури та ситуації. У військовому контексті аббревіатура NATO (North Atlantic Treaty Organization) в українській мові відома як НАТО і не потребує перекладу. Однак інші аббревіатури, такі як CO (Commanding Officer), повинні бути правильно перекладені для україномовних користувачів.

Якщо існує офіційний переклад певної військової аббревіатури або скорочення, перекладач повинен використовувати його. Це стосується не лише перекладених документів Міністерства оборони України, а й стандартів НАТО. Аббревіатура HQ (Headquarters) українською мовою означає штаб, а в стандартах перекладається як Ш (наприклад, ГШ – Генеральний Штаб).

Деякі англійські військові аббревіатури можна перекладати безпосередньо українською мовою, зберігаючи їхню оригінальну структуру. Однак цей спосіб не завжди ефективний, оскільки прямий переклад може призвести до плутанини: AWACS (Airborne Warning and Control System) можна перекласти як «Система попередження та управління повітряним десантом», але в результаті вийде занадто довга аббревіатура, тому доцільно залишити AWACS або додати пояснення до офіційного документа.

Деякі аббревіатури, що широко використовуються у міжнародному військовому співтоваристві, не можуть бути перекладені або адаптовані. Це стосується термінів, які є загально визнаними і не потребують перекладу: RPG (Rocket propelled grenade) є еквівалентом терміну РПГ (ручний протитанковий гранатомет) в українському військовому контексті, але в міжнародних військових документах його часто залишають без змін.

Якщо англійська аббревіатура не має українського еквівалента, для збереження значення може додаватися транслітерація, адаптація або пояснення. Транслітерація використовується, коли аббревіатура є специфічною для системи англійської мови і не має українського еквівалента. Зазвичай вона зберігає значення і водночас адаптує його до української мови.

Для нових або маловідомих аббревіатур часто використовують метод подання аббревіатури англійською мовою з подальшим поясненням, а потім вживанням українського еквівалента в тексті. Це особливо важливо для текстів, що використовуються в офіційних або навчальних цілях, де спочатку Rules of engagement подаються з поясненням, а потім можуть бути використані як ПЗЗ (Правила застосування зброї).

Переклад військових звань і посад з англійської на українську часто буває складним через відмінності у військових структурах. Для українських звань і посад важливо використовувати існуючі стандарти, які відповідають англійським званням і посадам. В українській Lieutenant Colonel перекладається як підполковник, а відповідне скорочення - п/п-к.

У військових документах часто зустрічаються аббревіатури, що стосуються технічних характеристик озброєння, техніки та тактики. У таких випадках важливо забезпечити точність перекладу та уникнути непорозумінь. Наприклад, аббревіатура IED (Improvised Explosive Device) перекладається як СВП (саморобний вибуховий пристрій) і використовується в українських військових документах.

Важливим аспектом роботи з абрєвіатурами є їх злиття у військових перекладах. Тому перекладачі часто використовують термінологічні бази даних, такі як глосарії та стандарти НАТО, щоб забезпечити термінологічну узгодженість в офіційних документах.

Переклад англійських військових абрєвіатур та акронімів українською мовою вимагає детального аналізу контексту, знання військових стандартів і практик, а також уміння адаптувати термінологію до українських реалій. Узгодженість термінології, транслітерація та пояснення скорочень є важливими способами забезпечення точного та зрозумілого перекладу.

Переклад термінів суттєво відрізняється для різних типів військових операцій, таких як оборонні, наступальні, розвідувальні та миротворчі. Кожна операція має власну термінологію, що відображає особливості завдань, тактики та ресурсів, задіяних у конфлікті. Наприклад, Counterinsurgency operation (операції проти повстанців) вимагають використання термінів, пов'язаних з асиметричним конфліктом, які відрізняються від тих, що використовуються в оборонних і наступальних операціях.

Навколишнє середовище або географічне розташування операції також може визначати термінологію, що використовується в тексті. Операції в гірських, пустельних і міських умовах вимагають різної термінології через їхні різні тактичні аспекти. В умовах Urban Warfare (Бої в міських умовах) використовуються такі терміни, cleansing operations (зачистка), що мають бути сумісними з українською тактикою ведення бойових дій у містах.

Військові операції проводяться на різних рівнях: стратегічному, оперативному і тактичному. Ці рівні визначають деталі термінів, які необхідно перекласти. Стратегічні операції характеризуються термінами високого рівня планування та управління, такими як Strategic assets (стратегічні активи). На тактичному рівні використовуються терміни, пов'язані з безпосередніми діями на полі бою, наприклад, fire team\squad (вогнева група) [56].

При перекладі важливо враховувати військові доктрини різних країн. Багато термінів можуть мати різне значення в різних арміях залежно від того, як вони їх самі визначають. Наприклад, стандарти НАТО можуть відрізнятися від української військової доктрини. Англійський термін «Combined Arms» також може трактуватися по-різному залежно від доктрини. Переклад повинен відображати суть цього терміну відповідно до українських військових стандартів.

Переклад військової термінології повинен враховувати конкретні цілі операції. Цілями операції є підтримка миротворчої місії, усунення загроз та стабілізація регіону. Тому вибір термінології, що підкреслює миротворчий або військовий характер місії, є важливим. Миротворчі місії описуються такими термінами, як «Peace enforcement» (Примус до миру) та «Humanitarian assistance» (гуманітарна підтримка), які мають еквівалентні значення в українській мові.

Взаємодія між різними військовими організаціями та координація між підрозділами є важливою частиною військових операцій. При перекладі термінів, що стосуються взаємодії між підрозділами, важливо враховувати, як організована субординація. Переклад терміну «Joint taskforce» (Спільна оперативна група) вимагає чіткого розуміння того, які підрозділи беруть участь в операції і як координується їхня діяльність.

При перекладі військових документів, пов'язаних з Організацією Об'єднаних Націй або операціями, що проводяться за підтримки ООН або НАТО, необхідно дотримуватися міжнародних термінологічних стандартів і пояснювати специфіку міжнародного співробітництва. При перекладі таких термінів, як «Coalition forces» (Коаліційні сили/сили коаліції), важливо враховувати природу цих сил. Вони можуть складатися з військ різних країн, кожна з яких має свої особливості та правила ведення бойових дій [62].

Військові операції все більше базуються на технологіях та автоматизованих системах. При перекладі технічних термінів (озброєння, зв'язок, розвідка тощо) перекладачі повинні стежити за тим, щоб український переклад точно передавав

значення технічних термінів ISR (Intelligence, Surveillance, Reconnaissance) - розвідка, спостереження і рекогносцировка (Ще один синонім розвідки), що включає в себе цілий ряд технічних методів і способів збору даних.

Переклад англійської військової термінології українською мовою з урахуванням оперативного контексту - важливе завдання, яке вимагає ретельного аналізу типу операції, географічного контексту, рівня взаємодії тощо. Для забезпечення точності перекладу необхідно не тільки знати військову термінологію, а й розуміти деталі військової доктрини, цілі та тактичні завдання, що стоять перед підрозділом під час операції.

При перекладі з англійської на українську в контексті багатомовних військових операцій важливо враховувати уніфікацію термінології, адаптацію культурних і військових відмінностей, правильне використання військових звань і структур, переклад скорочень і прагматичних аспектів. Використання довідкових матеріалів, стандартів НАТО та військових глосаріїв є обов'язковим для забезпечення точності й ефективної комунікації між військовими підрозділами.

2.2.8 Особливості перекладу різних військових документів

Однією з найбільших проблем при перекладі військових документів є пошук відповідних термінологічних еквівалентів. В англійській мові існує багато військових термінів, які не мають точного відповідника в українській. У таких випадках необхідно враховувати функціональні еквіваленти терміну та контекст, в якому він вживається. Дослівний переклад не завжди можливий, тому важливо вибрати найбільш зрозумілу і правильну адаптацію відповідно до доктринальних та організаційних реалій української армії [29].

Через відмінності в організаційних структурах та військових традиціях не завжди можливо перекласти військову термінологію безпосередньо з англійської українською. У таких випадках важливо знайти функціональні еквіваленти, які

відіграють ту саму роль або мають ту саму функцію в українському військовому контексті. Наприклад, термін британської армії «Joint Task Force» (JTF) іноді перекладають як Об'єднана оперативно-тактична група, оскільки українська військова система не має такої ж структури, але він описує схожу функціональну роль.

Військові терміни часто мають власне тлумачення, яке пов'язане з військовою доктриною конкретної країни. Наприклад, у країнах НАТО військова доктрина може відрізнитися від української з точки зору тактичного використання певних підрозділів та озброєнь. Це може ускладнити пошук точних перекладів. Термін “Rules of engagement”(правила ведення бойових дій (ПВБ)) може відрізнитися в підходах між збройними силами НАТО та України, тому перекладачам важливо розуміти конкретний контекст і відмінності в застосуванні цих правил.

Деяка військова термінологія може бути запозичена українською мовою в оригінальній формі, особливо у співпраці з країнами НАТО. Особливо це стосується технічних термінів та назв певних військових організацій, для яких немає точного еквівалента в національній системі. Термін «дрон» (Drone) став поширеним запозиченням, що використовується як в англійській, так і в українській військовій термінології.

Багато англійських військових термінів можуть мати більше одного значення залежно від контексту. Перекладачі повинні ретельно аналізувати текст, щоб вибрати правильний переклад. Наприклад, термін «вогнева міць» може означати як вогневу міць підрозділу, так і загальну кількість та ефективність зброї, що використовується в конкретній операції.

Оскільки українська військова термінологія зазвичай коротка та економна, англійські терміни можна перекладати більш лаконічно. Стандартизація військової термінології є важливим питанням, особливо в контексті інтеграції

України до НАТО. термін «air defense» (протиповітряна оборона) часто скорочують до «ППО», що є прикладом мовної економії та стандартизації.

При перекладі англійської військової термінології українською мовою термінологічна еквівалентність вимагає не лише точності, але й глибокого розуміння військової доктрини, структур та реалій в обох мовах. Перекладачі повинні дотримуватися балансу між дослівним перекладом, функціональною еквівалентністю та адаптацією термінології до української військової системи. У багатомовних військових операціях важливо розуміти відмінності між військовими культурами різних країн. У багатомовних військових операціях важливо розуміти відмінності між національними військовими культурами. Оскільки військові організації, звання, субординація та правила ведення бойових дій можуть відрізнятися, перекладачі повинні бути знайомі зі специфікою як українських збройних сил, так і збройних сил країн НАТО та інших міжнародних партнерів. Термінологія, пов'язана з військовими званнями, може суттєво відрізнятися. Англійський термін «Lieutenant Colonel» перекладається як «підполковник», але функціональні обов'язки можуть відрізнятися в різних країнах, і це потрібно враховувати.

Основним інструментом уніфікації термінології є Угода НАТО зі стандартизації (STANAG), яка містить стандарти використання термінів, процедур і понять у всіх країнах-членах Альянсу. STANAG допомагає уникнути двозначності в перекладі, встановлюючи загальні терміни та визначення для широкого кола військових понять. STANAG 6001 - це угода зі стандартизації, яка визначає рівні володіння мовою у військовому секторі. Використання таких стандартів спрощує процес перекладу та навчання військовослужбовців.

Військові організації та звання можуть мати різні назви та системи в різних країнах-членах НАТО. Гармонізація термінології забезпечить їх однакове розуміння і переклад. Це особливо важливо під час спільних операцій, коли різні країни повинні координувати свої дії і всі повинні розуміти термінологію

однаково. Назви підрозділів, такі як Combined joined taskforce (Об'єднана багатонаціональна тактична група), стандартизовані в країнах НАТО для полегшення перекладу і координації.

Уніфікація військової термінології також передбачає стандартизацію технічних термінів і процедур. STANAG допомагає виробити спільний підхід до перекладу цих термінів, підвищує точність і забезпечує однакове розуміння технічних специфікацій. наприклад, Airborne Warning and Control System (AWACS) перекладається як система повітряного попередження і управління, що є єдиним терміном серед країн НАТО.

Бойові та оперативні процедури також підлягають стандартизації в НАТО. Це означає, що термінологія, пов'язана з командуванням, оперативними планами та наказами, є спільною для країн-членів, що полегшує Збройним силам України їх переклад та розуміння. Значення таких термінів, як “Rules of engagement” (правила ведення бойових дій) і “Area of operation” (райони проведення операцій), стандартизовані, що полегшує їх переклад і тлумачення.

Єдина термінологія НАТО полегшує підготовку українських військовослужбовців, особливо тих, хто бере участь у спільних навчаннях і місіях з країнами-членами НАТО. Використання однакової термінології та процедур сприяє швидкій адаптації до вимог Альянсу та спрощує комунікацію між збройними силами.

Одна з головних цілей уніфікації - уникнути мовних бар'єрів і непорозумінь під час багатонаціональних операцій. Чітко уніфікована термінологія та стандарти перекладу дозволяють уникнути непорозумінь і нерозуміння між військовими підрозділами. Єдине тлумачення терміну “Fire support” (вогнева підтримка) різними збройними силами допомагає артилерії, авіації і піхоті співпрацювати на полі бою.

Уніфікація термінології НАТО значно полегшує переклад військової термінології з англійської мови на українську: Використання стандартів

STANAG, єдиної термінології для військових структур, технічних термінів і процедур допомагає уникнути непорозумінь і підвищити точність перекладу. Це особливо важливо в контексті інтеграції України до НАТО та її участі в міжнародних операціях.

Оскільки Україна інтегрується в НАТО, важливо дотримуватися міжнародних стандартів при перекладі військової термінології. Військові документи НАТО зазвичай базуються на стандартах STANAG, і це потрібно враховувати при перекладі. Поєднання англійської та української термінології забезпечить єдиний підхід до військових операцій. Хорошим прикладом є адаптація звіту після проведення операції до звіту про оперативні результати відповідно до українських стандартів військової звітності.

Англійські військові документи рясніють аббревіатурами (наприклад, ROE – rules of engagement, AOR – area of responsibility). При перекладі слід або використовувати український еквівалент, або зберігати оригінальну аббревіатуру та додавати пояснення. Важливо мати на увазі, що деякі аббревіатури можуть не мати точного українського еквіваленту, і в такому випадку доречно використовувати оригінальний термін; ROE можна перекласти як правила ведення бою, а аббревіатуру залишити або адаптувати до української системи.

Значення та функції звань в англійських збройних силах можуть суттєво відрізнятися від їхніх українських аналогів. Наприклад, звання майора в армії США та Великої Британії відрізняється за своїм положенням в ієрархії від аналогічних звань в українській армії. Тому перекладач повинен узгодити звання з українською військовою ієрархією, але не розкривати зміст тексту оригіналу. Major можна перекласти як майор, але його місце в ієрархії потрібно додатково пояснити, якщо цього вимагає контекст документа.

Оскільки формат військових звітів і документів може відрізнятися в різних країнах, при перекладі слід подбати про те, щоб адаптувати їх до стандартів, прийнятих в Україні, зі збереженням структури. Наприклад, англійський

документ може мати певний стиль, який може зовсім не відповідати стилю українських військових документів. Звіти про місії можуть містити розділи, які зберігають формат (наприклад, Mission summary, Casualty report, Logistics summary), але вони повинні бути перекладені відповідно до місцевих вимог до документації.

Військова культура та доктрина в англomовних країнах може суттєво відрізнитися від української військової системи. Це стосується не лише термінології, а й методів ведення війни, принципів управління військами та підходів до оперативного планування. Під час адаптації документів перекладачам необхідно враховувати ці відмінності та пояснювати, коли термін чи поняття не має прямого еквівалента в українській мові; підхід до командування та управління у військах НАТО може відрізнитися від українських принципів командування, тому термінологія має бути адаптована для відображення цих відмінностей.

Для якісної адаптації військових звітів перекладачі повинні використовувати довідники, глосарії, стандарти STANAG, військові словники та військові посібники. Це допоможе уникнути неточностей у перекладі та забезпечить актуальність термінології. Словник НАТО та Посібник з військової термінології Збройних Сил України є неоціненними інструментами для адаптації англomовних документів.

Адаптація англomовних військових звітів і документів українською мовою вимагає високого ступеня точності і спеціальних знань військової термінології; використання стандартів НАТО, точний переклад військових звань, адаптація формату і увага до культурних і доктринальних відмінностей можуть допомогти забезпечити високу якість перекладу. Професійний підхід до адаптації не лише полегшує комунікацію між військовими підрозділами, але й підвищує ефективність міжнародного співробітництва.

Переклади військової термінології повинні бути максимально точними. Це пов'язано з тим, що двозначність може призвести до неправильного тлумачення інформації і навіть до помилок у виконанні військових завдань. У військових оперативних картах та оперативних планах використовуються певні терміни, такі як Engagement area (район бойових дій), Forward line of own troops (FLOT), Lines of communication (LOC). Всі ці терміни мають бути правильно перекладені відповідно до української військової доктрини та стандартів. Термін «Engagement area» слід перекладати як «Зона бойового зіткнення», беручи до уваги його контекст в оперативному плануванні.

На багатьох військових картах для позначення різних військових об'єктів та видів діяльності використовуються стандартизовані символи та позначення; в НАТО існує єдиний набір графічних символів, які використовуються на оперативних картах, включаючи символи, склад, напрямок руху та розташування військових підрозділів. При перекладі слід використовувати подібні або еквівалентні українські символи, якщо це передбачено стандартами. Важливо зберігати єдині умовні позначення для ідентифікації підрозділів українською мовою з використанням військових стандартів Збройних Сил України відповідно до STANAG 2019.

У військовому плануванні часто використовуються такі аббревіатури, як АО (area of operations), CAS (close air support) та ME (main effort). Аббревіатури можуть мати український еквівалент або можуть бути залишені без пояснень: термін АО можна перекласти як «район операцій», а аббревіатуру можна адаптувати як «РО» або залишити як є.

Військові карти, створені в англomовних країнах, можуть використовувати символи, які відрізняються від українських або не визнаються українськими військовими. Тому важливо враховувати українські стандарти, зокрема символи різних родів військ, техніки та іншої інформації на картах. Якщо на англomовних

картах використовуються традиційні символи танкових підрозділів, український еквівалент слід підбирати відповідно до національних стандартів.

Оперативні плани можуть містити різноманітні схеми, діаграми та лінії пересування військ, що відображають стратегічну обстановку. Перекладачі повинні не лише перекладати текстові частини, але й адаптувати схематичну інформацію, щоб вона була зрозумілою для українських військових. Якщо в англійській версії оперативного плану для позначення своїх і ворожих підрозділів використовуються певні кольори, то в українській версії карти мають бути використані ті ж кольори.

При перекладі оперативних планів слід враховувати, що англійські країни можуть мати дещо інші підходи до оперативного планування. Наприклад, принципи управління військами, такі як командування місією, можуть бути виражені інакше, ніж в українській армії. У таких випадках ці поняття слід пояснювати українською мовою або адаптувати до еквівалентних понять. Концепція управління місією може бути адаптована як управління завданням шляхом роз'яснення відмінностей у принципах управління.

Військові карти містять точні топографічні дані, включаючи назви населених пунктів, рельєф місцевості та інші важливі орієнтири. При перекладі слід звертати увагу на географічні назви, які по-різному пишуться англійською та українською мовами. Це особливо важливо для уникнення помилок при ідентифікації місць та операцій. Географічні назви на картах слід перекладати відповідно до офіційних українських назв, визнаних на державному рівні.

При перекладі військових та військово-морських карт слід звертатися до відповідних довідкових матеріалів, таких як військові словники, глосарії, топографічні посібники та стандарти STANAG. Це допоможе дотриматись єдиних стандартів під час перекладу та забезпечити точність відтворення інформації. Переклад карт і планів військових операцій вимагає комплексного підходу, що включає точний переклад термінології, адаптацію графічних

символів, відтворення топографічних деталей і врахування культурних відмінностей; використання стандартів НАТО, військових довідкових матеріалів і дотримання українських військових стандартів забезпечує правильну інтерпретацію даних, необхідних для успішного проведення операцій.

Висновки до розділу 2

У процесі дослідження було встановлено, що переклад англomовної військової термінології українською мовою є складним і багатогранним завданням, що вимагає врахування низки лінгвістичних, культурних та прагматичних аспектів. Військові терміни характеризуються багатозначністю та специфічним смисловим навантаженням, що потребує від перекладача особливої уваги до контексту.

Основні методи, такі як запозичення, калькування, семантичне розширення та описовий переклад, допомагають зберігати точність і адекватність передачі змісту термінів. Кожен із цих підходів має свої переваги і недоліки, які залежать від конкретних умов перекладу, зокрема від складності терміну, його використання у тексті та специфіки аудиторії.

Семантичне розширення та описовий переклад є особливо важливими при перекладі термінів, що не мають прямих еквівалентів в українській мові або відображають особливі військові реалії англomовних країн. Використання цих методів дозволяє точно передати зміст терміну, уникаючи неточностей, що можуть виникати через культурні або лінгвістичні розбіжності.

Узгодженість і стандартизація термінів у рамках міжнародної співпраці, зокрема НАТО, є важливою складовою процесу перекладу, що забезпечує ефективність військової комунікації на глобальному рівні.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Термін є поняттям багатограним за своєю природою, і його основне завдання - скоротити й спростити вузькогалузеву комунікацію. Відповідно, військова термінологія відіграє важливу роль у забезпеченні точності, ефективності та стандартизації військових операцій, тренувань і доктрин. Точний переклад військових термінів має важливе значення для міжнародного співробітництва, оперативної сумісності, дипломатії, навчання та безпеки. Незважаючи на труднощі, ефективний переклад військової термінології можливий завдяки співпраці з військовими експертами, дотриманню протоколів безпеки та безперервному навчанню, що сприяє ефективній комунікації та координації, незважаючи на мовні та культурні кордони. Особливості термінології з військової сфери, утвореної при перекладі англійських термінів українською, свідчать про складність і багатогранність цього процесу. Перекладачі стикаються з низкою викликів, пов'язаних з точністю передачі змісту, адаптацією термінів до культурного контексту, збереженням смислового навантаження оригінальних термінів та забезпеченням зручності у використанні новоутворених термінів у військовій комунікації.

Основні методи перекладу англійської військової термінології включають калькування, запозичення, створення нових слів за допомогою словоскладання, використання аббревіацій та ін. Калькування дозволяє перекладачеві буквально передати структуру англійських термінів, зберігаючи їх зміст. Запозичення англійських термінів дозволяє використовувати міжнародно визнані терміни, але може призвести до надмірної англізації української мови. Okремо варто виділити використання аббревіацій, які є поширеними у військовій справі. Перекладачі можуть використовувати як пряме запозичення англійських аббревіатур, так і створення нових українських аналогів шляхом калькування або створення нових словосполучень. Словоскладання є ще одним важливим методом, який дозволяє передати складні поняття в українській мові стисло й

точно, об'єднуючи кілька ключових слів у єдиний термін. Переклад англomовної військової термінології українською також потребує врахування культурних і контекстуальних відмінностей. Військова культура різних країн може суттєво відрізнятися, і деякі терміни, які використовуються в англomовних країнах, можуть не мати повноцінних еквівалентів в українській військовій доктрині або навіть бути неправильно сприйнятими без відповідної адаптації. Наприклад, терміни, що стосуються військових звань або структур, можуть мати інше значення в різних арміях, і перекладачам потрібно враховувати ці відмінності. Також безмежно важливим чинником є контекст, особливо в умовах багатонаціональних військових операцій, де важливо забезпечити правильне розуміння термінів усіма учасниками. Для цього використовуються стандарти НАТО, що регламентують термінологічну уніфікацію, і це полегшує адаптацію термінів для військових спеціалістів різних країн.

Перекладачі відіграють важливу роль у процесі адаптації військових термінів, оскільки їхня робота впливає на точність і ефективність комунікації у військовій сфері. Від їхнього вибору методів перекладу та адаптації залежить, наскільки адекватно і коректно буде переданий зміст англomовного оригіналу. У військовому контексті це особливо важливо, оскільки будь-які помилки можуть призвести до серйозних наслідків, включаючи неправильне виконання наказів або стратегічних планів. Перекладачі повинні мати глибокі знання як англomовної, так і української військової термінології, а також бути обізнаними щодо актуальних змін і нововведень у цій сфері. Важливою є також здатність аналізувати контекст, у якому використовуються терміни, щоб уникнути двозначності або неправильного тлумачення.

Також були визначені основні види військових текстів, зокрема накази, словники, мапи, технічні характеристики й т.д., і основні виклики при їхньому перекладі (безеквівалентність, багатозначність окремих термінів, культурний контекст).

Таким чином, утворення та адаптація англomовної військової термінології українською мовою є складним і багатогранним процесом, який вимагає врахування мовних, культурних і контекстуальних аспектів. Основними методами перекладу є калькування, запозичення, словоскладання, створення неологізмів і використання аббревіатур. При цьому важливим є збереження точності й зрозумілості термінів, а також їхня відповідність міжнародним стандартам, зокрема уніфікованій термінології НАТО. Перекладачі відіграють ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи ефективну комунікацію між військовими підрозділами різних країн та сприяючи успішній реалізації військових операцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артюх В. До питання особливостей перекладу військової лексики. *Теоретична і дидактична філологія*. 2010. №8. с. 15. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tidf/2010_8/11_21.pdf (дата звернення: 11.09.2024)
2. Балабін В. В. Жанрово-стильова специфіка військового перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2018. № 34. том 2. С. 67 -73.
3. Балабін В. В. *Загальнонаукові основи теорії військового перекладу*. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 29 (68). № 1. 2018. С. 85-89.
4. Балабін В.В. *Основи військового перекладу: (англ. мова) підручник*. Київ: Логос, 2008. 587 с.
5. Бейлінсон Л. С. *Теорія та практика перекладу: Слово і терміну військового дискурсі*. Київ: Наукова думка, 2014.
6. Вергунова І. О. *Запозичення в українській мові: історичний та сучасний аспект*. *Мовознавство*. 2018. №5. С. 98-105.
7. Вороніна, Ю. В. *Використання автоматизованих систем перекладу в умовах воєнних конфліктів*. *Мова і культура*, (231), 2020, С.43-49.
8. Глушко М. В. Використання запозичень у перекладі англomовної військової термінології. *Вісник Львівського університету. Серія: Філологія*. 2016. Вип. 48. С. 185-192.
9. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. *Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти*. К.: «КМ Академія», 2000. 218с.
10. Житін Я. Погляд на термін крізь призму структурно-семантичного та функціонального підходів. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»* 2009. № 648. С. 9–15.

11. Закон України "Про державну таємницю". Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12> (Дата звернення: 20.09.2024)
12. Коваленко І.М. *Особливості перекладу військових термінів у міжнародному контексті. Журнал перекладознавства*. 2018. 12(3), С.56-62.
13. Кушнірова Т.В., Л.А.Клочко Специфіка перекладу технічної літератури. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. Одеса : МГУ, 2019. Вип. 42, т. 3. С. 63-66.
14. Комісарук В. А. *Калькування як один із способів перекладу військової термінології. Мовознавство*. 2015. №2. С. 74-80.
15. Лісовський В.М. Військово-технічний переклад (англійська мова): Підручник. К.: ВІКНУ. 2009. 950 с.
16. Лісовський В.М. Сутність поняття військово-технічний текст. Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка: тези доп. Всеукраїнської науковопрактичної конференції молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів (Київ 26 квітня 2018 р.). Київ: ВІКНУ, 2018. С. 302–303.
17. Літвіненко О. Г. Проблеми перекладу англійської військової термінології в умовах глобалізації. *Вісник Національного університету оборони України*. 2017. №1. С. 125-130.
18. Львівська Л. Як говорити про війну в Україні англійською. URL: <https://greenforest.com.ua/journal/read/yak-govoriti-pro-vijnu-v-ukraini-anglijskoyu> (Дата звернення: 23.09.2024)
19. «Військовий англійський словник» URL: <https://learn-english.net.ua/samovchitel/vijskovij-anglijskij-slovník/> (Дата звернення: 23.09.2024)
20. Навальна М., Калужинська Ю. Актуалізація лексем на позначення військових дій, процесів та станів. *Психолінгвістика/Psycholinguistics* (2018), 24 (2), С. 218–235.

21. Нікіфорова О. М. Класифікація текстів у військовому перекладі. Філологічні трактати. 2016. Т. 8, № 4. С. 33-41. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/49310/1/Nikiforova_Texts_classification.pdf;jsessionid=AF61BCDDED31F92B9F7A6F5B4E6D86E29 (Дата звернення: 25.09.2024)
22. Нікіфорова О. М. Передумови становлення наукової школи військового перекладу в Україні. Лінгвістика XXI століття. 2015. С. 107-120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/linds_2015_2015_12 (дата звернення: 26.09.2024)
23. Петров О.В. Переклад військової термінології: методи та проблеми. Київ: Науковий видавничий центр, 2019.
24. Тарнопольский О. Б., Приходько А. М. Переклад ідіоматичних виразів у військовій термінології. *Наукові записки НаУКМА. Філологія*, (174), 2015, С.119-125.
25. Чернега А. Аналіз багатозначності у військовій термінології: виклики для перекладачів. Вісник військових досліджень. 2021. 5(2). С. 102-110.
26. Ковалів Ю.І. Еліпс, або Еліпсис. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1 : А Л. С. 327.
27. Педан М.С. Особливості перекладу власних назв у художніх творах. *Дніпродзержинський державний технічний університет. 2013*
28. “AAP-15” (2016). NATO Glossary of Abbreviations Used in NATO Documents and Publications English and French. (Allied Administrative Publication). URL: www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Other_Pubs/aap15.pdf (Дата звернення 29.09.2024)
29. Sager, J. C. (1990). A practical course in terminology processing. John Benjamins Publishing. p. 55, 207.
30. Baker, M. (2006). Translation and conflict: A narrative account. Routledge. p. 1 - 39.

31. Baker, M. (2011). In *Other Words: A Coursebook on Translation* (2nd ed.). London: Routledge. ch. 2 – 4.
32. Bassnett, S. (2002). *Translation Studies* (3rd ed.). London: Routledge. p. 22 – 39.
33. Baumann K. D. (2003). The interdisciplinary concept of translational intertextuality, illustrated on the basis of LSP text networks. *SYNAPS* 29. Pp. 7–17.
34. Bowker, L., & Pearson, J. (2002). *Working with specialized language: A practical guide to using corpora*. Routledge. ch. 1 – 2.
35. Byrne J. (2006) *Technical Translation*. Dordrecht: Springer. URL: https://jostrans.soap2.ch/issue07/rev_byrne.pdf (Дата звернення: 1.10.2024).
36. Cabré, M. T. (1999). *Terminology: Theory, methods, and applications*. John Benjamins Publishing. p. 194 – 217.
37. Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms, Joint Chiefs of Staff, The Pentagon, Washington, DC. URL: https://irp.fas.org/doddir/dod/jp1_02.pdf (Дата звернення: 2.10.2024).
38. Felber, H. (1984). *Terminology manual*. UNESCO and Infoterm. P.96 – 117.
39. *Glossary of Military Terms, Lexicon and Abbreviations*. URL: <https://www.atsgroup.net/glossaries/glossary-lexicon-military.html> (Дата звернення: 3.10.2024)
40. Harding, S.A., & Carbonell Cortés, O. (Eds.). (2018). *The Routledge handbook of translation and culture*. Routledge. ch 6, 9, 11 – 13.
41. Hatim, B., & Mason, I. (1997). *The Translator as Communicator*. London: Routledge. URL: https://www.researchgate.net/publication/307831789_Hatim_B_Mason_I_The_Translator_as_Communicator (Дата звернення 5.10.2024)
42. Hodges A. (2014). *Alan Turing: The Enigma*. London : Vintage, Random House. 768 p.

43. House, J. (2015). Translation Quality Assessment: Past and Present. New York: Routledge. ch. 1, 2, 8, 9.
44. Hutchins, J. (2007). Machine Translation: History and General Principles. In: Encyclopedia of Language & Linguistics (2nd ed.). Elsevier, 375-384.
45. IATE (2023). InterActive Terminology for Europe. URL: <https://iate.europa.eu>.
46. ISO 704 (2009). Terminology work — Principles and methods. International Organization for Standardization. URL: <https://www.iso.org/standard/38109.html>
47. Koehn, P. (2010). Statistical Machine Translation. Cambridge University Press. P. 3-62.
48. Koller, W. (1995). "The Concept of Equivalence and the Object of Translation Studies". Target, 7(2), 191-222.
49. Yvonne T. Haddad and Jane I. Smith. Language and the Military: Alliances, Occupation, and Peace Building.
50. Baker, M (2006). Language and War: A Study of Translation in Military Contexts: Translation and conflict: A narrative account. Routledge.
51. Malekos Smith Z (2021). Where will the Space National Guard land? Military Times. URL: <https://www.militarytimes.com/opinion/commentary/2021/11/14/where-will-the-space-national-guardland/> (Дата звернення 6.10.2024)
52. Mark K (2021). The real Space Force — a great second season. Military Times. URL: <https://www.militarytimes.com/opinion/commentary/2021/11/21/the-real-space-force-a-great-secondseason/> (Дата звернення: 8.10.2024)
53. Maynard D., Anoniadou S (1995) Identifying Contextual Information for Multi-Word Term Extraction. 5th International Congress on Terminology and Knowledge Engineering (TKE99). 212–221.

54. Melby, A., & Foster, D. (2021). Post-Editing and Human-Computer Interaction: Implications for Military Translation. *Translation Spaces*, 10(1), 50-67.
55. Carol R. Schryer and Kevin J. Harty. Military Review: "The Role of Language and Culture in Military Operations"
56. Military slang (2019). URL: www.howlingpixel.com
57. Martha L. Crouch. *Military Translation and Interpretation: The NATO Experience*
58. Mounin G (1990). *Les problèmes théoriques de la traduction*. Paris : Gallimard, 296 p.
59. Munday, J. (2016). *Introducing Translation Studies: Theories and Applications* (4th ed.). London: Routledge. p. 58 – 85.
60. NATO glossary of terms and definitions (AAP-06). NATO Standardization Office. URL: [https://www.coemed.org/files/stanags/05_AAP/AAP-06_2020_EF_\(1\).pdf](https://www.coemed.org/files/stanags/05_AAP/AAP-06_2020_EF_(1).pdf)
61. Neubert, A., & Shreve, G. M. (1992). *Translation as text*. Kent State University Press. p. 36 – 43, 73 – 88.
62. Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. New York: Prentice Hall. p. 4 – 17.
63. Nida, E. A. (1964). *Toward a Science of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Leiden: Brill. p. 145 – 192.
64. Pym, Anthony. (2023). *Exploring Translation Theories* (Third edition). 10.4324/9781003383130. p. 10 – 51, 156 – 213.
65. Snell-Hornby, M. (1995). *Translation Studies: An Integrated Approach*. Amsterdam: John Benjamins.
66. Somers, H. (2003). *Computers and Translation: A Translator's Guide*. John Benjamins Publishing Company. p. 261 – 264.

67. STANAG 6001 Edition/Édition 5. URL: https://nuou.org.ua/assets/documents/dodb_stanag_6001.pdf
68. London Office (2018). The International Institute for Strategic Studies. The Military Balance. 504 p.
69. The editors of Encyclopedia Britannica. Assault rifle URL: <https://www.britannica.com/technology/assault-rifle> (Дата звернення: 24.09.2024)
70. Harding, S.-A., & Carbonell Cortés, O. (Eds.) (2018). The Routledge Handbook of Translation and Culture. Routledge. ch. 11 – 13.
71. Translating military slang terms from English. (2016). Research on Humanities and Social sciences. 6 (24). 52-62.
72. Neubert, A., & Shreve, G. M. (1992). Translation as text. Kent State University Press. p. 451 – 455.
73. U.S. Department of Defense. (2021). Department of Defense dictionary of military and associated terms. U.S. Department of Defense. URL: <https://irp.fas.org/doddir/dod/dictionary.pdf>
74. United Nations Office for Disarmament Affairs (UNODA). Guidelines on Confidentiality in Military Documents. URL: <https://disarmament.unoda.org/information-bulletin-issue-no-7-oct-2021>
75. Venuti, L. (1998). The Scandals of Translation: Towards an Ethics of Difference. London: Routledge. ch. 4.
76. Venuti, L. (2008). The Translator's Invisibility: A History of Translation (2nd ed.). London: Routledge. p. 1 – 41.
77. Vinay, J.-P., & Darbelnet, J. (1995). Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation (J. C. Sager & M.-J. Hamel, Trans.). Amsterdam: John Benjamins. p. 51 – 91.
78. Yu, Ning. (2015). THE ROUTLEDGE HANDBOOK OF LANGUAGE AND CULTURE THE ROUTLEDGE HANDBOOK OF LANGUAGE AND CULTURE. Ch. 2 – 5.

79. Zelenkauskaitė, A., & Warren, T. (2020). The Fog of War: A Case for Machine Translation in Defense Contexts. *Defense and Security Analysis*, 36(1), 28-39.
80. Zupan S., Štefanič M. Military jargon in the Slovenian translation of *Hostile Waters*. URL: <http://www.sdas.edus.si/Elope/PDF/ElopeVol11-1Zupan-Stefanic.pdf>.
81. Bundeswehr Wörterbuch Englisch-Deutsch/Deutsch-Englisch. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/ueber-die-bundeswehr/begriffe-bundeswehr-glossar>
82. Militärisches Fachwörterbuch Deutsch–Englisch URL: <https://natobilc.org//documents/TrainingResources/Militärwörterbuch%20-%20Englisch.pdf>
83. Handbuch zur deutschen Militärterminologie URL: https://www.academia.edu/93461327/Fuzzy_Borders
84. August Demmin. *Die Kriegswaffen in ihren geschichtlichen Entwicklungen : Eine Enzyklopädie der Waffenkunde. Mit über 4500 Abbildungen von Waffen und Ausrüstungen sowie über 650 Marken von Waffenschmieden.* Nachdruck der 3. Auflage, hier 4. Auflage, P.Friesenhain, Leipzig 1893. Severus-Verlag, Hamburg 2015, ISBN 978-3-95801-135-9
85. Zeitraum 2.Weltkrieg: Abkürzungen und deren Bedeutung. URL: <https://forum.bdph.de/showthread.php?2972-Zeitraum-2-Weltkrieg-Abk%FCrzungen-und-deren-Bedeutung>

Додатки

1. Armed forces of Ukraine – Збройні сили України
2. Warfare – Військова справа
3. Infantry – Піхота
4. Artillery – Артилерія
5. Manpower – Людські ресурси
6. Martial law – Воєнний стан
7. Defense – Захист
8. Casualties – Жертви (Втрати)
9. Mercenaries – Найманці
10. Utter defeat – Повна поразка
11. Troops – Армія(Особистий склад)
12. Elimination – Ліквідація
13. Territorial defense – Територіальна оборона
14. Full-scale invasion – Повномасштабне вторгнення
15. Curfew – Комендантська година
16. Shelling – Обстріл
17. Saboteur – Диверсант
18. (Bomb) Shelter – Бомбосховище, безпечне місце
19. Strategic assets – Стратегічні об'єкти
20. Rescuers – рятувальники
21. Conscript – Призовник
22. Morale – Бойовий дух
23. Be hailed as a hero – Бути визнаним героєм
24. Air raid siren – Повітряна тривога
25. Looting – Мародерство
26. Firing squad – Розстрільна команда
27. Genocide – Геноцид

28. Mass graves – Братські могили
29. Occupation – Окупація
30. Invaders – Окупанти (Загарбники)
31. Spy – Шпигун
32. Captive – Полонений
33. Abducted – Викрадений (Захоплений)
34. Hostile – Ворожий
35. Decisive battle – Вирішальна битва
36. Civilians – Мирні жителі
37. Support economy – Підтримувати економіку
38. Bucha massacre – Масове вбивство в Бучі
39. Repel an attack – Відбити атаку
40. Hold the line – Тримати оборону
41. Arms, weapons – Зброя
42. Ammunition – Боєприпаси, патрони
43. Javelin – Джавелін
44. Bayraktar – Байрактар
45. Surface-to-air missile (system) – зенітно-ракетний комплекс (Ракета класу земля-повітря)
46. Fighter jet – Винищувач
47. Tank – Танк
48. Anti-tank missile system – Протитанковий ракетний комплекс
49. Air defense system – Система протиповітряної оборони (ППО)
50. Drone – Дрон
51. Rocket launcher – Ракетна установка
52. Missile (Rocket) – Ракета
53. Mine – Міна(и)
54. Helmet – Шолом

55. Cluster bombs – Касетні бомби
56. Armored combat vehicles – Бойові броньовані машини
57. APC – БТР
58. Thermal imager – Тепловізор
59. Bulletproof vest – Куленепробивний жилет
60. Body armor – Бронежилет (Натільний захист, захисне спорядження)
61. Binocular – Бінокль
62. Flask – Фляга
63. Plate carrier – Плитоноско
64. Tactical gear – Тактичне спорядження
65. Flashlight – Ліхтарик
66. Tactical first aid kit – Тактична аптечка
67. Walkie-talkie – Рація
68. Army boots – Берці (Військові черевики)
69. Holster – Кобура (Чохол для зброї)
70. Bandolier – Патронташ (Ремінь для зберігання набоїв)
71. Knee brace – Наколінники
72. Tactical backpack – Тактичний рюкзак
73. Sleeping bags/pads – Спальний мішок/килим
74. Go behind enemy lines – Відправлятися в тил ворога
75. Hold/lose position – Утримувати/Втрачати позицію
76. Place tracking markers – Ставити мітки
77. Get the knock – Зазнати поразки
78. Capitulate – Капітулювати (Здаватися)
79. Fire/Launch a missile – Стріляти/Запускати ракету
80. Hit/Miss target – Влучити/Не влучити в ціль
81. Extract information – Дістати інформацію
82. Cease the fire – Припинити вогонь

83. Declare a ceasefire – Об’явити про припинення вогню (Режим «тиші»)
84. Ambassador – Посол
85. Ally – Союзник
86. Enemy – Ворог
87. Aggressor country – Країна-агресор
88. Sanctions – Санкції
89. Negotiations – Переговори
90. Collaborations – Співпраця
91. Breach – Порушення
92. Endorsement – Погодження
93. Implement – Запровадити
94. Intervene – Втручатися
95. Humanitarian corridor – Гуманітарний (Зелений) коридор
96. Revoke – Відізвати
97. Jeopardize – Ставити під загрозу
98. Violation of international law – Порушення міжнародного права
99. War crime – Воєнний злочин
100. Rally – мітинг
101. Compromise – Компроміс
102. Peace agreement – Мирна угода
103. Advisor to the president – Радник президента
104. To agree – Погодити
105. Resistance – Опір
106. Intelligence data – Дані розвідки
107. Openly align – Відкрито підтримати
108. Close to an agreement – близький до згоди
109. High treason – Державна зрада

110. Entry ban – Заборона на в'їзд
111. Intercepted conversation – Перехоплені розмови
112. International conversations – Міжнародні конвенції
113. Pull out of Russia – вийти з ринку Росії
114. Suspend sales – Призупинити продаж
115. Equip Ukraine – Озброїти Україну
116. Truce – Перемир'я
117. Aid package – Пакет допомоги
118. Embargo on Russian oil – Ембарго на російську нафту
119. Open modular towns for refugees – Відкрити мобільне містечко для біженців
120. Propaganda – Пропаганда
121. Influence – Вплив
122. Manipulation and speculation – Маніпуляція та спекуляція
123. Provocation – Провокація
124. To spread the truth – Поширювати правду
125. Fake – Фейк (Не правдива інформація)
126. Deepfake – Діпфейк (Правдоподібна підробка фото/відео)
127. Information bubble – Інформаційна бульбашка
128. Information army – Інформаційне військо
129. To block the pro-Russian accounts – блокувати проросійські аканти
130. Fact checking – Перевірка фактів
131. Cyberwarfare – Кібервійна
132. Cyber-attacks – Кібератаки
133. Political myth – Політичний міф
134. Information leakage – Витік інформації
135. Information flow – Потік інформації
136. Information hygiene – Інформаційна гігієна

137. Data acquisition – отримання даних
138. Troll factory – Фабрика інтернет-тролів (Інтернет провокаторів)
139. Bots – Боти
140. Mislead – Ввести в оману
141. Hacking – Взлом/Хакерство
142. Distort the picture of reality – Спотворювати картину реальності
143. Spoof – Пародія (Імітація)
144. Background noise – Фоновий шум
145. Jugglery – Перекручення фактів
146. Hyperbolization – Гіперболізація (Перебільшення)
147. Army – Всі сухопутні війська (Піхота, танки, ...)
148. Marine corps – Морська піхота
149. Coast Guard – Берегова охорона
150. Air force – Військово-повітряні сили (Авіація)
151. SWAT – Спецназ
152. Ranks – Звання
153. Enlisted soldier – Непривілейований військовослужбовець
154. Private – Рядовий
155. Private second class – Рядовий другого класу
156. Private first class – Рядовий першого класу
157. Specialist – Спеціаліст (Випускник військового ліцею)
158. Corporal – Капрал
159. Sergeant – Сержант
160. Staff sergeant – Старший сержант
161. Sergeant first class – Сержант першого класу
162. Master sergeant – Майстер-сержант (Старшина)
163. First sergeant – Перший сержант
164. Sergeant major – Сержант-майор

165. Command sergeant major – Командувач сержант-майор
166. Sergeant major of the army – Сержант-майор армії (Єдиний у своєму числі, головний серед непривілейованих військовослужбовців)
167. Warrant officer – Уоррент-офіцер (Прапорщик)
168. Chief warrant officer 2-5 – Головний прапорщик 2-5
169. Officer – Офіцер
170. First/Second lieutenant – Перший/Другий лейтенант
171. Captain – Капітан
172. Major – Майор
173. Lieutenant colonel – лейтенант-полковник (Підполковник)
174. Colonel – Полковник
175. Brigadier general – Генерал-бригадир (Бригадний генерал)
176. Major general – Генерал-майор
177. Lieutenant general – Генерал-лейтенант
178. General – Генерал
179. General of the army – Генерал армії (Звання може бути присвоєне лише в воєнний час)
180. Squad (Crew) – Група (Найменша ланка, команда з 12 або менше осіб)
181. Platoon – Загін (10-50 солдатів з командиром загону)
182. Company – Рота (30-250 осіб)
183. Battalion – Батальйон (300-1000 осіб на чолі з командиром батальйону в особі офіцера)
184. Regiment – Полк (3000 солдатів)
185. Brigade – Бригада (До 5000 осіб)
186. Division – Дивізія (До 20000 військовослужбовців)
187. Corps – Корпус (Найбільша військова одиниця. 20-50 тисяч солдатів)

188. Arsenal – Арсенал
189. Base – База
190. Battle – Битва
191. Bullet – Куля
192. Bulletin – Доповідь
193. Damage – збиток
194. Danger – небезпека
195. Embargo – Блокада
196. Espionage – Шпигунство
197. Exercises – Навчання
198. Explosion – Вибух
199. Garrison – Гарнізон
200. Hostilities – Військові дії
201. Militant – Партизан
202. Onslaught – Штурм
203. Recruit – Призовник
204. Salvo – Залп
205. Submarine – Підводний човен
206. Test – Випробування
207. Remove – Усувати
208. Prevent – Запобігати
209. Maintain – Зберігати, підтримувати
210. Suffer – Відчувати
211. Renounce – Відмовитися
212. Settle – Приймати рішення
213. Arm – Озброюватися
214. Besiege – Осадити
215. Mobilize – Мобілізувати

216. Advance – Наступати (Продовжувати рух вглиб ворожої території)
217. Handgun – Одноручна вогнепальна зброя
218. Pistol – Пістолет
219. Revolver – Револьвер
220. SMG (Small machinegun) – Пістолет-кулемет
221. Shotgun – Дробовик
222. Knife – Ніж
223. Cannon – Знаряддя, гармата
224. Artillery – Артилерія
225. Rifle – Гвинтівка
226. Assault rifle – Автомат
227. Sniper rifle – Снайперська гвинтівка
228. LMG (Large machinegun) - Кулемет
229. Grenade – Граната
230. Firecracker - Шумова граната
231. Flashbang - Світошумова граната
232. Bazooka – Гранатомет
233. Ballistic missile (Rocket) – Балістична ракета
234. Time/Atomic bomb – Бомба з таймером/Атомна бомба
235. Grip - Рукоятка
236. Trigger – Курок
237. Stock – Приклад
238. Magazine/clip – Магазин/Ріжок
239. Barrel – Ствол
240. Scope/sight – Приціл
241. Rear/receiver sight – Цілик
242. Front sight housing – Мушка
243. Flash suppressor – Ствольний тормоз-компенсатор

244. Safety – «Безпечний» режим стрільби
245. Single shot – Одиночний постріл/режим стрільби
246. Burst – Режим стрільби чергами
247. Breech – Патронник
248. Bolt – Затвор
249. Auto – Автоматичний режим стрільби
250. Chair force – «Стільцеві сили» (Зневажливе відношення до повітряних сил)
251. To dog a watch – сидіти на варті (Над годинником, немов пес)
252. Hit the silk – Стрибнути з парашутом
253. Nothing to write home about – Нічого такого, щоб писати додому (Щось незначне, нецікаве)
254. Chicken, bird – Курка, птиця (Зневажливо про Полковника (Бо у нього на формі значок з орлом))
255. Half-bird – Напівптах (Зневажливо про Підполковника)
256. Leafer – Майор (На його формі значок з листком)
257. Corp – Капрал (Скорочено)
258. Leg – Нога (Десантники так звать військових, що не проходили парашутну підготовку)
259. House mouse – «Домашня мишка» (Той, хто наводить порядок на ділянці)
260. Apple polisher – Той, хто вислужується перед керівництвом
261. Chow hound – Ненажера
262. Chow – Їжа
263. Chow down – Їсти
264. Chow line – Черга в їдальні
265. Ammos – черевики
266. Brain bucket – Шолом (Відро на мозок)

- 267. Cammies (Cammo) – Кумуфляж
- 268. Go-fasters – Кросівки (Бо в них, в порівнянні з солдатськими черевиками, рухатися набагато швидше)
- 269. Tommy gun – автомат (З гангстерського сленгу)
- 270. Chatterbox – Кулемет
- 271. Egg – Граната (Яйце)

Summary

A term is a multifaceted concept by nature, and its main task is to shorten and simplify highly specialized communication. Accordingly, military terminology plays an important role in ensuring the accuracy, efficiency and standardization of military operations, training and doctrine. Accurate translation of military terms is essential for international cooperation, interoperability, diplomacy, training, and security. Despite the challenges, effective translation of military terminology is possible through cooperation with military experts, adherence to security protocols, and continuous training, which facilitates effective communication and coordination across language and cultural boundaries. The peculiarities of military terminology created when translating English-language terms into Ukrainian demonstrate the complexity and multifaceted nature of this process. Interpreters face a number of challenges related to the accuracy of the meaning, adaptation of terms to the cultural context, preservation of the semantic load of the original terms, and ensuring the convenience of using newly created terms in military communication.

The main methods of translating English-language military terminology include calquing, borrowing, creating new words through word formation, using abbreviations, etc. Calculation allows the translator to literally convey the structure of English terms while preserving their meaning. Borrowing English terms allows you to use internationally recognized terms, but can lead to excessive anglicization of the Ukrainian language. The use of abbreviations, which are common in the military, should be highlighted separately. Translators can use both direct borrowing of English-language abbreviations and the creation of new Ukrainian equivalents by calquing or creating new phrases. Word-combining is another important method that allows you to convey complex concepts in Ukrainian concisely and accurately by combining several keywords into a single term. Translating English military terminology into Ukrainian also requires taking into account cultural and contextual differences. The military culture of different countries may differ significantly, and some terms used in English-

speaking countries may not have full equivalents in Ukrainian military doctrine or may even be misunderstood without appropriate adaptation. For example, terms referring to military ranks or structures may have different meanings in different armies, and translators need to take these differences into account. Context is also an extremely important factor, especially in multinational military operations, where it is important to ensure that all participants understand the terms correctly. For this purpose, NATO standards governing terminology unification are used, and this facilitates the adaptation of terms for military specialists from different countries.

Interpreters play an important role in the process of adapting military terms, as their work affects the accuracy and effectiveness of communication in the military sphere. The choice of translation and adaptation methods determines how adequately and correctly the meaning of the English-language original is conveyed. In the military context, this is especially important, as any mistakes can lead to serious consequences, including the incorrect execution of orders or strategic plans. Interpreters must have a deep knowledge of both English and Ukrainian military terminology, as well as be aware of current changes and innovations in this area. It is also important to be able to analyze the context in which the terms are used to avoid ambiguity or misinterpretation.

The main types of military texts were also identified, including orders, dictionaries, maps, specifications, etc., and the main challenges in their translation (non-equivalence, ambiguity of certain terms, cultural context).

Thus, the creation and adaptation of English-language military terminology into Ukrainian is a complex and multifaceted process that requires consideration of linguistic, cultural and contextual aspects. The main methods of translation are calquing, borrowing, word formation, creation of neologisms and use of abbreviations. It is important to maintain the accuracy and clarity of the terms, as well as their compliance with international standards, including NATO's unified terminology. Interpreters play a key role in this process, ensuring effective communication between

military units from different countries and contributing to the successful implementation of military operations.